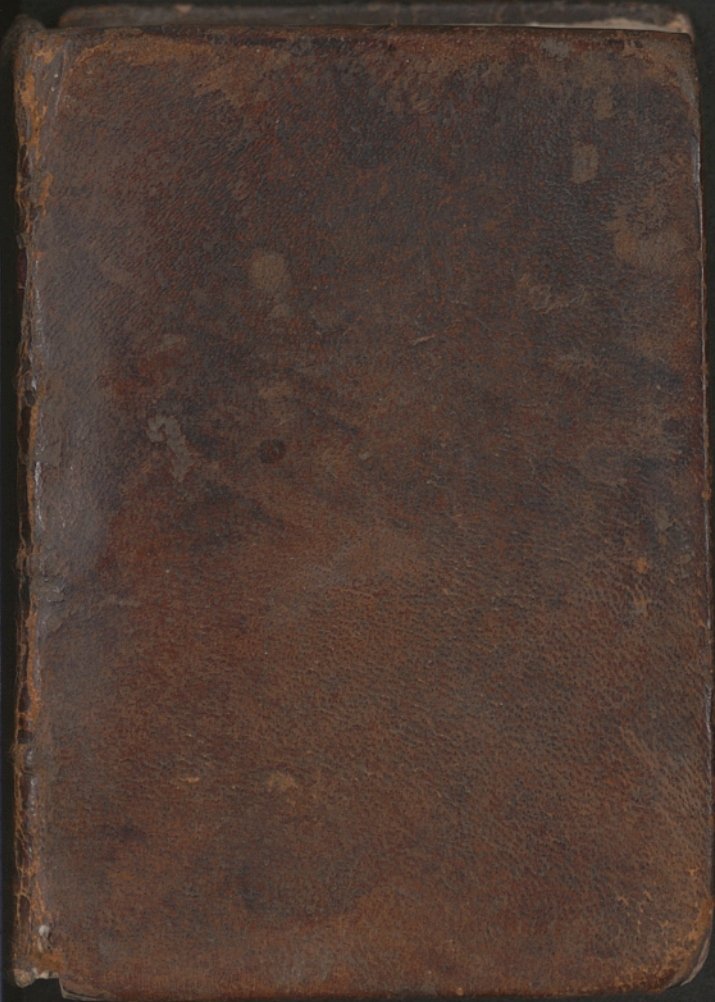
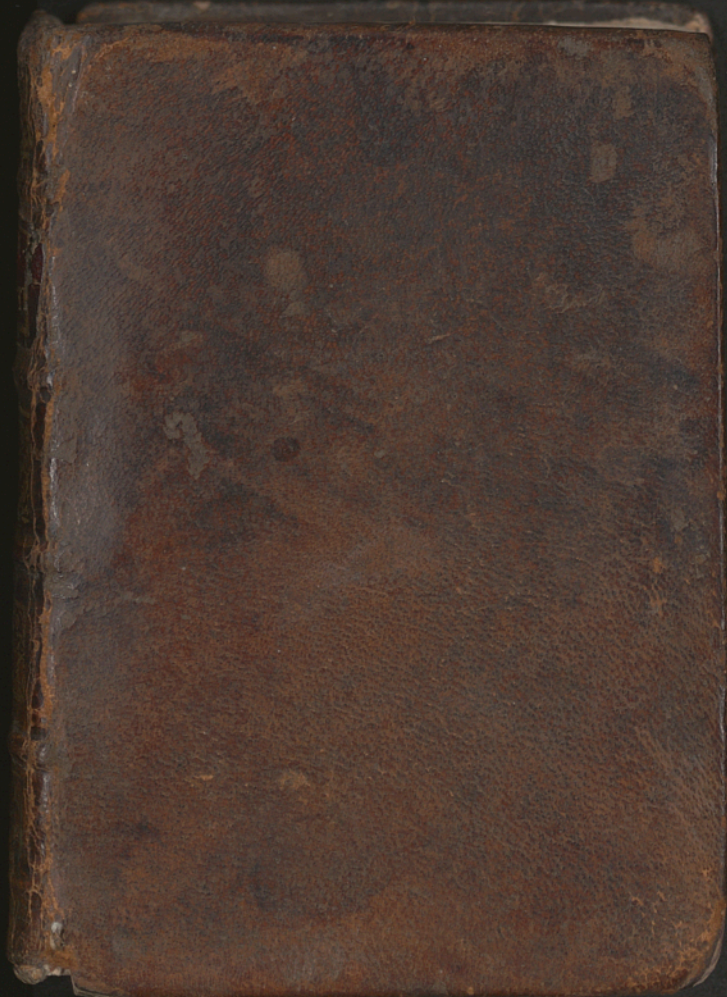


0cm
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13



VITA
CHRISTI







BIBLIOTHÈQUE

DE L'ABBÉ

MELCHIOR JAMMES.

Handwritten text, possibly a title or header, in a cursive script, appearing as a single line of text.

Handwritten text, possibly a signature or date, appearing as a single line of text.

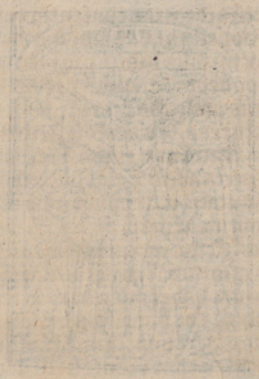
post vitam xii, Cyo tractatus
Guilielmi Parisiensis de
Sacramentis

Guillermus parisiensis
de septem sacramentis

Resp. f. XVI
11/3



De feyten facententia
admoitio p'antimio D



Doctissimi viri Guillermi parisiensis episcopi dyalogus de sacramentis cuiuslibet sacerdoti q̄utilissim⁹ Incipit feliciter.

Quoniam me sepius rogasti. Petre postq̄ sacerdotis sacrū ordinē suscepisti vt aliq̄ te de administratione sacramētoꝝ edocerem put cedūt in v̄lū parrochialiū sacerdotū. Quēro te sollicitū video | tue consentiā caritati. Primitus ppones q̄stiones ⁊ quēadmodū a meis antecessoribus et sacris doctoribus didici pro meo modulo cū dei adiutorio respōdebo. Breuib⁹ verbis vtar causas dicendorū modicas ponendo quas si scire cupias ad sacros canones recurras. seu doctorū sententias atq̄ scripta.

Petrus. Aliud non cupio. s; exemplari modo ac rudi. et put spectant ad vulgi doctrinā quero. Guil. In nomine dñi nostri iesu xpi ex quo omnia sacramenta virtutem obtinent pete.

Petrus. Quia sacramētū baptisml ianua est omnium alioꝝ sacramētoꝝ: et sine ipso salus testante dño non habet | ideo de ipso sermo noster primo oriat. Guil. Quē de baptisml loqueris. scias triplicem baptismlū fore. Est baptismlus fluminis id est spū s̄cti quo confitentes xpm ⁊ contriti in necessitatis articulo baptismlantur. Ali⁹ est baptisml⁹ sāguinis quo martyres p xpi fide moriētes baptismlant. S; terci⁹ est baptisml⁹ fluminis siue aque. quo fideles quotidie ⁊ pueri baptismlantur et regenerātur. Dic de quo istoꝝ vis proponere questionē.

Petrus. de baptismlō aque q̄ a sacerdotibus quotidie fidelibus est ministrandus. Guil. Petre de eo modica et vtilia.

Petrus. Quēro ex q̄b⁹ q̄stiuat baptismlatis sacramētū: quomō quando: quibus et a quibus debeat ministrari. Guil. Questio tua

De sacramentis.

quinq; particulas retinet. Et ideo ad unamquamque illarum
 potero respondebo. Primitus quæritur ex quibus constituatur
 baptismus. Respondeo quod ex rebus et verbis sicut
 et quodcumque aliud sacramentum. ¶ **Q.** Edifferere michi
 que sunt res et que sunt verba. **R.** Res dicitur elementum. ver-
 ba vero invocatio trinitatis. elementum enim est materia. et
 verba illa sunt forma sacramenti. ¶ **Q.** Declara michi
 quod est elementum illud quod est materia baptismi et postea
 que sunt verba que sunt forma eius. **R.** Quia baptismus
 est ablutio que habet in aqua fieri: ideo aqua est propria mate-
 ria huius sacramenti et non vinum: nec oleum: nec alius li-
 quorum unctuosus: sed sola aqua. ¶ **Q.** Bene dixisti quod
 aqua est materia sacramenti. Sed nunquam ex omni aqua po-
 test fieri baptismus. **R.** dico quod non sed ex sola aqua na-
 turali fit baptismus. Unde ex aqua rosea vel quacumque
 artificialiter facta non fit baptismus. Nec ex urina: cum
 talis aqua sit potius humor quam aqua naturalis. Ex bal-
 neo tamen lixivio vel aqua decoctionis carniū depu-
 rata et huiusmodi bene potest fieri baptismus: quia in
 eis natura aque non mutatur. Sicut ex pluvia et rore colle-
 cto fit baptismus. quia licet generentur ex vaporibus et
 humoribus terre tamen per virtutem nature que fortior est
 arte resolvuntur in veram aquam quod ars non potest facere.
 Et sic omnis aqua univ ersaliter naturalis est propria ma-
 teria sacramenti baptismi. ¶ **Q.** Quare magis ex a-
 qua quam alieno elemento fit baptismus. **R.** Requiritur in
 quarto sententiarum causas. Nichilominus aliquas tibi
 dicam. quia per aquam effectus baptismi designatur: sicut quod
 sicut aqua mundat sordees exterius: sic baptismus purifi-
 cat hominem virtualiter interioris. Sicut sicut aqua per
 frigiditatem mitigat calorem: sic baptismus concupiscentie
 comitem. Alia causa est propter similitudinem aque et eius ab-
 us

dicitur: ut propter defectum materie nullus possit a baptismo
 susceptio excusari. Alias causas regere in scriptis. **P.**
 Sufficit michi ad presens de materia baptismi. **R.** Nunc que
 sit eius forma michi dicas. **G.** Forma sacramenti ba-
 ptismi est hec. Ego baptizo te in nomine patris et filii et spi-
 ritus sancti. amen. **C. P.** Sunt ne omnia hec verba de essentia
 forme: ita quod si unum dimittatur baptismus non fiat. **G.**
 Verba que sunt de essentia forme sine quibus baptismus non
 fieret sunt hec Baptizo te in nomine patris et filii et spiritus sancti
 An hec dictio ego cum intelligat in hoc verbo ipse persone
 baptizo non est absolute de essentia forme. **S.** Iste hec dictio
 Amen non est de essentia forme absolute: sed de institutioe
 ecclesie. **A.** licet ponit propter expressionem ministri. **I.** ego
 Et quod amen est ad certitudinem effectus baptismi. **A.** cum
 non sint de essentia forme absolute: si quis ea dimitteret
 propter hoc non impediret baptismus quin fieret. **S.** Sed que
 hoc dimitteret scilicet peccaret mandatum ecclesie transgre-
 dendo. **P.** Numquid potest dici baptizo me: sicut dicitur ba-
 ptizo te. **G.** Non: quia sicut nullus potest seipsum generare sic nec
 baptizare. cum baptismus sit quedam generatio spiritualis.
I. Ideo dicitur baptizo te: sed non baptizo me. **C. P.** Num-
 quid potest bene dici baptizo in nominibus: sicut dici-
 tur in nomine. **G.** Non: quia virtus divina que ope-
 ratur in baptismo pertinet ad divinam essentiam que
 est una in tribus personis. **I.** Ideo ad denotandum uni-
 tatem essentie dicitur in nomine et non in nominibus.
C. P. Numquid potest baptizari in nomine genitoris
 geniti et flaminis: sicut in nomine patris et filii et spi-
 ritus sancti. cum idem significant. **G.** Non quia solum
 ex illis verbis sit baptismus que significant proprie-
 tates relativas personarum. hec autem significant pa-
 trer et filius et spiritus sanctus. Genitor autem et genitus

De Sacramento.

et flamen non significant proprietates relativas personarum diuinarum: sed dicuntur actus notionales ipsarum personarum: et significant magis ipsos actus quam ipsas personas. Et ideo solum in nomine patris et filii et spiritus sancti fit baptismus: et non ex aliis verbis. **¶** Nunquid fit baptismus sic dicendo. Baptiso te. In nomine patris et filii et spiritus sancti sicut dicunt laici. **¶** Guil. Attende quod variatur forma baptismi quinque modis. Uno modo variando: et huius dupliciter vel circa significationem verborum sicut dictum est in nomine genitorum et cetera. Et sic non fit baptismus. Alio modo circa voces solum manente eadem significatione et modo significandi: et sic diuersis linguis fit baptismus sicut latino greco et gallico sermone. et sic talis variatio non obest. Similiter variando circa voces manente eadem significatione et hoc in mera simplicitate sicut laici faciunt qui nesciunt verba latina proferre vel formare et in nomine patris et cetera vel ponendo nominatiuum vel datiuum pro genitiuo non impeditur baptismus. Secus enim esset si intelligens hoc faceret ex intentione et nouum ritum vellet facere et inducere quod et peccaret et baptismum impediret. Secundo mutatur forma corrumpendo vel diminuendo: scilicet subtrahendo aliquid quod fit de essentia forme: ut si dimittat li baptiso vel li te. vel aliquod trium nominum personarum. Et sic non fit baptismus. Verumtamen si necessitate mortis imminente vna persona solum noceat. Et puer decedat antequam alie persone nominentur: ut sic dicendo. Baptiso te in nomine patris: et tunc puer decederet antequam diceretur et filii et spiritus sancti. Pie credendum est quod cum sacerdos scilicet deus supplet defectum. Si tamen puer supuieret ratione dubii sub conditione puer baptisandus esset. Et quod ecclesia in baptisando tres personas exprimit et non solum unam.

Si vero subtrahat. vel diminuat aliqd qd nō est ab-
 solute de essentia forme: sed solū de institutiōe ecclie: si
 rut li. ego li. amē. Nō impediret baptism⁹ peccaret tñ
 q̄ hoc sciēter faceret Tercio impedit baptism⁹ addēdo
 scz qñ additio corripit sensum: ⁊ est cōtra reuerēciam
 psonay vt si dicatur. Baptiso te in noīe p̄is maioris
 et filii minoris: qz persone coequales sūt. Si vero ad-
 ditio nō corripit sensum nec sit cōtra reuerētiā perso-
 nay baptismum non impedit: siue fiat a parte ante vt
 dicēdo. Baptiso te in noīe p̄is oīpotentis ⁊ filii vni-
 geniti: ⁊ spūs sancti paracliti. Siue etiā a parte post: vt
 dicēdo. Baptiso te in noīe p̄is ⁊ filii ⁊ spūs sancti: et
 btē marie virgis ⁊ hmōi: nō impedit baptismus. Et hoc
 tñ intelligitur qñ ille q̄ hoc addit nō intēdit facere no-
 uum ritū: nec hoc faciat ex malicia: scz ex mera simpli-
 citate Si r q nō credat et itēdat q baptism⁹ efficaciam
 habeat ex btē marie iuocatione vel bti nicolai: sed ex
 sola iuocatione trinitatis: sed solū credat q oīo btē ma-
 rie xginis v̄l nicholai p̄lit baptisato ad sui baptismi
 cōseruationem Quarto impedit baptism⁹ trāspōnēdo
 scz l̄as vel sillabas q̄bus sensus corripit. Si vero
 trāspōnat dictiōes sicut li. baptiso post te nō impeditur
 baptism⁹ licet peccet hoc faciēs. Quinto corripit ba-
 ptism⁹ intēpolando. qñ fit tāta itēpolatio v̄boꝝ ⁊ ope-
 rū q corripit intētiō ⁊ act⁹ baptismi siue baptisantis
 v̄l intermiscendo aliqd iptinēs ad sacramētū vt dicē-
 do: baptiso te i noīe p̄is: ⁊ tūc aliud opetur p magnuz
 tempus vel aliquid dicat i medio. vt baptiso te i noīe
 p̄is vade fac igne ⁊ hmōi. Talis discontinuatio ma-
 gna corripit baptismū. Si vero p̄pt necessitatē fiat
 modica interpolatio. sicut screando vel sternutādo nō
 corripit baptismus. Igit̄ ex omibz p̄missis collige q

forma baptismi est hec . Ego baptiso te in nomine patris

et filii et spiritus sancti . Amen .

Questio. Sufficit michi de prima parte huiusmodi meae
 Hunc michi de secunda particula respondeas scilicet . Quomodo fiat
 baptismus ? **C**onsequenter . Quod de ritu et modo baptizandi quod . Dico
 quod dupliciter datur baptismus secundum usum diversarum ecclesiarum
 Quod datur per immersionem : ita quod totus puer immergitur in
 aqua . Quod etiam datur per aspersionem : quoniam puer aspergitur et
 super eum aqua infunditur . **C**onsequenter . Primum quod hec immersio et asper-
 sio semel fieret aut pluries . **C**onsequenter . Secundum ritum diversarum
 ecclesiarum quoniam fuit terna immersio vel aspergio : quoniam unica
 Et in his consuetudo ecclesiarum est servanda . **P**rimo . In locis
 ubi consuevit ecclesia ternam immersionem facere si solum unica
 fieret nunquam esset puer baptizatus . **C**onsequenter . Sic . scilicet faciens pec-
 caret mandatum ecclesie et consuetudinem non faciens : scilicet trans-
 grediens nisi simplicitas eum excusaret . **P**rimo . Que pars
 corporis debet immergi vel aspergi . **C**onsequenter . Caput : quoniam in eo omnes sen-
 sus vigent : et in eo est principium vite animalis . **P**rimo . Et si ca-
 put haberi non possit nunquam potest alia pars quam haberi potest
 aspergi : ut patet in pueris extrinsecus in ventre matris : quorum sola
 manus apparet et de pietate timeat . **C**onsequenter . In tali casu
 debet aspergi pars quam apparet et pie credendum est quod deus supplet
 defectum . Si tamen postmodum videri habeat debet totus immergi vel
 saltem caput aspergi sub conditione sic dicendo . Puer non im-
 tendo te baptizare . sed si baptizatus non fueris : ego bap-
 tiso te in nomine patris et filii et spiritus sancti et hoc securus : quoniam aliter
 non intelligitur baptismus perfici . Igitur baptismus per immersionem
 vel aspersionem unicam vel ternam habet fieri sicut ecclesia in
Questio. De tertia parte mee (qua hinc consuevit .
 Questio michi respondeas . scilicet quoniam datur est baptismus
 scilicet statim vel differendus . **C**onsequenter . In adultis non est statim datur
 sed potest per aliquod tempus differendus : quoniam probandi sunt si ex

fide accedunt. Ne resiliant a pposito: & cōtumeliā faciāt sacramēto. Pueris vero ppter periculū mortis est statū dādū nec ē differēdū qz nō pōt eis alit subueniri.

Petrus. Nusus vero dādus an oibz indifferēter pueris sit ministrādus edicito. **C. G.** Pueris gentiliū et iudeorū nō est iuitis parētibz: aut eis nesciētibus baptism⁹ ministrandus maxie tpe quo carent vsu ratiōis. Quā scdm ius naturale ī tali tpe sint sub parētum cura et tutela q̄ possēt eos iducere ad reliquēdus qd̄ ignorātes susceperūt qd̄ verteret in fidei detrimētum. **Uñ** beūs augustin⁹ dicit q̄ nō est bonū faciendū vt̄ ide pueniat malū. **P.** Quid de infātibz q̄s meretrix relinquit in foribus ecclīaz & in huius: de q̄bz dubitat an fuerint baptisati. **C. Guil.** De hmoi infātibz et pueris quos statim natos comperitur et nescitur an fuerint baptisati. Cōsultitur vt̄ sub conditione baptisentur. Sub hac forma. Puer si fueris baptisatus te rebaptisare non intendo: sed si nō fueris baptisatus ego baptiso te in noīe patris et filii et spūs sancti amen. Quia in tali casu nō dicimus baptismum iterari: quia nō dicim⁹ iteratū qd̄ nescit esse factū. **C. De.** Et quid de his pueris est faciendum quos obstetrices ad tēplum deferūt: et eos in necessitate ab eis asserunt baptisatos. **C. Guil.** Eodē modo sicut in predictis facias et eos sub conditione baptises nec in mulierū verbis assentes: qz cū ignare sint creditur semp̄ eas verba baptismi corrupte protulisse aut immersionez seu asperisionem modo indebito fecisse. Et ideo pueros sic sub conditione baptisatos non est rebaptisare: sed potius sue salutē succurrere.

Petrus. De vltima parte mee q̄stionis michi respōdeas. s. a q̄bus baptism⁹ debeat seu possit ministrari. **C.**

De sacramento.

Nulli bet naturā humanā habenti congruit hoc sacra-
mentū ministrare qz sicut aqua est elemētum quo ba-
ptismi sacramentū efficit ppter eius cōitatē vt null⁹
posset propter defectū materie a nō suscipiēdo baptis-
mum excusari. Sic oīs hō siue masculus siue femina
potest baptismum ministrare in necessitate vt nullus
etiam posset ppter defectū ministri excusari. ¶ **P.** Si
oīs hō est minister huius sacramenti qre sacerdotibus
ad baptisandū pueri deferuntur. ¶ **G.** Sacramēto-
rum sacerdos minister est pncipalis ideo pns et pnci-
paliter ad ipsū ptinet huius sacramēti ministratio qz
cessate necessitate hoc sacramētum cū solēnitāte fieri
debet scz sub benedictione aque et hmōi licet non sint
De essentia sacramēti: sūt tñ de honestate & cōgruitate
Et qz hec ad sacerdotē ptinēt ideo primo nisi necessi-
tas occurrat debēt ad baptisadum ad sacerdotē defer-
ri et a sacerdote baptisari. Sed necessitate vrgente et
sacerdote absente pnt pueri a clericis baptisari et si
clerici non fuerint pnt a laicis et prius a viris & si vi-
ri sint absentes mulieres pnt pueros in tali necessi-
tate baptisare. Et ideo laici tam viri q̄ mulieres sunt
a sacerdotibus ad baptisaduz pueros istruēdi. ¶ **P.**
Done q̄ matre pariente nullus fuerit pns nisi pater.
Punq̄d pater pōt in tali necessitate suū pprium filiū
baptisare et ius petendi debitum mēimonii ab vxore
nō perdat. ¶ **G.** in tāta necessitate vbi p̄ aliū q̄ per pa-
trem vel matrē puero nō pōt subueniri licitū est parē-
tibus suos proprios filios baptisare. Nec propter hoc
a iure debiti mēimonii sūt priuati. Aliud tñ eēt et est
si temerarie alter eoz suū propriū filiū baptisaret vel
ambo: qz si q̄s hoc faceret iure debiti mēimonii p̄uaret
Etiam ambo si vterq̄ eoz hoc temerarie faceret & pro

p̄tū s̄c̄l̄iū baptisaret vñ et alius eū susciperet. ¶ **P.**
 Nunq̄d p̄t̄ duo hoīes vñ p̄uerū baptisare: quozum
 vnus verba p̄ferat ⁊ alter īmergat vel aspergat. verbū
 gr̄a Duo sūt quozū vnus mācus qz man⁹ nō hz ⁊ loqui
 p̄t. et alter mutus qui loqui nō p̄t et man⁹ hz in ne-
 cessitate nūq̄d p̄t mācus puero sibi p̄sentato verba
 p̄ferre et mutus īmergere vel aspergere: et eozū ope
 baptisatus sit puer. ¶ **G.** Dico q̄ non. qz oportet in ba-
 ptismo q̄ simul concurrant in actione baptisandi ex
 eodē verba p̄olata cū operatione elem̄ti. Aliter falsa
 esset ōo q̄ virtutē baptismi exprimit. vt dicendo ba-
 ptiso te. Oportet q̄ ille q̄ immergit seu baptisat loqua-
 tur: et q̄ verbū eius accedat ad elementū. Aliter esset
 falsa ōo eius. Unde si mancus qui īmergere non p̄t
 dicat baptiso te mentitur. quia nō īmergit sed potius
 mutus. et ideo non baptisat inde necessarium est q̄ ex
 eodē p̄feratur verba simul cū aque immersione vel as-
 per̄sione. ¶ **P.** Quia dixisti q̄ oīs homo potest baptismū
 ministrare. Quero an heretici / scismatici / pagani iu-
 dei / infideles / possunt ministrare sacramentū baptil-
 mi: ¶ **G.** Dico q̄ sic. dū tñ habe. ⁊ intentionē vniuersa-
 lem faciendi quod facit ecclia a. solute. Nec obest ba-
 ptismū suscipiētibus ignoranter ab eis. ¶ **P.** Ad qd
 prodest baptismus fictis accedētibus adultis. ¶ **G.** Si
 fictus aliquis accedat ad baptismum sicut sepe vide-
 mus iudeos non intēdens ibi aliqd recipere nisi soluz
 id quod facit ecclia. Sacramētū. i. ablutionē recipit ⁊
 caracterē. sed rem sacramēti. i. gr̄am sp̄s̄cti non reci-
 pit sed recedente fictione non p̄pter hoc est rebaptisan-
 dus cū baptismus reiterari nō possit. sed confiteri de-
 bet de fictione. et tunc suscipit gr̄am sp̄s̄cti et virtu-
 tem obtinet sacramenti. ¶ **P.** Ad qd prodest illa gratis

De sacramēto.

Quod in baptismo cōfertur. **G.** Hoīem a pena et culpa totaliter absoluit: et eorum que ante baptismū gesserat. **T**amen qz in paruulis solū est originale pctm̄ et non actuale. cū vsū rationis careant ipsos a pctō originali purgat. et a pena absoluit q̄ pro eo debet. **A**dultivero qz nō solū contra hūc pctm̄ originale sed etiā actuale eos ab vtroq; absoluit ⁊ a pena q̄ pro vtriusq; debetur.

Petrus. Nunq̄d est necessariū q̄ aliq; ad leuandū puerū accedāt semp. Nunq̄d pōt idē puerū tenere et ipm̄ baptizare. **G.** Iustum est vt aliqui ad suscipiendū puerū de sacro fonte accedāt et patrinī dicunt. **Q**uia sicut baptizās est sicut pater spūalis: ita suscipiēs est quasi mater vel nutrix spūalis. **I**deo sicut in gñatione naturali requirit̄ pater et mater: ita in spiritali gñatione. **U**nde sicut mē fungit̄ ad puerū officio nutricis. sic suscipiēs puerū officio nutricis spūalis et nutrire spūaliter tenet̄ et ipm̄ erudire. **I**n summa tñ necessitate vbi plures haberi non possent posset ille idē qui imergit puerū vel aspergit in baptismo suscipere: et vtroq; officio fungit̄. **C. P.** Et quot ad suscipiendū puerū de sacro fonte sufficiūt. **G.** Unus solus sed qñq; duo ad designandū vnitatē deitatis et humanitatis in x̄po: et qñq; tres ad plus admittūtur ppter triam personarū representatiōē. **N**ec plures q̄ tres recipias: qz multa cognoui m̄rimonia ppter huiusmodi cognationis spūalis multiplicatiōē impediri. sicut declarabo cū de m̄rimonio dicā. **P.** Ergo ⁊ sanguinei possunt plures interesse. **G.** Dēs cōsanguinei i gradu attinentie pueri baptizati et eius parentū pro vnica p̄sona reputantur. **E**t iō qñ dicitur q̄ solū tres p̄sone recipiant̄ ad leuandū puerū intelligit̄ de illis q̄ nichil attinet̄ puero nec eius parētibus et inter quos posset

mē/mōnīū copulari. ¶ Quot annorum debēt esse
 puerū de sacro fonte suscipientes. G. Adulte etatis et
 tot annorū q̄ suorū p̄t esse mēores factorū. Et ideo
 pueros nō admittas ad leuādū pueros: qz suos filios
 docere nesciēs. Et etiā ppter eorū labilē memoriā p̄t
 imemores facti sunt: p̄t ducere filias suas in uxores.
 ¶ Si sacerdos ex imprudētia baptizat masculinum
 puerū quē feminā credit esse: nūq̄d est puer rebaptisā
 dus. G. Non qz baptismus nullū p̄ziū sexū sibi ap=
 propriat: sed naturā humanā. Unde p̄ima intentio
 ecclie et ministri est puerū et hoīem baptizare et per ac=
 tidens virū vel feminā. Ideo si masculū baptizaret
 quem credit feminā. vel feminā quā credit masculinum
 non est rebaptizandus puer sed nomen appropiandū
 est q̄d suo sexui congruit. vt si femina fuerit et nomen
 ei impositū fuerit in baptismo iohēs iohāna vocet Et
 si nō fuerit nomē p̄ziū sexui vocetur scōm nomē vni⁹
 de patris vel scōz cōsiliū epi. ¶ Quid si mulier
 mortua fuerit et puer creditur viuere agēdū est. G. Si
 constiterit eā esse mortuā statī aperiatur. et puer extra
 hatur ab ea. et si viuus reperiatur baptizetur. ¶ Et
 si puer reperiatur mortu⁹ nūq̄d est cū mēe sepeliēdus. G.
 De hoc sunt diuerse opiniones. quidā dicunt qz sepe=
 liendus est cum matre licet nō fuerit baptizatus quia
 portio matris est. Et huic opinionī videtur cōfētire
 gausfridus in summa sua. Alii dicunt q̄bus magis con=
 sentio qz non est cū matre in cimiterio sepeliendus. qz
 postq̄ formatus perfecte reperitur dubiū non est in eo
 aiā p̄fuisse distinctā ab aiā matris etiā corpus ei⁹
 licet ei cōiūctū fuerit et ab ea sūpsit alimentū Et ideo
 idē est iudiciū de eo sicut de pagano. Et he due opi=
 niones tanguntur in decretis. de cōsecratiōe di. i. sup

De sacramento.

illud ecclia in qua mortuorum. 7 c. **P.** Multa sunt que
 precedunt baptismum et que sequuntur: que sunt illa michi doce
 as. **G.** Oia tibi declarare longum esset tamen teneas illud quod
 eorum quodam dicuntur cathecismus et exorcismus. Exorcismus
 est illa adiuratio que fieri habet ante baptismum ministrat et
 ibi sunt plura scilicet primum in fronte signatio ad expellen
 dum virtutem demonis. Secundum est benedictio cum manus imposi
 tione. ad precludendum viam diabolo expulso ne redeat
 Tertium est aurium sputo linitio. propter fidei receptionem
 Quartum est narium sputo linitio propter fidei approba
 tionem. Quintum est salis in ore appositio propter fidei do
 ctrine confessionem. Sextum olei sancti ante et retro linitio
 propter aptitudinem eius contra demonem ad pugnam Septi
 mum est aqua benedicta contra dyabolicas impugnaciones
 exteriores. Et hec septem ad exorcismum pertinent. Ad ca
 thecismum vero pertinet fidei instructio de qua debet instrui
 ad baptismum venientes et idem dicitur paruulis. Credis in
 deum. 7 c. 7 patrum respondet credo. scilicet opera daturus ut
 credat. Adultus vero debet pro seipso respondere Ergo hec
 duo. scilicet cathecismus et exorcismus precedere debent baptismum
 Illa vero que sequuntur baptismum tria sunt quorum primum est
 crismatis unctio in vertice que significat descensum spiritus sancti
 Secundum est alabastris que designat innocentie puritatem.
 Tertium est candelam que in manu ponitur que designat lumen
 cognitionis quod debet habere baptizatus in bonis sectandis et
 malis evitandis. **P.** Convenit hec omnia operari in puero iam
 in necessitate a laicis baptizato seu ab aliis. **G.** Non
 convenit quod ut iam dixi exorcismus ordinatur ad inimici ex
 pulsionem et cathecismus ad fidei instructionem Per baptil
 mum autem et diabolus eicitur et patrum in fide firmi sunt et
 iam pro eo sponderunt. idem non oportet illa iterari sed solum
 illa que sequuntur baptismum presbiter operetur. scilicet linitione

celismatis & c. **C**. Quis eorum videt precedere exorcismus aut cathecismus. **G**. In adultis scilicet dicitur precedere cathecismus quam exorcismus quia in fide prius debet informati. In paruulis vero quia nondum habent usum rationis secundum usum ecclesie precedit exorcismus ad expellendum diaboli uoluntatem ne uite eorum insidietur ne recipient sacramentum. Sufficit autem priorum eorum fidelium pro eis fidei confessio. Hec tibi petre de sacramento baptismi dixi rogo te ut ad presens tibi sufficiat.

Petrus. De aliis sacramentis me doceas. Et maxime de eis que characterem imprimunt quemadmodum et baptismus. **G**. Tres sunt sacramenta que imprimunt characterem. et ideo non sunt iterabilia scilicet baptismus confirmatio et ordo. de baptismo tibi dixi. de aliis duobus ad te non pertinet: sed solis episcopis est eorum administratio conferenda. **C**. Aliquidulum de his dicitur. **G**. Petrus de confirmatione que sequi debet baptismum. **C**. Dic mihi que forma et que materia sacramenti confirmationis et que debent confirmari vel quebus et quo loco confirmatio conferatur. **G**. Materia huius sacramenti est oleum oliuarum et balsamum simul mixtum et uocatur crisma: quod a solis episcopis consecratur et anno quilibet renouatur et uetus dicitur igne concremari. Forma autem huius sacramenti. scilicet confirmatio est talis. Consigno te signo crucis. Et confirmo te crismate salutis. In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Solis autem episcopis pertinet hoc sacramentum ministrare. Quod sunt in gradu altiori et ad eos pertinet ascribere fideles ad pugnam spiritalem ad quam eliguntur confirmati. Si autem ad reges et duces pertinet ascribere milites ad pugnam temporalem papa tamen de plenitudine potestatis potest committere sacerdoti: quod sacramentum confirmationis et minores ordines conferat. Ad omnes autem utriusque sexus per

De sacramento.

et met hoc sacramētum suscipere q̄ vsū ratiōis habent.
Qz ad statum militie spūalis oēs xp̄iani debēt admittī.
 et nomē xp̄i confidenter et audacter confiteri. Unde
 periculosum est hoībz ad sacramētū nō cōfiderē. Ideo
 ne eoz ignozātia sit crassa q̄ p̄tēptū gnare videatur.
 Bonum est cōsiliū vt mōneātur sepius ab hmōi sacra
 mēti susceptionē. Et ad q̄rēdum ep̄m vt illū suscipiāt
 Debet autē ille q̄ hoc sacramētū suscipit esse ieiun⁹ et
 cōfessus. In fronte vero hoc sacramētū cōfertur: eo q̄
 est locus euidentior vt cōfirmat⁹ plenarie et plena frōte
 confiteatur nomē xp̄i: et se esse xp̄ianū. Et nō verecū
 det cōfiteri nomē xp̄i: qz in illo sacramento spū sāctus
 datur ad robur. Debet autē ille qui confirmat teneri
 ab alio q̄n ab ep̄o iūgitur. Et specialiter a cōfirmato
 nec refert siue a viro siue a muliere teneatur. Dū tñ
 fuerit tenēs confirmatus. Et hoc est vt instruat ad pu
 gnā spūalem et p̄fessionē fidei ab eo a quo tenetur. De
 bet etiam ille q̄ confirmat per tridū ferre ligaturam
 qua frons eius ligat p̄pter crismatis p̄firmationem et
 triduanē dñice sepulture significationem. Et i tertia
 die ad sacerdotē accedere debet: et sacerdos eum sale et
 aqua frontem confirmati abluere in piscina siue in lo
 to sacro et secreto ligaturam cōburere: et cineres in ter
 ram cimiterii operiri. Nichil amplius tibi dicā de cō
 firmationis sacramento.

Petrus. Nunc de sacramento ordinis aliqua mi
 hi dicas. **C. C.** Curiosus es: sufficient tibi sa
 cramenta de quibus indiges erga plebem. **C. P.** Ali
 qua parua a te de illos audire cupio: qz forte michi p̄
 derunt prout spero. **C. Guil. Pete.** **C. Pe.** Quero a
 te quid sit sacramentum ordinis et si materiam et for
 mam habeat: et quot sūt sacri ordines. **G.** Sacramētū

Ordinis est quoddam signaculum ecclesie quo spiritualis potestas traditur ordinato. quia suscipiens consecratur. Illa vero que porriguntur eis qui ordinantur sunt materia sacramenti ordinis sicut calix cum vino patena cum pane sacerdoti. Unde ista res que pertinet ad ordinem qui suscipitur et datur in illo ordine materia est illius sacramenti ordinis quod suscipitur sicut subdiacono vacuum calix. Accolito traditio cerei et candelabri. exorcisme liber exorcismorum. lectori liber prophetarum hostiario clavis. Forma vero huius sacramenti est sermo episcopi et verbum quod episcopus dicit in illa porrectione illarum rerum dirigens ad eos qui ordinantur. Et utitur episcopus in illa forma verbo imperativo dicendo. accipite vel agite hoc vel illud. Unde ista porrectio rerum et verbum episcopi ad illos qui ordinantur sunt de essentia sacramenti ordinis. Sunt autem septem ordines qui ordinantur omnes ad sacramentum eucharistie. Quorum quattuor primi ordinantur ad disponendum eos qui ad eucharistiam accedunt dignos suscipientes et indignos repellentes: quorum primus dicitur exorcista qui preteritatem demonis repellit ab energuminis. Secundus de hostiarius qui expellit indignos a portione fidelium et introducit dignos. Tercius est lector qui per sacramentum scripturam intellectum illuminat fidelium. Quartus est acolitus qui deferendo cereos devotionem excitat fidelium. Et isti quattuor ordines dicuntur non sacri. Non quod scititate careant: sed quia non ordinantur ad rem sacramentalem sicut alii tres. Nec istis quattuor est continentia anera. Tres autem alii ordines sacri dicuntur quia referuntur ad sacramentum eucharistie et consecrationem. Quorum primus de subdiacono: qui vasa deifici corporis et sanguinis porrectat ideo subdiaconi accipiunt calicem de manu episcopi: sed vacuum. Unde subdiaconus disponit materiam

De sacramento

eucharistie. Secundus autem est dyaconus qui in officibus dispensat sacerdoti et ministrat. Tercius ordo est presbyteratus qui eucharistiam consecrat. Et sic isti tres ordines ad eucharistiam directe referuntur: quia subdiaconus materiam ordinat, et offert dyacono: et dyaconus presbytero. ¶ **P.** Quomodo potest ordo esse unum sacramentum cum sint septem ordines. ¶ **R.** Sacramentum ordinis dicitur unum unitate perfectionis siue finis sicut domus dicitur una ad quam edificandam multa concurrunt sicut omnes ordines ad unum ultimum actum qui dicitur eucharistia. Tamen non dicitur unum unitate indivisibilitatis vel continuationis cum unus ordo possit esse sine alio. ¶ **P.** Petrus. Nunquid in quolibet istorum septem ordinum imprimitur character. ¶ **R.** Guil. In singulis ordinibus: etiam singuli characteres imprimuntur et distinguuntur inter se sicut ordines distinguuntur et ad ultimum characterem seque presbyteratus ununtur. Et imprimitur character in quolibet ordine in traditione instrumenti apti ad illum ordinem cum reperitur cum debita forma verborum que ab episcopo profertur.

Sicut in traditione clauis ecclesie character hostiarum imprimitur. Character vero lectoris in traditione libri prophetarum. Character exorciste in traditione libri exorcismorum. Et character accoliti in traditione candelabri vel vaseoli: scilicet vasis in quo vinum et aqua ponitur propter consecrationem et illud ministrat subdiacono qui ibidem vinum ponit. Character vero subdiaconi imprimitur in calicis vacui consecrati traditione cum forma debita verborum episcopi. Et in his quinque ordinibus in traditione predictarum rerum cum debitis formis verborum episcopi characteres imprimuntur. De duobus autem ordinibus seque diaconatus

et presbiteratu quidam dixerunt quod characteres imprimuntur
 in manuum appositione sed non placet aliis eo quod character
 imprimatur in traditione alicuius rei competētis ad illud sacramentum ut dictum est. Unde licet per
 manus impositionem detur plenitudo gratie ad admī-
 nistrationem sacramentorum sicut sacerdoti tanquam prin-
 cipali et diacono tanquam ministro. Tamen character im-
 primitur in traditione rerum ad eos pertinentium.
 Unde quis principalis actus dyaconi sit portare cor-
 pus christi cum patena et sanguinem dispensare cum ca-
 lice. Tamen in sua ordinatione non potest exprimi per
 traditionem vasorum tantum cum hec debetur subdia-
 cono nec per traditionem materie corporis et sanguis
 christi: quia non est decus quod eis tradatur sanguis
 in calice et corpus christi in patena. Cum sacerdoti quod
 est principalis solum detur panis in patena et vinum
 in calice et non corpus et sanguis. Ideo quantum ad actum
 secundarium qui est legere euangelium dicitur character
 imprimi in traditione libri euangeliorum cum debita
 forma verborum episcopi. Similiter dicitur in ordine sacer-
 dotali character imprimi in traditione panis in patenam
 et vini in calicem cum debita forma verborum episcopi. Quod prin-
 cipalis potestas sacerdotis est consecrare corpus christi verum
 et sanguinem. Et hanc potestatem dedit prius christus
 ante passionem suam discipulis suis cum dixit. Hoc fa-
 cite in meam commemorationem. Sed secundus actus sa-
 cerdotis est soluere et ligare fideles et disponere ad eu-
 charistie sumptionem. Cuius potestatem accepit per ma-
 nus episcopi impositionem cum episcopus dicit. Accipite spiritum san-
 ctum: et quorum remiseritis peccata, etc. et hec pertinet
 ad corpus christi mysticum. Et quia sacramentum ordinis
 respicit prius corpus christi verum quam mysticum. Ideo

De sacramento

dicitur character imprimi in rerum traditione cum forma verborum
 epi ex quibus sacramentum eucharistie conficitur: scilicet in pa-
 ne et patena et vino et calice. Sicut in unctione manus
 sacerdotis non imprimitur character: sed solum fit unctio
 manibus sacerdotum ut eis tangant corpus christi. Sicut
 calix iungitur ut contineat sanguinem et patena ut retineat
 corpus christi. Similiter scias quod ex vestimentis character
 non imprimitur sed solum ex eis significatur idoneitas que in
 sacerdote et ministris ecclesie debet esse. ¶ Quia de
 vestibus sacris mentionem fecisti: dic michi quid signifi-
 cant et ad quod ministris ecclesie sunt confesse. ¶ Ornatus
 vestimentorum exteriorum significatur ornatum interiorum morum
 que habere debent quae a diuina tractanda accedunt. Que-
 dam autem vestes requiruntur in superioribus ministris quae
 non requiruntur in inferioribus et quedam sunt communes omnibus
 et sunt tres vestes: scilicet alba camisia totum corpus coope-
 riens que significatur puritas vite et amictus humeros
 tegens quo significatur fortitudo bonorum operum maxime
 ad diuina officia exequenda. Et cingulum quod signifi-
 cat reprehensionem carnis. Subdiaconus autem ultra haec
 habet duo scilicet manipulum quasi sudarium ad tergendum
 limpiditatem oculorum id est omnem negligentiam circa di-
 uina misteria eo quod primo ad sacra tractanda subdiaconus
 admittitur habet etiam tunicam strictam per quam doctrina
 apostolica in legendo apostoli textum significatur. Diaconus
 vero super hoc stolam a sinistro humero in dextrum tendentem
 ad significandum fortitudinem et tolerantiam aduersus
 hostem. habet etiam dalmaticam largam ad significandum lar-
 gitatem in dispensatione sacramentorum. Quia diaconus
 primo dispensator sacramentorum ponitur: quia sanguinem
 christi dispensat. In dispensatione vero requiritur
 largitas. Sacerdotibus vero in utroque humero pos-

nitur stola vt ostendatur q̄ plena potestas dispēlandi sacramēta sibi datur. vel p̄ hoc significant arma iusticie a dextris et a sinistris in successione aduersorū et p̄ sperorū et ideo stola descēdit vsq̄ ad inferiora.

Super his additur calula rotūda ad significādū caritatē que est superna oīm virtutū: quia sacerdos cōsecrat sacramentū caritatis: sc̄z eucharistiā. in epis plura super adduntur. sc̄. calige ad designādū rectitudinē gressuū. i. affectionum. Sandalia: ad designādū cōtemptū terrenorū. Subcinctoriū quo stola ligatur cū alba: significat amorē honestatis. Tunica altaris perseuerantiā in aggressionem arduorū in bonis operibus. Dalmatica: significat largitatē in operibus miē respectu indigentū. Anulus significat desponsationē ecclie. Per cirotecas significatur cautela in opere. Per mitrā significatur scientia et doctrina vtriusq̄ testamētī. sc̄z noui et veteris vnde et duo cornua habet. Baculus curam pastozalem designat: quia debet colligere vagos et hoc significat curuitas baculi sustentare debiles et infirmos et hoc significat stipes baculi. et debet pūgere lentos et hoc significat stimulus in pede baculi. vnde d̄sus: Calige sustenta stimulus vaga moribida lenta. sed vltterius archiepiscopi habent palium in signū priuilegiatē potestatis: quia archiepiscopus princeps est episcopozū subditoz. Vnde palium significat torquē aureā quā solebant legitime certates accipere. Ecce significationē vestīū audisti.

C P. Pūquid corona est ordo. G. Non sed est signū distinctiuum ministroz ecclesie a plebe communi.

Similiter per tōsuram clericalem deputatur quis ad cultum diuinum non ad sacra tractanda: sed ad laudes diuinas deuotius dicendas et canendas. Vnde

De sacramento.

consuta fit in modū corone: q̄ reges sunt scilicet se et alios regentes et in deum regnum habent et deo seruire regnare est ad cuius seruitium sunt deputati. Similiter fit in racione capilloꝝ ad designandum renunciationem superfluoꝝ terreneꝝ: quia deum clericus hereditatis siue partem constituit et se heredem dei facit sic etiā in superiori parte capitis fit ad designandum q̄ semper debemus habere oculos mētis ad deum eleuatos. ¶ **P.** Nunquid episcopatus est ordo. ¶ **S.** Scias q̄ dupliciter ordo dicitur. Uno modo secundum respectum ad corpus christi verum scilicet ad consecrationem hostiæ et sic ordo est sacramentum proprie: et isto modo episcopatus non est ordo: quia episcopus non habet superiorem potestatem nec maiorem sacerdote q̄tum ad consecrationem corporis christi. Alio modo sumitur ordo secūdu q̄ est quoddā officiu respectu quarūdā actionum sacramentozum et sic cum episcopus habeat potestatem respectu corporis christi mystici quod est ecclesia in actibz ad sacramentozum principatum pertinentibus: sic illo modo episcopatus est ordo cōmuniter: nec est sacramentum sed sacramentale. Unde episcopatus ab ordine sacerdotis dependet: et episcopalis potestas presupponit ordinem sacerdotalem: quia nullus potest episcopalem potestatem recipere nisi prius fuerit ordinatus in sacerdotem: quia potestas episcopalis non tantum est potestas iurisdictionis: sed etiam ordinis prout ordo isto modo dicitur. ¶ **P.** Nōne possunt alii sacerdotes ab ep̄s ordines cōferre. ¶ **S.** Collatio ordinū alicui potest cōuenire dupliciter: aut de iure communi ratione sue ordinariæ potestatis: et sic soli episcopi possūt quoscūq̄ ordines cōferre: quia ad eis solum pertinet instituere

ministratos in ecclesia. Unde peccant epi qui promouent scienter indignos. Alio modo collatio ordinum alicui conuenit ex indulgentia generali vel speciali: ratione commissionis ubi pape: et sic alii sacerdotes non epi possunt minores ordines conferre non tamen maiores. ¶ **P**. Numquid non baptisatus et non confirmatus potest sacros ordines recipere. ¶ **S**. De necessitate sacramentum ordinis presupponit sacramentum baptismi. Vnde si aliquis non baptisatus promoueretur ad sacerdotium sacerdos non esset nec hostias posset consecrare nec absoluere in foro penitentiali unde deberet secundum canones baptisari et iterato ordinari etiam si ante baptismum in episcopum promoueret episcopus non esset: et si aliquos ordinaret ordines non reciperent. Quantum vero ad sacramentum confirmationis scias quod de necessitate sacramentum ordinis non presupponit sacramentum confirmationis: nec de necessitate oportet quod ille qui suscipit sacros ordines sit confirmatus. Verumtamen de congruitate sacramentum ordinis presupponit sacramentum confirmationis: quia congruum est quod ille qui accedit ad sacros ordines suscipiendos habeat omnem illam perfectionem quam requirit ad fidei confirmationem: per quam fit aliquis idoneus ad executionem ordinis. hoc autem fit per sacramentum confirmationis. Et sic caracter sacramenti ordinis presupponit de congruitate caracterem sacramenti confirmationis et non de necessitate. Sed de necessitate presupponit caracterem sacramenti baptismi.

Petrus. Quot sunt que impediunt susceptionem ordinum. ¶ **S**. Quedam sunt que simpliciter impediunt susceptionem ordinum: et quedam solum impediunt executionem et non ordinis susceptionem. Primum quod impedit susceptionem ordinis est sexus femininus simpliciter quia mulier ordines suscipere non potest sed solus vir cum sit prima ymago dei: mulier autem

De sacramēto.

ymago vīri. vt dī. apo. i. ad cor. iiii. cap. Vñ et lz muli-
er vocet diaconissa ī abbatia hoc nō est rōne ordīs : lz
qz habet officium ad matutinas omēlias legēdi. Sūt
autem plura q̄ nō īpēdiūt susceptionē ordinis. sed ma-
gis exculationem. Quorū p̄mū est defectus cognitiōis
vel discretionis: vt sunt pueri et amētes q̄ vlti rōnis
carent. Vnde licet possint ordinem suscipere p̄riuant
tñ executionē qz ad executionē ordinis requir̄ discretiō
Vñ in q̄buldam ordinibus requiritur etas discretiō-
nis ex honestate cōgrua sicut in duobus p̄imis mino-
ribus ordinibus. Sed adulta etas requiritur in aliis
de necessitate p̄cepti in nullo tñ de necessitate sacra-
menti qz in sacramēto cōferē ptās q̄ pōt alicui cōpetē-
re q̄uis nō sit idoneus executioni. Vnde sciendum est
q̄ cum infātia cōpleta vsqz ad duodecim ānos possunt
duo p̄imi ordines minores suscipi. A duodecimo āno
vsqz ad vicesimum p̄mū possunt duo minores ordines
vltimi suscipi. A vicesimo p̄imo anno potest subdya-
conatus suscipi. A vicesimo quinto dyaconatus. A tri-
cesimo p̄sbyteratus. A tricelimo completo similiter
potest quis ep̄m eligi veruntamen p̄pter necessita-
tem et ydoneitatem persone potest ep̄s ordines ex di-
spensatione anticipari Etiam eadē die quattuor p̄mi
ordines tradūtur. Tempus hō episcopatus nō potest
nisi ex dispensatione dñi pape anticipari. Secūdo ser-
uitus impedit ordinē sacramenti q̄tū ad executionem
quia seruus non potest se altari mancipari sine licen-
tia dñi cuius est seruus et per ordinem homo mancipa-
tur diuino officio. Veruntamen si seruus ordinetur
characterem recipit et ordinem. Cum libertas non sit
de essentia ordinis sed executione caret. vnde si seruus
ordinetur dño sciente vel nō consentiente redigetur ī

pristinā seruitutem nō obstante q̄ sacrū ordinem re-
 perit. Tercio homicidiū impedit sacrum ordinem nō
 de necessitate sacramenti sed de ratione p̄cepti q̄ con-
 trariatur sacramēto eucharistie p̄pter horrorem effu-
 sionis sanguinis. Unde homicida et consulens homi-
 cidium fieri quocunq̄ modo fiat siue vt iudex vel vt
 alius irregularis efficitur: licet in iudicando non pec-
 cet. Verū tamen si homicida vel consentiēs homicidio
 susceperit ordinem / ordinis characterē suscipit: sed exe-
 cutione caret. Si vero quis interficit hominē casuali-
 ter dans operā rei licite et adhibens diligentiam oēm
 nec homicida iudicatur nec irregularis efficitur: nec
 prohibetur a susceptione ordinis. Ille tñ qui casuali-
 ter occidit hoīem licet operam dederit rei licite / si dili-
 gentiam debitā non adhibuerit siue se defendens siue
 alio modo irregularis efficitur et prohibetur a susce-
 ptione ordinum. Quarto impedit susceptionē ordinum
 illegitimitas: non de ratione sacramēti sed de necessi-
 tate p̄cepti ad quam requirit̄ claritas fame et origi-
 nis: q̄ viciatur ex viciosa origine. Verū tamen si acci-
 piat ordines illegitime natus characterem ordinis su-
 scipit sed executione caret: nisi fuerit cum eo dispensa-
 tum. Quia vero dictum est in sacramento ordinis p̄-
 pter honestatem requirit̄ claritas fame / et in quolibet
 ordine cōstituitur quis dux aliorum in rebus diuinis.
 Ideo de ratione p̄cepti et non de necessitate sacra-
 menti requiritur in ordinato bonitas vel vite scititas
 Unde si aliquis cum conscientia peccati mortalis ad
 ordines accedat tanq̄ p̄sumptuosus mortaliter pec-
 cat. Nec propter hoc requiritur q̄ ille qui ordinatur
 sit virgo: q̄ virginitas non requiritur in susceptione
 ordinis quia in susceptione ordinis non cōsecrat̄ quis

De sacramento

In sponsam ecclesie. sed magis in misterium sponsae ecclesie
scilicet christi. In velatione tamen virginum requiritur virginitas
quod per hoc designat vinculum spiritualis matrimonii ecclesie
ad christum quod christus elegit sibi ecclesiam non habentem maculam
aut rugam. et cetera. di. ap. ad ephes. vi. ca. Item. ii. ad
corinthios. vi. Respondi enim vos vni viro virginem castam
exhibere christo. Unde ei licet aliqua violata et corrupta
per violentiam a viro: quous non consenserit tamen non
velatur: quous non perdat quantum ad deum virginitatis
gloriam. De hac autem materia in scriptis require: quod ad
te non pertinet hec operatio sed solis episcopis. Quinto impe
dit ordinis susceptionem matrimonii non de necessitate
sacramenti. sed ut patet de ratione precepti quod si vir etiam
cum muliere matrimonio copulatus ordinem suscipiat
characterem suscipit sed caret ordinis executione. quod or
dini est annexa continentia. vir autem sui corporis potestatem
non habet sed mulier. ideo semper tenet reddere debitum
uxori. ipse tamen privatur iure suo petendi si propter consensum
uxoris ordinem sacrum suscipiat. Si vero vir ex consensu
mulieris ad ordines accedat et ordinem suscipiat et exe
cutionem ordinis. Mulier tamen tenetur perpetuam continen
tiam vouere et hoc tenet in ecclesia occidentali. Secundo est
tamen in ecclesia orientali apud grecos de quo plenus dicitur
inferius cum de matrimonio tractabitur capi. xxvii.
Sexto bigamia impedit ordinis susceptionem: quod per big
gamiam significatio christi et ecclesie que est vna vnius delect
Ad eo bigamus sacros ordines non potest suscipere. sed
est irregularis. Et hoc similiter de ratione precepti et non
de necessitate sacramenti. quod si accedat ad ordines ca
racterem suscipit: sed executione caret. Papa tamen ex
plenitudine potestatis potest cum bigamo dispensare. ¶ 10.
Quomodo contrahitur bigamia et quot modis. ¶ 11.

gamia contrahitur ex carnis diuisione ex vinculo ma-
 trimonii procedentis sicut cum quis ducit corruptam
 ab alio et eam cognoscit. Et inde est quod si aliquis cogno-
 scat plures mulieres fornicario concubitu. siue in ma-
 trimonio siue extra matrimonium non efficitur irregularis.
 Similiter si ducat in uxorem quam prius cognoue-
 rat dum tamen ab alio non cognita fuerit non efficitur
 irregularis similiter si cognita fuerit ab alio et eam co-
 gnoscat concubitu fornicario. dum eam in uxorem non du-
 xerit non efficitur irregularis. si tamen corruptam duxerit et
 eam cognouerit bigamus efficitur et irregularis. Et con-
 trahitur bigamia sex modis. Uno modo quando habet
 plures uxores legitimas et carnaliter eas cognouerit
 si tamen eas duxerit in uxores in diuersis partibus et
 una decedat antequam cognouerit eam nec propter hoc effi-
 citur irregularis. Similiter si religionem ingrediatur
 antequam secundam cognouerit. ¶ Secundus est quando di-
 uersis temporibus habet plures uxores. unam de iure
 aliam de facto et ambas cognoscit carnaliter. ¶ Ter-
 tius quam etiam similiter habet plures uxores. unam de
 iure aliam de facto et ambas cognoscit. ¶ Quartus
 quando viduam cognitam a priori viro duxit iterum et co-
 gnoscit. ¶ Quintus quando duxit in uxorem corrup-
 ptam ab alio prius et eam cognoscit. ¶ Sextus
 quando propriam uxorem cognoscit postquam adultera-
 ta fuerit cum alio. Septimo vicium membri et de-
 fectus impedit susceptionem ordinis ut prius: non
 ex necessitate sacramenti sed ratione precepti. etiam
 si talis defectus sit qui maculam notabilem inferat
 per quam persone claritas et fama obscuretur ut
 abscissio manus nasi et huiusmodi. hoc tamen sci-
 as: quia si accedat characterem recipit sed executione

De sacramento.

caret. Octauo recipere ordines furtiue vel plures in
vna die priuat ab executione licet recipiat ordinē vn-
de eorū pena est depositio. et si prius fuerit lata excom-
municatio super hoc: solus papa dispensat. Si vero
non fuerit lata sententia. potest ep̄s dispēlare: et maxi-
me in minoribus ordinibus. vel si claustrū intrauerit
Si vero quis pmoueat per saltū ad ordines sicut
accipiendo sacerdotiū anteq̄ sit dyaconus vel diaco-
natus anteq̄ sit subdiaconus. si hoc ex malicia fecerit
deponi debet: q̄uis characterē susceperit Si tamē igno-
ranter hoc fecerit debet sibi imponi penitentia ab epi-
scopo: et interim caret executione ordinis quem per
saltū accepit quousq̄ ordinem p̄termissū recipiat.
Nono illi qui ab hereticis episcopis promouentur aut
simoniacis et h̄mōi. q̄uis recipiant ordines. nō tamē
executionē ordinis. An ep̄i scismatici/heretici. degra-
dati et h̄mōi. licet ab ecclia p̄scissi sit: quia tamē sc̄dz
formā ecclie catholice cōsecrati sunt vera sacramenta
cōferūt. qz in cōsecratiōe ep̄i datur ei potestas que pe-
petuo manet in eo: q̄uis nō imprimatur character. qd̄
patet: qz q̄n reconciliatur ab ecclia nō iterū cōsecrat̄.
Et ideo potestatē cōferendi nō amittūt sed eos confer-
re possunt. veruntamē gr̄am que cōfertur in illis non
conferūt eis qui ab eis sacramenta recipiūt nisi p̄pter
inefficaciā sacramentorū que cōferūt: sed p̄pter pct̄m
recipientiū scienter ab eis sacramēta post ecclie phibi-
tionē. et ideo executionē ordinum non recipiunt: licet
recipiāt sacramēta. In oib⁹ igitur p̄cedētib⁹ teneas
qz si aliquis impedit⁹ ipedimētis p̄dictis ad ordines ac-
cedat sacramentū recipit: sed nō ordinis executionem
excepto primo impedimēto de sexu femineo. qz nec mi-
lier characterē ordinis recipit: nec executionē. Hec ad

presens de sacramento ordinis tibi sufficiant. Si amplius cupis scire ad canones & doctorum scripta recurre. ¶ Q. Dic michi ulterius: nunquid peccat aliquis mortaliter semper ministrando in ordine suscepto in peccato mortali. G. Si cessante necessitate qz contra legē diuinā agit q̄ p̄cepit q̄ illud qd̄ iustū est iuste exequatur. Talis aut̄ peccator iustū ordinē iuste exequitur et ideo peccat mortaliter. verū tamen in casu necessitatis sicut licet laicis in necessitate baptizare: sic licet etiam sacerdoti in necessitate sacramenta ministrare: vel alii ordinato ordinem susceptū furtiue exequi cum proposito emēdationis. Et scias q̄ q̄diu minister pctōz ab ecclia sustinetur vel toleratur subdit⁹ ei⁹ pōt ab eo sacramenta suscipere: qm̄ ad hoc est ei obligatus in tēpore necessitatis propter necessitatē: tñ nō d̄z ab eo sacramenta suscipere: nec eū ad ministrandū inducere: qz eū induceret ad peccandū. ¶ Q. An qd̄ ordinatus tenetur dicere horas canonicas et officiū diuinū. G. Etia tenetur. tñ scias q̄ ad horas canonicas et officiū diuinū aliq̄s duplici ratione tenet. Una ratio est ppter ordinē susceptū cui est annexū diuinū officiū ad referendū deo gr̄as cū ordinatū ad suū officiū ordinauit. Scda ratio est ppter bñficiū susceptū qz q̄ de altari bñficiū altari d̄z seruire. et q̄ ob pigritiā obmittit peccat.

¶ De sacramento eucharistie.

¶ Q. Quia sacramentū eucharistie sequitur sacrum ordinē cum sacer ordo ad ipm̄ ordinetur: de ipso me doceas. ¶ Q. Quero quid dē eucharistia: ex quibus sacramentū eucharistie cōficiat̄. G. Eucharistia dicitur bona gr̄a. ab eu qd̄ est bonū & charos qd̄ est gr̄a quasi bona gr̄a. qz in eo totius gr̄e plenitudo cōtinet̄ scz dei filius in sacramento altaris. Et sicut talia: sa-

De sacramento.

eramenta ex materia et forma constituuntur sic & sacramentū eucharistie. ¶ **Q.** Dic michi primitus que sit materia eucharistie. **G.** Panis et vinum. qz virtute verborū que sunt forma huius sacramenti trāssubstāntiantur panis in corpus christi et vinū in sanguinem. ¶ **Q.** De quo pane fit sacramentū. **G.** De pane tritico vel de pane frumenti solummodo: eo qd xps grano frumenti se cōparauit. Et ideo de pane alterius grani non fit hoc sacramentū: scz spelta | auena | et ordeo | et huiusmodi. Veruntamen si aliq̄tulū de hmōi grani miscēatur cum frumento cū tamē species frumenti nō mutetur non impedit qn̄ ex illo pane possit sacramentū celebrari. Aliud tamē esset si tāta esset mixtio illozū granozū cū frumento qd speciem frumenti mutarent: qz sic ex illo pane non celebraretur. ¶ **Q.** Est ne ille panis de quo celebratur azim⁹ vel fermētat⁹. **G.** Ex vtro qz celebratur scdm̄ vsuetudinē diuersarū eccliarum. Ecclesia enī romana ex azimo conficit: qz ex tali pane creditur fecisse xpm. qz p̄ima die azimozū Ecclia v̄ero orientalis scz grecozū celebrat ex fermento ad detestationē heresis nazareozū qui euāgelia et legalia miscbant. Consuetudo n̄ra latinozū rationabilioz est. ¶ **Q.** Quare requiritur vinū ad celebrādū hoc sacramentū. **G.** Ad designādū effectū huius sacramēti q̄ est leticia spūalis. qz vinū letificat cor homis. ¶ **Q.** De quo vino cōficitur. **G.** Solūmodo de vino vitis: qz xps hoc vino cōsecrauit quod p̄z cū dicit amodo nō bibā de genimine vitis. & c. Similiter xps se viti comparauit cum dixit ego sū vitis. & c. Unde ex alio vino non celebratur nec efficitur sacramentū vtputa de vino malagranozū pomozū p̄iroz et huiusmodi: que non dicunt p̄prie vinū: sed magis humores. Similiter nec ex puro

acetum cum sit vinum corruptum ex acetoso tamen aliquotum
 lum et non in totum corruptum bene posset confici. Simi-
 liter ex agresta vel veriuo non conficitur: quia licet
 sit in via ut fiat vinum: nondum tamen est vinum. Ex
 musto tamen in necessitate potest: quia specie vini ha-
 bet. Prohibetur tamen ne ex musto puro statim ex vasa
 in calice expresso celebretur propter eius impuritatem.
 Sic igitur materia huius sacramenti est panis de fru-
 mento et vinum de vite. ¶ P. Ad quid admisceat aqua
 cum vino cum ministratur. ¶ G. Triplici de causa.
 Prima est ad memoriam passionis christi: quia cum
 sanguine aqua fluxit de latere christi. Secunda est:
 quia per hoc designatur unio populi ad ipsum chri-
 stum: quia per aquam populus christianus designa-
 tur. unde in apoc. Aquae multe: id est populi multi.
 Tercia causa assignatur etiam propter institutionem
 sacramenti. quia probabiliter creditur quod christus hoc
 sacramentum instituit in vino aqua mixto secundum
 morem illius terre. unde prouer. ix. Bibite vinum quod
 miscui vobis: nec sufficit quod alius quam sacerdos aquam
 cum vino in calice ponat vel diaconus ex precepto sa-
 cerdotis eo quod sacerdos medius est inter deum et po-
 pulum. Et ideo appositio aque in dolio vel in vase
 a clerico non sufficit propter sacramenti significatio-
 nem. ¶ Petrus. Si aqua non admisceatur cum vino
 nonne impeditur celebratio sacramenti. ¶ Guil. Non
 quia aque admixtio cum vino non est de essentia sacra-
 menti et sine illa potest sacramentum confici: peccaret ta-
 men qui scienter illam apponere dimitteret. Petrus.
 Nunquid tantum de aqua quantum de vino est ponē-
 dum. ¶ Guil. Non sed in minima quantitate ut et sta-
 tim absorbeat a vino et conuertatur in vinum.

De sacramento

Petrus. Quod per virtutem verborum que sunt forma huius
 sacramenti transubstantiatur panis et vinum in
 corpus et sanguinem christi. Ostende michi que sunt ista
 verba que sunt forma eius. **G.** Isti sacramenti due sunt
 forme: una super panem: alia super vinum. Forma vero que
 est super panem que transubstantiatur panis in corpus
 christi est hec. Hoc est enim corpus meum. Unde illa verba
 Accipite et manducate. et cetera non sunt de essentia forme sed
 solum illa verba predicta. Et si sacerdos non diceret super
 panem cum intentione conficiendi consecraret quis peccaret
 transgrediendo ecclesie constitutionem. Forma vero super
 vinum que transubstantiatur in sanguinem: hec est. Hic est
 enim calix sanguis mei non et ve. te. misterium fidei qui pro
 vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.
 Et scias quod istorum verborum solum illa sunt de essentia forme
 in quibus tota virtus sacramenti consistit scilicet illa. hic
 est calix sanguis mei: alia verba non sunt pro se de essen-
 tia sacramenti: sed quedam eorum declarant verbum sacramen-
 ti sicut illa. Accipite et manducate. et cetera. et quedam effi-
 ciam sacramenti sicut illa non et ve. Similiter hec
 dictio enim non est de essentia forme: sed de institutio-
 ne ecclesie. Unde si quis eam dimitteret conficeret nec sacra-
 mentum impediret sed peccaret. Nota etiam quod calix ibi
 ponitur metaphorice et similitudinaria pro passione
 christi. Item scias quod cum corpus humanum non sit sine san-
 guine: nec sanguis sine corpore: ideo in consecratione primo
 fit conversio in corpus et ex naturali concomitantia in-
 siam et sanguinem et huiusmodi que corpus sequuntur
 Similiter etiam de sanguine primo fit conversio in san-
 guinem et ex naturali concomitantia in corpus et alia que
 humanum sequuntur sanguinem. **R. P.** Si sacerdos con-
 secraret corpus et non consecraret sanguinem: nunquid

esset ibi verū corpus xpi consecratū. **G.** Verū corpus
 xpi etiam ibi est sub illis speciebus virtute verborum q̄ ad
 cōsecrationē corporis p̄tinēt lz nūq̄ sanguis consecra
 ret. **¶** Nū errauerūt q̄dā et in heresim lapsi sunt q̄ dixe
 rūt q̄ vna forma expectat aliam ⁊ q̄ non est ibi corpus
 donec post p̄lationē verborū sanguinis hoc est enī idō
 latrare: qz sacerdos eleuando hostiā corpus xpi non in
 dicaret p̄ se. sed solum panem quod est erroneū dicere
 et heresis qz ibi est verum corpus xpi. **¶** **D.** Cū in sacra
 mento sit verum corpus xpi et verus sanguis quomō
 manent illa accidentia que videmus et sentimus sicut
 albedo | dulcedo | magnū | parū | ⁊ h̄mōi. **G.** Illa acci
 dentia q̄ vides et sentis virtute diuina per se manent
 que prius erant in substantia panis ⁊ vini. et sine sub
 iecto sunt. **¶** Et post cōsecrationē eandē virtutē retinēt
 virtute diuina quā prius habebāt in subiecto qui frā
 guntur ut putrefiūt ⁊ corūpūtur. **¶** Unde fractio illa quā
 fecit sacerdos nō est in corpore xpi: sed in accidentibus
 et speciebus: et ex his vermes generātur. **¶** **D.** Quid de
 vermibus inde ḡnatis est faciendum. **G.** Lomburū
 debent et cineres debēt in piscinam reponi. **¶** Similiter
 alia aīalia mures ⁊ musce ibi capte sic sunt cōburēde.
¶ Et illud quod superest de hostia debet sacerdos sume
 re si possit absq̄ periculo. **¶** Si vero non possit tunc sunt
 partes hostie cū omni reuerētia seruāde. **¶** Et eodē mo
 do faciendum est de hostia masticata ab infirmo ⁊ p̄ vo
 mitū reiecta qz q̄ diu species manent: manet sub ipsis
 corpus xpi. **¶** Et ideo si possint sumi sine periculo sumē
 de sunt et in hoc sacerdos sumēs multū meret. **¶** Si ve
 ro sumi non possint sine periculo: seruande sunt vt dī
 ctum est. **¶** **D.** De sacramento scdm se satis michi dixisti
 Nūc de ministro ipsius et de dispositione michi dicas

De Sacramento.

Guil. Sacerdos est minister huius sacramenti et ad ipsam
 pertinet celebratio sacramenti. **P.** Numquid ieiunus de-
 bet esse sacerdos cum celebrat et confessus. **G.** Nec ieiunus
 nec alia preparatio requiritur de necessitate ad cele-
 brationem huius sacramenti: sed sola ordinis sacerdotalis
 susceptio quia et heretici et scismatici et degradati
 et excommunicati et pransi et non confessi possent sacramentum
 conficere quousque peccarent mandatum ecclesie transgrediendo:
 propter tamen reuerentiam sacramenti ecclesia instituit ut
 sacerdotes ieiunati ad celebrandum accederent etiam con-
 triti seu confessi: ne contra eorum damnationem assumerent
 sacramentum. **P.** Numquid sacerdos post potationem aliquam
 aque vel susceptionem alicuius medicine potest celebrare
 cum ab ecclesia reputetur ieiunus. **G.** Ut dictum est quod est de
 necessitate sacramenti potest. Quod tamen ad reuerentiam sacramen-
 ti et institutionem ecclesie non potest. Scias tamen duplex esse ieiun-
 nium scilicet ieiunium ecclesie quod fieri debet propter mortificationem car-
 nis: et illud non solum propter sumptionem aque vel medi-
 cine. Et hoc ieiunium non requirit in celebrando. Aliud
 est ieiunium nature quod dicit priuationem cuiuscumque rei
 siue aque siue medicine: quia nichil in corpore suscipitur
 et tale ieiunium requirit in celebrando. Et incipit hoc ie-
 iunium in media nocte: quia tunc dies naturalis incipit.
 Unde si sacerdos post mediam noctem aliquid supererit
 siue aquam siue medicinam debet in sequenti die a celebra-
 tione cessare et alius a ratione: nisi causa infirmitatis
 quia ab hac regula excipiuntur infirmi. Si vero aliquis
 ante mediam noctem sacerdos aliquid supererit potest sequen-
 ti die celebrare et aliam rationem recipere. Nec refertur si
 post illam sumptionem dormierit vel non. quia dormitio solum
 est propter sedationem perturbationum mentis nec requiritur
 ad consecrationem. **C. P.** Numquid reliquis ciborum rema-

Nentes inter dētes in ore soluūt ieiuniū nature ⁊ con-
 secrationē impediūt. **G.** Tales reliquie ciborum si ca-
 lualiter ⁊ non ex pposito transglutiant non soluūt ie-
 iuniū nature | nec celebrationē aut sūptionem eucha-
 ristie impediūt. Similiter aqua modica vel vinum q̄-
 bus os abluit non impedit cū oīa talia solum per mo-
 dum saluie trāsglutiant qđ vitari nō pōt. Verūtāmē
 in oībus talibus bonū est abstinere si necessitas nō oc-
 currat ppter sacramenti reuerētiā. et p̄cipue quādo
 aliquid parū extraneū fuerit sūptū vel mixtum cū sa-
 liua in q̄ritate maiori. Igitur scias qđ ieiuniū nature
 requirit ad celebrationē et sūptionē eucharistie vt scz
 nichil sumat nec trāsglutietur quod vitari possit post
 mediā noctem aliud a salua. Nec adhuc valet illa do-
 mitio quā dicunt aliqui qđ postq̄ dormierūt possunt ce-
 lebzare qz ieiuni nō reputātur ieiunio nature: s; p̄ti-
 ecclie ieiunio. **P.** Si sacerdos ad celebrandū accedat
 nō cōfessus nūqđ peccat sicut peccaret nō ieiunus. **G.**
 Sacerdos accedens ad celebrationē vel ali-^o ab eucha-
 ristie sumpcionē cū conscientia pcti mortalis mortaliter
 peccat ⁊ iudiciū sibi māducat ⁊ bibit: nō diudicās cor-
 pus dñi. Ideo d; accedere ieiun-^o cōtrit-^o ⁊ cōfessus si co-
 piā sacerdotis habeat. quā si habere nō possit: ⁊ eū co-
 gat necessitas celebrare p̄terat de pctis et p̄positū ha-
 beat confitēdi postmodū dum oportunitatē habuerit
 et copiam sacerdotis. **CP.** Si sacerdos se sciuerit in
 peccato et contritiōnem habuerit: et ex necessitate ad
 missam celebrandam accesserit: aut forte in missa pec-
 ratum eius occurrerit memoriē et de illo non penitue-
 rit nūquid pōt celebrationem transire aut saltē a cōio-
 ne abstinere. **G.** Non: qz sacerdos habet in se qđ potest
 se preparare ad sacramentū cōficiendū ⁊ sumendum si

De sacramento

contritionē et ppositū cōfitendi habeat. **U**bi licet cum cōscientia peccati celebrādo peccet mortaliter: grauius tñ peccaret si cōsecrationē p̄termittet et se consecrare si mularet qz pplm deciperet ad adorādo panem p corpore xp̄i: et vinū p sanguine. Ideo nullo mō dz cōsecrationem simulare. **S**ifr etiā post cōsecrationē nullo modo se dz a p̄ceptione sacramēti abstinere. Cuius ratio est qz eucharistia nō solū est sacramētū sed etiam sacrificiū. Quicūqz ergo offert sacrificiū debet esse particeps sacrificii qd offert. **S**acerdos hō qd offert accedēs ad altare offert sacrificiū pro p̄lo: et se disp̄latōrē ostendit sacrificii. et ideo prius dz esse particeps hui⁹ sacrificii. Ideo necesse est vt quotiēscūqz celebrat q corpus et sāguinē sumat. Et hoc p̄ceptum est in decretis de consecratione distinctione. ii. Relatum.

Petrus. Quia in sacramento eucharistie est sanctus sc̄toꝝ. Nūquid maculatus sacerdos de nocte per pollutionē seminis in dormiēdo dz a celebratione cessare. cum ipse dñs dicat. **S**cti estote quia sc̄tus sū. **G.** Nūqz nocturna pollutio impedit celebrationem et sumptionem eucharistie ex necessitate. et qñqz non ex necessitate sed ex congruitate et honestate propter qd scire debes q nocturna pollutio ex pluribus causis p̄cedit. **P**rimo ex causa extrinseca: sicut ex illusione demonū que quādoqz p̄ouenit ex defectu et negligentia preparatiōis ad deuotionē et orationē et talis negligentia qñqz est veniale qñqz mortale peccatū secūdu q maior est et locum dat dyabolo et pro tali defectu seu negligentia quem homo ex suo defectu scit p̄cessisse tenetur sacerdos a celebratione et alius a cōione cessare. **N**ūqz aut talis illusio puenit ex demonū neſtia volētū hōies a sāptide eucharistie retrahere et sacerdotes a

celebratione. et hoc maxie cōtingit circa festiuitates i
 quibus dicitur populus cōicere et ppter hoc nō est abstīnēdū
 qz talis illusio quādoqz cessat per sūptionē eucharistie
 sicut legitur in vitis patris de quodā q̄ sēp illudebat &
 p cōsiliū seniozū accessit et sic cessauit illusio. Quāqz ta
 lis illusio vel pollutio procedit ex causa intrinseca spūa
 li q̄ qñqz sine pctō sit: sicut cū aliquis studēdo cōtra vi
 cia carnalia ppter lectionē vel p̄dicationē ad ea repro
 banda vel etiā cōfessiones audiēdo et hoc sine delecta
 tione carnali sed sola infirmitate carnis talis pollutio
 non impedit celebrationē: nec etiam eucharistie sūpti
 onē. Quāqz etiā prouenit ex causa intrinseca et cū pctō
 scz qñ prouenit ex cogitatione p̄cedēti et delectatiōe
 carnali que qñqz est pctm̄ mortale: qñ scz cōsensus ha
 betur in hoc: et tunc de necessitate est abstīnēdū. Quāqz
 etiā est pctm̄ veniale: scz qñ nō habetur cōsensus & tūc
 non est abstīnēdū de necessitate sed de congruitate & ho
 nestate. Quāqz etiā talis pollutio prouenit ex nimia su
 perfluitate nimia sūptione cibi aut potus. & qñqz est
 mortale pctm̄ et qñqz veniale secūdū speciem pcti et sic
 abstīnēdū est vt dictū est. Quāqz aut talis pollutio ve
 nit ex debilitate nature sicut etiam patiūtur vigilan
 tes. Sicut etiā ex supfluitate: qz sicut quis patit fluxū
 sāguinis sic et seminis. Et qz hoc nō puenit ex volun
 tate: sed potius ex corruptione nature nō est abstīnē
 dum a celebratione nec ad sacramēti susceptionē. In
 oībus igit modis pollutionū supradictis que ex morta
 li pctō p̄cedunt debz sacerdos abstīnere a celebratione
 et alius a comunione dicta die. Et etiam tot diebus
 quousqz mens a vagatione cessauerit. In his vero que
 ex pctō veniali p̄cedūt abstīnēdū est nō ex necessitate
 sed ex congruitate et honestate. Et hęc oīa intelligūtur

De Sacramento.

quod si sacerdos non tenetur ad officium quod si de necessitate oporteat sacerdotem pro populo celebrare debet confiteri si possit et si non possit propter absentiam sacerdotis coteratur cum proposito confitendi: et mutatis indumentis immundis munda induat et sic ad celebrandum accedat: quod si dimitteret celebrationem gentes scandalizarent ipsum turpiter et sic scandalum est evitandum in quantum quisque potest quod crederent peius quam esset. **C. P.** Nunquid sacerdos absque indumentis sacerdotalibus potest celebrare. **G.** Quantum ad virtutem sacramenti potest sacerdos absque indumentis sacerdotalibus celebrare: quod solum ad efficiendum hoc sacramentum requiritur character ordinis sacerdotalis et non aliud: sed quantum ad institutionem ecclesie propter honestatem et reverentiam sacramenti vestes requiruntur. Et si sacerdos absque illis celebraret vel confiteretur mortaliter peccaret mandatum ecclesie transgrediendo: et absolutionem ad prelatum superiorem utpote episcopum deberet postulare. **C. P.** Nunquid potest sacerdos in die plures missas celebrare. **G.** Potest de virtute ordinis sed ratione precepti sufficit ei semel in die celebrare. In necessitate tamen permittitur sacerdoti ab ecclesia in die duas missas celebrare: sicut unam pro tempore et aliam pro defunctis vel pro nuptiis seu etiam aliis sacerdotibus in necessitate succurrendo. pro precio tamen nullo modo licet bis in die missam celebrare vel etiam pro offertorio reportando quia hoc esset damnabile. Scias tamen quod plures missas quam duas nunquam permittitur sacerdoti una die pro quacunque necessitate celebrare. preterquam in die natalis domini. In qua die potest sacerdos qui adiutorium non habet propter officium diei pro populo tres missas celebrare videlicet illius diei. **C. P.** Cum sacerdos ieiunus debeat celebrare ut

Dicitur est. Nūquid post sanguinis p̄ceptionē et ablu-
tionem in calice factā de vīno p̄cipiet et ieiun⁹ reputa-
bit. nec p̄pter hoc ad celebrādū missam secūdā impe-
diatur. **G.** Nichil oīno post p̄ceptionem sāguis sacer-
dos sumet in p̄ima missa, dum postea aliā voluerit ce-
lebrazare | sed quātum poterit sanguinē ebibat ⁊ cū lin-
gua ⁊ labiis tergat calicem et post aquā effūdat in ca-
lice et abluto eo aquam in piscinā effundat: et sic tero
calice celebrare poterit in eodem vel alio modo faciat
vt alij dicūt p̄pter sacramēti reuerentiā sumpto san-
guine vinum imponat in calice vt illū abluat et ablu-
tionem in alio calice ponat vel in vase mundissimo et
reseruet illud vsq; ad abluotionem secunde misse et de
illo faciat abluotionē in tertia post sumptionē sanguis
et illud sumat. **C**aveat tamē sacerdos ne abluotionem
vini in calice factam siue alteri⁹ liquoris post p̄ceptio-
nem sanguinis aut quodcūq; aliud sumat dum volue-
rit missam aliam celebrare: qz sic ieiun⁹ non esset nec
celebrare deberet. **E**t si sic celebraret peccaret | et p̄o
indulgentia ep̄iscopum adire debet.

Quæritur. Quia multa pericula in missa possūt oc-
currere tam circa sacerdotem q̄ circa sacramen-
tum: quomodo sit agendū michi dicas. **G.** Etia multa
defectus possūt occurrere tam circa sacerdotem q̄ cir-
ca species. **C**irca vero sacerdotem occurrere pōt defe-
ctus: quia forte potest sacerdos mori in missa q̄siq; an-
te cōsecrationem q̄siq; post. **S**i ante cōsecrationē con-
tigerit eum mori vel graui infirmitate detineri: non
oportet q̄ per alium sacerdotem suppleatur defectus.
Si vero potest consecrationem inceptam vel iam per-
fectam debet per alium sacerdotem suppleri secunduz
consilium toletanum: vt dicitur in decretis. vii. q. i.

De sacramento

Nichil contra ordines. Vel vt dicit. Innocenti⁹ terci⁹
Melius est hostiã cõsecratã reseruare 17 sup aliam ho
 stiã missam a capite inchoare p aliũ sacerdotẽ. Si ve
 ro nescit vbi infirmus vel moriens sacerdos desierit
 debet missa per aliam a capite inchoari. Si vero cõti
 gerit q sacerdos post cõsecrationem recordet se come
 disse vel bibisse non debet ptermitttere sacramẽtũ : sed
 eucharistiam debet sumere 7 missã perficere. Et simili
 ter si recordatus fuerit se in excõicatione subiacere cũ
 pposito absolutionẽ petendi debet missam pficere Et
 si etiam recordatus fuerit se peccatũ mortale 2misisse
 cũ pposito emendãdi dz eucharistiã sumere 7 missam
 pficere et nullo modo debet sacramẽtum impfectũ re
 linquere. vt dẽ in predicto decreto. Nichil. **M**z ibi oc
 currit difficultas. i. p accipiendum est illud in quo mis
 nus est de piculo. Maius aut periculum est relinquere
 illud quod p̄inet ad pfectionẽ sacramẽti q̄ illud quod
 pertinet ad dispositionẽ ministri siue sacerdotũ lumen
 tis: ideo nullo modo debet sacerdos p̄iuare a sũptiõẽ
 sacramenti et impfecte illud relinq̄re. Vñ dẽ in illo de
 creto. Nichil. Nullus absq̄ patẽti p̄ouentu molestie
 minister vel sacerdos cum reperit impfecta officia pre
 sumat oĩno relinquere. Si aut aliquis hoc attẽtare te
 merarie p̄sumplerit excõicationis sentẽciã sustinebit.
P. De periculis q̄ circa spẽs sacramẽti cadũt. Quid
 agẽdum sit dicito. **G.** Circa spẽrũ picula. Nota q̄ si
 aranea vel venenũ añ cõsecrationem in calice fuerit:
 illd deponat et terso calice vinuz vel aquã sumat. Si
 vero post 2secrationem accideret dz aĩal aut musca q̄
 in calice reciderit caute capi 7 diligẽter lauari 7 p̄stẽa
 comburi et ablutio cum cineribus in piscinam poni.
 Si vero post cõsecrationem sacerdos nouerit venenũ

esse in calice debet totū illud in vasculo reponi: & eundem reliquiis seruari. Et ne sacramētum remaneat imperfectum: debet sacerdos aliud vinum cū aqua in calicē apponere & iterum consecrationē resumere et sacrificium perficere. Si autē ante cōsecrationem sanguinis et post cōsecrationem corporis vinū aut aquā non esse in calice sacerdos iuenerit siue cognouerit debet apponere illud quod deficit & postea consecrare. Si autē post cōsecrationem sanguinis aduertat aquā deficere nūc cum vino prius mixta fuisse. Non debet ulterius aquam apponere: cū aqua nō sit de necessitate sacramēti vt dictum est: sed debet sacramētū sic sumere et totum perficere. Sed de negligētia dicitur postea cōfiteri pro eo qd aquam dimisit. si vero sacerdos percipiat post verba cōsecrationis sanguis xp̄i & ante sumptionē corporis xp̄i solam aquā in calice fuisse positā et nō vinū debet aquā deponere in piscinā vt dictū est. et vinum cum aqua reponere & verba cōsecrationis sanguis resumere & sanguinē cōsecrare & sic missam perficere. Si autē hoc aduertat post sumptionē corporis christi: debet aliam hostiā nō cōsecratā & vinum cum aqua accipere & simul corpus et sanguinem cōsecrare: & nō solū vinū sed totum simul vt obseruet debitum modum & ordō cōsecrandi et eorum q̄ ad celebrationem cōcurrūt. scz verba q̄ dicēda sunt nō solū sup sanguinē: sed etiā supra corpus xp̄i. Sicut illud qd dicit. Ut quotquot ex hac altaris participatiōe sacrosctm filii tui corpus et sanguinem sumperim⁹ & c. et debet sacerdos iterum hostiā cōsecratā et sanguinem christi sumere. Nō obstāte qd pri⁹ aquā sumperit quā credat esse sanguinē cum hostia prius cōsecrata. Quia p̄ceptum datū qd perficiat sacramētū eucharistie maioris est obligatiōis q̄ p̄ceptū datum

quod a se iunis hoibus sumat. Impletum aut sacra-
 metum nullo modo licet preterire vt dictū est. ¶ De-
 Quid faciendum est si aliquid de sāguine stillauerit.
 ¶ C. G. Quid agēdum sit iura dicūt et pena q̄ infligit.
 Unde ex decreto Pii pape de consecra. di. ii. dicitur.
 Si p̄ negligentiam aliqd̄ de sāguine stillauerit sup ta-
 bulam; lingua lambat tabula et postea radat. Si ve-
 ro sup terram vt non cōculcetur locus radatur et igne
 consumat; ⁊ cinis iuxta altare abscondat; et sacerdos
 quadraginta diebus peniteat: si super altare ceciderit
 calix minister si illam absorbeat et tribus diebus peni-
 teat: si sup lintheum altaris et ad scdm lintheum stilla
 peruenerit quattuor diebus. si vsq; ad tertium nouem
 diebus peniteat. si vsq; ad quartum viginti diebus pe-
 niteat ⁊ lintheamina que tetigerit stilla tribus vicib; ⁊
 minister abluat calice supposito ⁊ aqua ablationis su-
 matur vel iuxta altare recōdat. Ex hoc colligit q̄ non
 oportet lintheamina scindi super que sāguis stillaue-
 rit; sicut quidam faciūt: s; sufficit ablutio p̄dicta. Pe-
 nitentia tñ licet a iure instituat̄ minus scdm conditio-
 nem plone t̄p̄is ⁊ negocii. Et eadē pena videt̄ sacerdos
 dign⁹ esse p̄ cui⁹ negligentiam hostie p̄secrate putrefiūt
 vel piclitantur q̄ putrefactio fit in accidētib; ⁊ non in
 corpore xp̄i vt dictū est. De his aut q̄ euomūt sacramen-
 tū: sequit̄ idē ex li. penitētiā libede. Si q̄s p̄ ebrietatē
 vel voracitatē eucharistiā euomerit. xl. diebz peniteat
 Clerici v̄l monachi vel diaconi seu p̄sbyti. lx. diebz pe-
 niteant. Ep̄i nonagita. Si p̄ infirmitatē causa euome-
 rit. septē diebz peniteat ⁊ ifirm⁹. Ex cōsilio aureliani.
 Qui bene nō custodierit sacrificium et mus vel aliqd̄
 aliud aīal id comederit. xl. diebz peiteat. Qui aut̄ p̄dide-
 rit illud ī eccl̄ia aut pars ei⁹ ceciderit ⁊ nō iuēta fuerit

triginta dieb⁹ peniteat Si tñ aialia et vermes ibi fue-
 ti fuerint cōburant et cineres in piscinā reponātur &
 qđ sanū est sumat sacerdos. Penitētia vero p̄dicta
 que a iure cōstituitur augmentari pōt vel minui cōli-
 deratis cōditionibz negocii et persone Et dicitur illa
 penitētia esse ī ieiuniis. ¶ **P.** De qua materia debet
 esse calix et similiter cozpozale. **R.** Calix debet esse de
 auro et argento simul et de stāno. De ere vero aut au-
 ticalco p̄pter rubiginē que promouet ad vomituz esse
 non debet. Similiter nec de vitro p̄pter fragilitatem
 nec etiā de ligno propter eius pozozitatē nec de lapide
 propter ruditatē. Cozpozale autē de lino et puro lin-
 theo debet esse Non de serico propter representationē
 iudarii xp̄i quod fuit de sindone linthea munda Ecce
 igitur petre de sacramento eucharistie tibi dixi.

P. Petrus. Satis de eius celebratione michi dixisti
 Nunc vero quibus ministrandū sit et quomodo
 michi dicas. **R.** Queris quibus ministrādū sit planū
 est qđ fidelibus. s. corpus christi et nō sanguis propter
 effusionis periculū. Sed quibus debeat dari fidelib⁹
 tibi dico qđ vere penitentibus et cōfessis secū dū appa-
 rentiā: qz dens solus est cordiū scrutator. Vñ nemini
 posses denegare eucharistiā pro tpe et loco quē cōfessū
 audisti aut probab iliter ab aliis fide dignis didicisti.
 Quō aut ministratur plebi. Scias enī qđ sine sāguie
 propter periculū effusionis. ¶ **P.** Si solū fidelibus
 & iustis ergo nō peccatoribus est administrāda eucha-
 ristia. **R.** Verū est pctōribz manifestis et per iudici-
 um ecclia sticū conuictis sicut sunt vsurarii manifesti
 raptozes: hystriones et huiusmodi etiam ipsis peten-
 tibus non est danda eucharistia. ¶ **P.** Si aliquis
 peccator oscultus impenitens ad me in die pasche

De sacramento.

veniat et sacramentū petierit cū aliis. Nunquid ei de
negabo cū nouerim eius conscientia esse mala. **G.** Si
in secreto petierit et occultus sit pctōz debes eum mo-
nere ne ptra iudiciū aīe sue sacramentū assumat. Qd
si desistere noluerit cū christianus sit et illud quod su-
um est petit non potes ei phibere. Et hec di. Augu. in
glo. sup illud p̄ime ad corinth. v. Si is qui inter vos
noiatur fornicator. ⁊ c. Nos a cōmunionē quemq̄ pro-
hibere non possumus. Nisi aut sponte cōfessū aut i iu-
dicio ecclīastico vel seculari conuictū. Si vero i publi-
co petierit et eius conscientia scias mala negare ei nō
potes nullo modo ne sue cōfessionis proditor videaris
debet ei semper sacerdos in publico oēs monere ne q̄s
ad sacramenti cōmunionē accedat anteq̄ de pctō pe-
niteat et contritus fuerit et confessus. Si postmodum
accedat pctōz occultus in publico petat vt sibi minist-
ret sacerdos debet ei dare. Melius est enī sacerdoti
vt assumens peccet mortaliter q̄ ei denegando eucha-
ristia suā conscientia prodere videatur. **¶ P.** Et si q̄s
petit secreta vt in publico sibi panis loco eucharistie si-
bi ministretur. Nunquid hoc facere poterit sacerdos
sine culpa. **G.** Nō sic donetur sed caueas ne cuiq̄ ho-
stia nō consecrata loco hostie consecrate ministres pu-
blice vel priuatim. Ne ydolatrare facias sumentē. Et
etiā circūstātes adozātes panē p hostia cōsecrata. Ca-
ueas etiā ne fauore vel timore corpus christi ad exami-
nationē cuiq̄ tribuas qz hoc esset tentare deū. **¶ P.**
De hora qua missa celebrari debent michi dicas. Et
ad quid tenetur sacerdos dicere anteq̄ missā celebrat
¶ G. Diebus dñicis hora tertia debet missa celebrari
regulariter qz tali hora xps a linguis iudeozū est cru-
cifixus. In feriis sexta hora qz tunc manibus militum

est crucifixus. In temporibus vero ieiuniorum hora nona. quia tunc voce magna emisit spm. Misse vero priuate in auroza possunt dici qm radii videtur splēdere. Nunq̄ vero celebrat̄ missa in nocte nisi in die natalis dñi & in vigilia pasche qz de nocte dicitur xps nasci et resurrexisse. et qz sacerdos tenetur ad seruitiū dñi nū debet priusq̄ celebret dicere illud seruitiū quod pertinet ad preparationē animi et tēporis ordinationē. Quia & matutine pertinent ad tps crepusculi diei. prius habero ad initium diei qm sol emittit radios suos super terram. s. auroza in qua misse priuate possunt celebrari. Ideo matutinas & primā debet sacerdos dicere anteq̄ ad celebrandū accedat. ¶ **P.** De his que dicuntur et fiunt in celebratione misse postremo michi dicas **G.** Sicut dicitur in decretis. de conse. di. i. Iacobus frater dñi scdm carnē et basilius cesariensis. eps ediderunt misse celebrationē. Sed sacramentū eucharistie xps instituit vt dictū est qz in hoc sacramento totū misterium nre salutis cōprehēditur Ideo pre ceteris sacramētis agitur cū maiori solēnitate ac reuerētia. Et qz scriptū est ecclesiastici tercio. Custodi pedē tuū ingrediens domū dñi. Et ecclesiastici. xxiii. Ante oronem prepara aīaz tuā. Ideo ante celebrationē huius misterii debet premitteri preparatio ad bene dignēq̄ agēdū que sequit̄. Cui⁹ preparatiōis prima pars est laus diuina que fit in introitu misse. Scdm illud psal. Sacrificiū laudis honorificat me. & c. Et sumitur vt pluries introitus misse de ps. vel cū ps. Quia vt dicit dionysius. iii. ca. ecclesiastice gerarchie. pi pprehēdit p modū laudis quidquid in tota scriptura cōtinet. Secūda pars preparatiōis ad hoc sacramētū cōtinet cōmēorationē phtis miserie dñi mīa petitur dicēdo. Bpziel. ter

De sacramento.

pro persona patris. **C**hriste es. ter pro persona filii et
ter. **M**arie es. pro persona spūscti. **T**er subditur. **T**ra
triplicem miseriam scz ignorantiam culpe pene et damni.
Mel ad designandum qd oēs plone sūt eedē in seiniue.
Tercia pars preparationis ad celebrandum sacramen-
tū istud cōmēmorat celestē glām ad quā tendim⁹ post
p̄sentem miseriam dicendo. **G**loria in excelsis deo. 7 c̄
Intermittitur tñ in officiis luctuosis q̄ solū pertinent
ad cōmēmorationē miserie. **Q**uarta pars p̄paratiōis
supradicte continet orationem quā sacerdos facit pro
pp̄lo vt fideles xp̄i tātis digni sint miseris. **E**t sic p̄e
dicta quattuor ad p̄parationem celebrationis per-
tinēt. **S**equit̄ deinde ad celebrationē instructio ppli
fidelis ad fidē que fit per doctrinā p̄phetiā aplicam
et euangelicā. **E**t ideo p̄termittunt̄ lectōes p̄phetaꝝ
et ap̄loꝝ ad disponēdū pplm ad fidē. **E**t qz exultatio
spūalis et gemitus cōsequi debent in pp̄lo 7 doctrina
p̄phetaꝝ et ap̄loꝝ iō post dictas lectōnes cātāt a choro
graduale qd significat p̄fectionē spūalis vite. **E**t allā
qd significat spūalē exultationē et leticiā. **S**ed tract⁹
i officiis luctuosis cātatur ad designādū spūalē gemitū
deinde legit̄ euāgelii ad instruēdū p̄fecte pplm i do-
ctrina xp̄i q̄ i euāgelio cōtinet̄ quo lecto cātāt̄ symbo-
lū fidei in quo ostendit se ppl̄s assētire per fidē doctrine
xp̄i. **Q**uod symbolū cātatur in festis sc̄toꝝ qui xp̄i fi-
dem fundauerūt et de q̄bus fit mentio in symbolo / si-
cut b̄tē marie virginis et ap̄loꝝ et alioꝝ sc̄toꝝ qui fi-
dei articulos cōtinent. **D**einde pp̄lo p̄parato et in-
structo accedatur ad celebrationem sacramenti quod
quidem offertur sacrificiū consecratur et sumitur vt
sacrificium. **C**irca quod tria fiunt. quia primo agi-
tur oblatio sc̄do oblate materie cōsecratio. tercio eius

dem preceptio Circa vero oblationem duo agunt scilicet laus
 populi in cantu offertoris | et oratio sacerdotis petentis
 ut laus et oblatio sit deo accepta. **C**onsequenter sequitur
 consecratio que virtute dei agitur. primo populus excitatur
 ad deuotionem in prefatione quam dicit sacerdos quia
 tunc mouet populus ut cor habeat sursum ad dominum et
 ideo finita prefatione populus ex deuotione concepta lau-
 dat christi diuinitatem cum angelis dicens. Sanctus sanctus
 sanctus: et laudat humanitatem eius cum pueris hebreorum
 dicendo. Benedictus qui venit in nomine domini. Deinde sacerdos se-
 creto commemorat illos pro quibus sacrificium offertur.
Et primo pro vniuersali ecclesia: et deinde pro illis que
 sunt in sublimitate constituti secundum consilium apostoli. i.
 ad thimo. ii. Obsecro primo omnium fieri obsecrationes et
 specialiter commemorat quosdam qui offerunt vel pro quibus
 offertur hoc sacrificium cum dicit memeto domine. et c.
Secundo commemorat sanctos | quarum patrocinia implo-
 rat pro predictis cum dicit communicantes et c. Tercio zelat
 petitionem ut hec oblatio sit salutaris illis pro quibus
 offertur cum dicit hanc igitur oblationem et c. **C**onsequenter
 accedit sacerdos ad consecrationem eucharistie. In qua
 primo petit affectum consecrationis cum dicit | quam obla-
 tionem tu deus et c. vel hoc dicendo petit ut consecratio sit
 nobis fructuosa. id signanter dicit ut in nobis corpus
 et sanguis. Et hec significant verba que sacerdos pre-
 mittit dicens. Hanc facere digneris oblationem bene-
 dictam secundum augustinum. id est per quam benedicimur. **A**scri-
 ptam. i. per quam in celo ascribamur. **R**atam per quam visce-
 ribus christi sentiamur. **R**ationabilem per quam a bestia
 li officio sensu exuamur. **A**ceptabilem. i. ut que nobis
 ipsis displicem | per hanc acceptabiles eius filio simus
Secundo pagit sacerdos consecrationem per verba salua

De sacramento.

toris nostri Iesu christi cum dicit. Qui pridie. Tercio excusat se sacerdos a sumptione p obedientiā ad mandatum xpi cū dicat. Unde et meōres. Quarto petit ut sacrificiū peractū sit deo acceptū cum dicit. Supra q̄ ppicio ꝛ c. et hec ex deuotiōe offerētū ipm sicut sacrificia antiquorū fuerūt ei accepta ex eorū deuotiōe. Et tamē istud debet magis esse ei acceptum cum sit perfectissimum. Quinto petit sacerdos a deo hui⁹ sacrificii et sacramenti effectum spiritalē q̄tū ad duo. Primo quidem q̄tū ad ipsos sumētes illud sacramētū cū dicit **S**upplices te rogam⁹ om̄ps deus ꝛ c. Nec petit sacerdos in hoc dicēdo q̄ species sacramētales aut corpus xpi et sanguis sub eisdem speciebz contenti ferātur in celū. Sed q̄rit et petit p corpore christi mystico scz pro ecclia catholica que significat per corpus verū et sanguinem christi q̄ oīones sacerdotis et populi angelus assistens huic sacramento representet deo | scdm illud apoca. viii. Ascendit fum⁹ ascēsoꝝ de oīonib⁹ sc̄toꝝ de manu angeli. coram dño | deo dicit sacerdos. Iube hec pferri per manus sc̄ti angeli tui in sublime altare tuum in cōspectu diuine maiestatis ꝛ dicit sublime altare ecclia triūphās in quam trāfferri petimus. Vel per angelū intelligi potest ipse christus q̄ angelus cōciliū dicit qui corpus suū mysticū. id est eccliam sanctam deo patri cōiūgit. ꝛ ecclie triūphātī q̄ est in celis : ꝛ propter hoc missa dicit qz sacerdos p angelū preces mittit ad deū. vel per sublime altare intelligit ipse deus qui est b̄tudo n̄ra quam obtinere petim⁹. Secūdo petit sacerdos hui⁹ sacramēti et sacrificii effectum q̄tuz ad mortuos qui iam sumere hoc corpus xpi nō possunt cū dicit Memēto etiā dñe famuloꝝ famularūqz tuarū qui nos p̄cellerūt. Tercio petit sacerdos a deo hui⁹

sacrificii et sacramenti spiritualiter effectum quantum ad ipsos sacerdotes offerentes cum dicit. Vobis quoque peccatoribus etc. Consequenter agit de sumptione huius sacramenti. Primo tamen preparatur populus ad sumptionem quam per tria habet fieri. Primo per orationem communem totius populi que est oratio dominica cum dicit sacerdos. *Dei noster*. etc. Secundo per orationem privatam cum dicit. *Sed libera nos a malo domine quoniam*. etc. et hanc offert spiritualiter pro populo Tertio preparatur populus per pacem cum dicit *Agnus dei*. etc. cum eucharistia sit sacramentum unitatis et pacis que tamen pax solum datur quam sacramentum datur pro presentibus. Quod pro defunctis in eorum missa pax non datur: quia non sunt in perturbatione huius mundi sed quiescunt in domino. Sicut milititer nec iter monachos: quia iam in mundo mortui sunt ut habet super illud decretum de sacra. di. xii. Pacem Deinde sequitur perceptio sacramenti. Primo sacerdos sumit eucharistiam: deinde dat ceteris quam comitantur et iustum est ut primo sumat: quia qui aliis divina tradit primo debet esse eorum particeps. ut dicit Dionysius in. iii. ca. ecclesiastice hierarchie. Ultimo autem nota missae celebratio terminatur in gratiarum actione: populo exultante per sumptionem huius sacramenti quod designat catus post sumptionem. tunc sacerdos referre debet gratias domino orationem dicendo. sicut Christus post cenam cum discipulis suis celebratam dixit hymnum. In fine dyaconus populum licentiat dicendo *Ite missa est* scilicet hostia ad deum per angelum. Quoniam ergo predictorum quedam dicuntur a choro: et hec pertinent ad totam ecclesiam: sicut introitus et graduale et hymni. Quedam inspirantur populo per sacerdotem. sicut fides et gloria celestis. ideo sacerdos inchoat gloriam in excelsis et credo. Quedam etiam dicuntur pro populo per ministros: sicut doctrina veteris testam. et novi tanquam a deo missos. Quedam vero solus sacer-

De sacramento

dos prosequitur sicut que pertinent ad suum officium
 sicut dona et preces. Et eorum quedam sacerdos dicit
 in publico et hec pertinent ad sacerdotem et ad populum
 orationes. Quedam vero ad sacerdotem solum sicut oblatio
 et consecratio: et ideo ea dicit occulte in signum quod tunc temporis pas-
 sionis christi ante missionem spiritus sancti in discipulos ipsi pre-
 tebantur christum occulte. In his etiam que a sacerdote in pu-
 blico dicuntur expectant assensum dicentium. Amen. et ex-
 citat attentionem populi. et ideo permittit dominus vobiscum et in fi-
 ne subiungit Per omnia secula seculorum. ¶ Notandum quod in missis
 solennibus plures debent assistere sacerdoti: ut dicit
 sothei papa ut habet in decre. de 2le. di. i. ubi dicit quod
 nullus sacerdos presumat missam celebrare: nisi duobus
 eorum respondens presentibus sibi et ipse tercius habeat. In
 missis tamen privatim unum sufficit habere ministrum qui gerit per-
 sonam totius populi catholici et totius ecclesie. ex cuius persona
 respondet plures sacerdoti. P. Nunc de his que fiunt in mis-
 sa michi dicas. G. Logum est enarrare sed breuiter pro-
 ter sibi. Vnde scias quod eorum que in missa fiunt: quedam pertinent ad
 reuerentiam sumptuosam sacramenti sicut ablutio manuum que
 conuenienter fit quod preciosa tractare non debemus nisi mani-
 bus lotis et mundis. Sicut propter significationem fit. ut scilicet
 interius sit sacerdos lotus per confessionem sicut exterius ma-
 nus mundantur per aque lotionem. Et lauantur extremitates di-
 gitorum: ad designandum emundationem etiam a minimis pec-
 catis per confessionem que fit ad altare in introitu misse. Thuri-
 ficatio autem fit duplici ratione. Una ratio propter reuerens-
 tiam sacramenti: ut si sit in loco celebrationis aliquid oleum et
 prauum odorem: per bonum odorem thuris depellitur. Alia ratio
 mystica est ad representandum effectum gratie diuine fit thurifi-
 catio: quod sicut christus bono odore plenus est et a christo dirigitur
 sic ad fideles per officium ministrorum ecclesie. Ideo

in missa vñdiqu; altare thurificatur p qđ xps significatur et postmodũ oēs fideles p ordinē. Et sic illud pti-
 net ad corpus xpi mysticũ. Sũt etiã illa; que fiũt ad re-
 presentationē passionis xpi sicut crucis signationes q̄
 fiũt a sacerdote in celebratione q̄ designāt effectum et
 virtutē crucis ⁊ modũ passionis xpi. Post vero conse-
 crationē extendit sacerdos brachia sua quod designat
 extensionē brachiorũ xpi in cruce leuat postea man⁹ ad
 designandum qđ orō eius p̄o populo dirigatur ad deũ
 Quãdo autē sacerdos in missa manus iũgit et inclinat
 se orans suppliciter: hoc significat hũilitatē ⁊ obediē-
 tiam xpi, ex qua passus est. Digtos autē iũgit post con-
 secrationē scz pollicē cũ indice: q̄bus corpus consecratũ
 tetigerat vt si aliqua particula hostie cōsecrate adhe-
 reat digito ne cadat et hoc fit ppter reuerentiã sacra-
 menti. Quĩq; autē vicibus sacerdos vertit se ad pplm
 ad designandũ qđ xps in die resurrectionis manifesta-
 uit se quinq;es. Salutat autē sacerdos septies in mis-
 sa pplm: scz quinq;es qñ vertit se ad pplm et bis qñ
 non vertit se ad pplm: scilz vna vice qñ dicit dñs vo-
 biscũ ante p̄fationē et alia vice quãdo dicit pax dñi
 sit semper vobiscũ: ad significandũ septiformem gra-
 tiã sancti spūs. Episcopus autē celebrās in salutariōe
 p̄ma dicit. pax vobis. qz hoc christus dixit discipulis
 suis post resurrectionem suam cuius personam eps re-
 p̄sentat. Postea frangitur hostia consecrata in tres
 partes quarum vna ponitur in calice que designat cor-
 pus xpi quod iam surrexit. Et corpus mysticum eius
 q̄tum ad sanctos qui cum corporibus surrexerũt vt be-
 ate virginis. pars comesta significat ipsum ambulā-
 tem super terram et corpus eius mysticum. scilicet fide-
 les christi in terra viuētes: qui passionibus terũtur.

De sacramento

Tercia pars in altari vsq; ad finem misse remanens si-
 gnificat corpus xpi iacens in sepulchro et corpus eius
 mysticum scz corpora scdoy iacentia in sepulchris quoy
 anime sunt in purgatorio vel in celo. Ille aut modus
 seruadi vnam partē hostie vsq; ad finē misse modo nō
 seruat manet autē eadē significatio partiū hostie fra-
 ctio hodie. Cōseruant autē alie hostie consecrate pro-
 pter infirmos. vt in decretis de conse. di. ii. legit cap.
 presbyter ꝛc. De hac autē fractione triplici. Versus.
 Hostia diuiditur in partes tincta beatos. Plane sicca
 notat viuos seruat sepultos. Quidā autem tenent q
 pars hostie in calice posita significat illos qui viuunt
 in hoc mundo fideliter quia sunt participes passionis
 xpi. pars autē extra calicē seruata plane significat bo-
 nos in corpore ꝛ aīabv beata vīrgo. pars comesta illos
 quoy corpora in sepulchris iacent: et aīe eorū in pur-
 gatorio sūt aut in celo. Et nota q illa fractio trina nō
 habet fieri in corpore christi: sed in accidentibus et spe-
 ciebus per se manentibus que retinent eandē vim vī-
 tute diuina quam prius habebāt cum subiecto. de hoc
 dictū est supra ca. viii. di. i. et. i. Vero etiā. Qd pars
 in calicem missa non debz dari populo in supplementū
 cōtionis quia panem intinctū non dedit xps discipu-
 lis nisi iude pditozi. Nec tūc accepit iudas corpus xpi
 sub pane intincto: sed simplicem panē. qz corpus ꝛ sā-
 guinem xpi pri^o cū ceteris aplis sūplerat: sed in porre-
 ctione panis intincti expressit Johanni euāgeliste sus-
 pditozē. Post sūptionē autē corporis et sanguinis dñi
 nri iesu xpi os vīno abluatur et postea digiti qbus te-
 tegerat sacerdos corpus xpi. Et nō debet abluionem
 sumere si voluerit aliā missam celebrare quia si aliud
 sumeret a sanguine celebrationem alterius misse imz

dicet. Ideo in decre. de celebra. missarum ca. ex parte dicitur. Semp sacerdos vino os suū pfundere dz postq̄ acceperit totū eucharistie sacramētū. nisi th̄ eodē die missā aliā debuerit celebrare. ne si forte vinū perfusio nis acciperet celebrationē aliā impediret: vnde quicqd̄ infunditur post species vel cū ipsis in calicē nō cōuertitur in species sacramenti: sed potius illas corrūpit. Et ideo vinū infusū in calicē post sūptionē corporis et sanguinis nullo modo sumēdū est a sacerdote cū sacerdos vult aliā celebrare missā. De hoc dictum est supra ca. xvi. 7 c. Hec tibi petre de sacramēto eucharistie sufficientiant.

De sacramēto penitētie.

Petrus. Punc de sacramento penitentia audire volo que sc̄da tabula dicitur post diluuium vel naufragiū ideo te rogo vt circa eum diligenter attendas: qz sacerdotibus est maxime necessaria et curam h̄ntibus aīaz. **G.** Multa sunt in isto sacramento que non potero declarare. Petē th̄ qd̄ vis et p̄out potero cum dei adiutorio respōdebo. **TP.** Quero p̄imitus quare tabula sc̄da dicitur penitentia: deinde quid sit sacramētum penitētie et q̄ sit ei⁹ materia & forma. **G.** Penitentia est et dicit̄ sc̄da tabula sc̄dm metaphozam qz p̄imū remediū mare trāseūtibus est nauis integra vt in ea nauigātes saluentur. Sic sc̄dm remediū post nauem fractā est paruula nauis q̄ sibi adherentes saluat. Sic spiritaliter p̄imū remediū hui⁹ vite est baptismus ad seruandū integritatem. Sed penitētia est sc̄dm remediū que ad itēgritatē perditā per pctm̄ mortale reparat ad salutē: et ideo sc̄da tabula dicitur post naufragiū pcti mortalis. Est aut̄ penitentia p̄terita mala plangere: et plangēda iterum nō cōmittere. Est etiam in sacramento penitētie materia et forma sicut

De Sacramento.

et in aliis sacramentis. Actus enim penitētis dolentis de peccatis commissis est: et sunt materie sacramenti penitentie verba aut sacerdotis in absoluendo penitentem confitentem sunt forma scz ista. Ego absoluo te unde illa verba que proferunt: scz misereatur tui oēs deus. et c. similiter illa. Absolutionem et remissionem oīm peccatorum. et c. nō sunt de essentia forme sacramenti penitentie sed sūt solū orōnes et supplicationes deo ne impediat effectus sacramenti. Et iō solū hec verba ego absoluo te et c. Nec etiā si ego est de necessitate: sed ponit ad maiorem expressionem intentionis absoluentis. ¶ **Q.** Nunquid requiritur manus impositio super caput penitentis in absoluendo eum. ¶ **R.** Nō quia de tali manus impositione mentionem nō fecit xps cum dixit petro et discipulis. Quocumque solveris super terram. et c. id verba predicta. scz Absoluo te operantur solū virtute diuina. ¶ **Q.** De quibus peccatis est proprie penitētia iniungenda. ¶ **R.** De mortalibus et nō proprie de venialibus nisi in quibus mittuntur ex nostra voluntate. Nec etiā contra peccatum originale sed magis baptisimus eo quod peccatum originale non reiterat sicut nec baptisimus qui datur contra illud. Et iō quia peccatum actuale pluries iteratur. Ideo penitētia est de ipso iniungenda. Advertere autem debes triplex esse genus penitentie. Est enim quedam penitētia priuata que fit ex secreto: quia sacerdotes qualibet die iniungunt pro peccatis occultis. Est autem alia publica que fit in manifesto pro peccatis manifestis: ut peregrinatio per mundum corpore nudo: vel cum baculo cubitali vel huiusmodi. Et hec etiam iterari potest et a sacerdote iniungi. Est autem tertia penitētia que solennis dicitur que fit in capite ieiunium quadragesime: et solum iniungitur ab episcopo pro enormi crimine: quod commouet totam urbem vel

totum aliū publicū et pro parvulorū periclitatione est
scandalo populi ex parentum incuria. Nec iterat hec
penitētia propter significationem eius quia designat
eiectionem hoīs de paradiso terrestri que semel facta
est. Nec iniungit solēnis hec penitētia cleris propter
scādalum qz post penitētiā solēnem nō potest aliquis
ad sacros ordines promoueri et ifamis efficitur. Simi-
liter nō iniungitur personis ordinatis qz deserit ordi-
ni non persone. ¶ **P.** Quomō habet fieri penitētia
solēnis. ¶ **G.** Isto modo habet fieri solēniter. Peni-
tētes in capite ieiunii quadzagesime cum suis p̄sbite-
ris presentent se ab ep̄o ciuitatis vel ei⁹ vicario ante
fozes matris ecclie sacco induti nudis pedibus vultu-
bus demissis coma depōsita eisdem in ecclia itroduc-
tū ep̄s cum clero dicit septē psalms. Et postea manum
ei⁹ imponit ⁊ aqua b̄ndicta aspergit: ⁊ cinerem capi-
tibus eorū imponit cilicio colla eorū operit et denūciat
eis lachrimabiliter: qz sicut adam eiect⁹ est a paradiso
ita ab ecclia eliciūtur. Et tunc iubet ep̄s ministris vt
eos ab ecclia expellant clero eos p̄sequēte et cātate il-
lud respōsorium. In sudore vult⁹ tui ⁊ c. Et tūc in ce-
na dñi a suis p̄sbyteris reducūtur in ecclia et erunt
vsqz ad octauas pasche ita qz nec cōmunionem nec pa-
cem recipiēt: ⁊ tūc exibūt de ecclia et erūt extra ecclie-
siam vsqz ad talē diem sequentem scz in capite ieiunii
anni sequentis et fiet sicut prius quolibet anno quo-
usqz aditus ecclie eis reddetur et reconcilietur ab ec-
clesia secundum voluntatē ep̄isopi ad quem solū per-
tinet recōsiliatio. Mulieres autem comam non depo-
nunt in signum subiectionis sed solū viri. ¶ **Petrus**
¶ Nunquid debet penitens de quolibet peccato morta-
li confiteri. ¶ **Guillelmus.** Etiam conteri et confite-

De sacramento

et tenetur de quolibet peccato mortali dum ad sui cognitionem peruenierit. **¶** **P.** An quid etiam de quolibet peccato veniali. **¶** **G.** Non sed solum requirit detestatio peccati et displicentia. Et etiam motus deuotionis in deum et in res sanctas unde venialia peccata remittuntur per sacramentorum susceptionem sicut eucharistie, extreme unctionis et huiusmodi. Si remittuntur ex motu eorum que ad detestationem illorum peccatorum faciunt sed in confessione generalis confessionis peccatoris et oratione dominica ubi dicitur. Dimitte nobis debita nostra et huiusmodi. Similiter dimittuntur quando aliqua sunt ex deuotione dei et certum sacramentum sicut ab aspersione aque benedictae et etiam benedictione episcopali benedictione sacerdotali in fine missae: et ex omnibus que reuerentiam prebent deo et rebus sacris. Et hec intelliguntur in homine in quo venialia sunt. Quod in eo homine in quo est veniale cum mortali non remittit mortale sine veniali nec veniale sine mortali. **¶** **P.** An quid tenetur quilibet ad confitendum. **¶** **G.** Saltem semel in anno et proprio sacerdote curato vel alii ex eius mandato. Nec potest aliquis flatu dispellere quin homo teneatur ad confitendum peccata mortalia que confessio non est: non solum iure positivo sed etiam iure diuino. **¶** **P.** An quid potest alius alii confiteri quam proprio sacerdote. **¶** **G.** Quilibet tenetur proprio sacerdote confiteri quam curam anime eius habet et hoc saltem semel in anno de omnibus peccatis suis. Et propter potestatem et iurisdictionem quam habet proprius sacerdos super parochianum suum et eius vultum debet agnoscere cum eius anime sit redditur rationem: quam etiam propter preceptum ecclesie in illa decretali. Omnis vtriusque sexus. Scias tamen quod sunt quinque casus qui excipiuntur in quibus potest parochianus alii confiteri quam proprio sacerdote. Primus est si confitens sit vagabundus. Secundus est si

domicilium mutauerit. Tercius est si culpā in alia parochia cōmiserit. Quartus est ob ppriam maliciā sacerdotis quando reuelator est confessionis vel incitat confitentem ad peccatū. Quintus est in articulo mortis in quo quilibet sacerdos potest penitentem absolueret. Et nota q̄ sacerdos nō debet audire p̄fessionem mulierū cum qua peccauit de eo peccato quod cum ea cōmisit sed debet eam alii sacerdoti remittere. Nec debet mulier ei cōfiteri: sed debet petere licentiam confitendi alii. Etiā si ille negaret: deberet ad alium ire tā propter periculum peccandi cum illo: q̄ propter minorem erubescētiā quā de peccato haberet. Nichilomin⁹ tamē si cōfiteretur illi et illam absolueret. cū emendationis proposito absoluta esset. Et nota q̄ pctā eadem de quibus aliquis confessus fuerit et absolut⁹ si iterum ea cōfiteatur laudabile est ⁊ fructuosum si cōfiteatur ei qui habet potestatem absoluendi. Quia tanto plus de pena satisfactoria ei remittitur propter erubescētiā cōfessionis que in penā satisfactoriā cōputatur. Et si mulier propter vim clauium quibus sacerdotes absoluūt. Unde toties posset aliquis confiteri eadem pctā q̄ ab omni pena satisfactoria liberaret. Nec talis iteratio facit iniuriam sacramēto penitētie cū in eo nō imprimat character sicut in baptismo cōfirmatione ⁊ ordine. Nec fit consecratio materie sicut in sacramento eucharistie. In quo nō licet hostiam cōsecratā iterum eandem cōsecrare. Et nullū horū est in sacramento penitētie licet immo fructuosū est et vtile pluries eadem pctā p̄fiteri. **P.** Nūquid p̄fessio p̄ interpretem pōt fieri v̄ scripturā. **S.** Cōfessio p̄ verba fieri debet tam propter erubescētiā p̄fidentis q̄ etiā propter maiorē exp̄fessionem mentis conceptus que per verba habetur.

De sacramento

Verū tamen in illis qui suos mētis cōceptus sacerdotibus nō possūt exprimere sufficiūt alia signa mentem exprimētia per que sacerdos possit animum cognoscere confitentis sicut carentibus loquela et mutis sufficiūt signa et scriptura. Et similiter vbi sacerdos p̄ dio ma confitentis non intelligit sufficit interpres vel scriptura. ¶ **P.** Quid faciet penitens in extrema necessitate positus qui non habet copiā sacerdotis cui valeat cōfiteri. ¶ **G.** Confiteatur deo vel laico si habuerit quia in tali necessitate posset cōfessio fieri laico vel non sacerdoti p̄ proposito tñ retēto cōfiteri sacerdoti cū copiā habere poterit et necessitate cessante. ¶ **P.** Multos expertus sum qui cōfiteri nesciūt. P̄ ad pos sū eis aliqua interrogare si cōmiserint ea. ¶ **G.** Potes sed interrogando debes adhibere diligentiam et cautelā vt non interrogas de pctis inuitatis et ad ppriā personam non expectantibus. Quia militi non est interrogandum de peccatis religiosorū nec ecōuerso Similiter non est interrogandū de pctis illis q̄ ex abūdātis malicie adinuēta sunt nisi alōge et maxime a pctis q̄ cum delectabile sint possent mouere confitētem et ad eorū cognitionē deuenire q̄ prius ignorabat. Ideo de vilitatis est querendū vtpote de mēdacio | furto | piurio et hmoi. de carnalibus aut p̄ circūstātias multū remotas. ¶ **P.** Que sūt circūstātie p̄ quas aggravatur pctis et q̄ sūt interrogāde. ¶ **G.** Ille circūstātie p̄ hunc versū declaratur Quis | qd̄ | vbi | q̄bus | cur | quotiēs | quō | qñ Quis ip̄ortat circūstātia cōditionis p̄sonē vt q̄s fecit Iuuenis vel senex clericus vel laicus solutus vel ligatus q̄ sic aggravatur pctis ⁊ trahitur in aliā speciē vt pote si solutus est et cognouerit mulierē solutam fornicatus est. Si ligatus est adulterium est ⁊ sic de aliis

petis. Quid importat circumstantiā que est effectus actus
sicut furando quis plus furatur damnum maius infert
vel rem non sacrā furādo furtum cōmittit sed furādo
rem sacrā sacrilegiū cōmittit. Ubi importat circumstā
tiam loci ut si peccatum fiat in loco publico sacro vel priua
to. Quibus scilicet auxiliis vel instrumentis ut si per
cusserit manu vel pugno aut baculo seu gladio Cur id
est qua intentione fecerit ut si quis occiderit aliū vel per
cusserit rapiendi rōne vel vindicte. Quō importat mo
dum et qualitatem actus ut si percusserit fortiter aut re
missa vel leuiter. Quādo importat tempus ut si in tēpore
sacro peccatum cōmisit aut non sacro. Illas circumstantias
debes a confitente diligenter inquirere quia cōfitende
sunt. Et maxime ille qui trahūt peccatum in aliā speciē si
cut in fornicatione et adulterio. Scz ad ligatam accede
re similiter stuprum sicut deflorare virginem et sacrile
gium est cognoscere mulierem benedictam vel sancti
monialem et incestus cognoscere uxoris sue consangu
inam vel suam. In furto etiam est sacrilegiū et in do
lo peccatum et huiusmodi similia alia peccata que tra
hunt in aliā speciē peccati caueas tū ut iam dixi ne
nimis descendas ad particulares circumstantias pec
catorū carnaliū. Similiter caueas ne personam cum
qua confitens peccauit nominare eū cogas qui si eam
nominare voluerit prohibeas. sed solū inquiras de cō
ditionibus persone generalibus cum qua peccauit Utrum
sit persona ligata vel soluta ordinata aut sacre religi
oni professā et huiusmodi. et sic generaliter ne personā
propriam agnoscas. ¶ P. Ut video se persona debet
accusare in confessione solum et integre confiteri. G.
Etiam ut scias quāter debeat confessio fieri conditiones
per hos versus reperies. Sic simplex humilis con-

De Sacramento.

confessio pura fidelis. Atque frequens nuda discreta libens
 verecunda. Integra secreta lacrimabilis accelerata.
 Fortis accusans: et sit parere parata. Huius autem
 expositio est hec. Sit simplex id est sine plica. ut ni-
 chil dicatur nisi quod pertinet ad contritionem peccati et qualita-
 tem peccatoris. Humilis id est miserum se clamet penitens
 Pura scilicet cum intentione recta. Fidelis. i. vera. Fre-
 quens scilicet sepe fiat. Puda: scilicet sine inuolutione aut ob-
 scuritate verborum. Discreta: scilicet maiora peccata dicat cum
 maiori pondere. Libens. i. voluntaria. Verecunda scilicet
 erubescendo de peccatis et non iactando de bonis. Integra
 scilicet nichil celet quod aliter absolui non posset cum non fiat
 absolutio unius peccati mortalis sine alio. Secreta
 scilicet ad forum penitentium ubi de occultis conscientie agitur.
 Lacrimabilis quantum ad dolorem de peccatis commissis. Accel-
 lerata scilicet ut statim confiteatur et non dilationem confiten-
 di faciat hoc tamen non de necessitate precepti quam quilibet
 tenetur solum semel in anno de ratione precepti confiteri. s.
 in pascha. laudabile tamen est ut homo post lapsum statim con-
 fiteatur tam propter recuperandam gratiam quam amittit pro-
 pter periculum mortis cuius certitudinem peccatoris non
 cognoscit. Fortis scilicet ut propter erubescentiam confiteri
 peccata non dimittat. accusans. s. seipsum et non alium et sit pare-
 re parata quod confitens debet sacerdoti in omnibus obedire
 quantum ad ea que sunt in foro penitentie. Ecce igitur petro
 dixi de quibus confessio fieri debet et quibus et quali-
 ter facienda sit.

Petrus. Quia post confessionem penitentis sequitur
 absolutio sacerdotis. Ideo de absoluteione eius
 michi dicas. Et primitus. Utrum quilibet sacerdos in
 necessitate possit ab omnibus peccatis absolute penitentem
C. G. In casu necessitatis ubi de morte confitentis

timetur. Quilibet sacerdos ab oibus pctis pōt absol-
 uere cōfitentē ab oī vinculo excōicationis. In iūgēdo
 tñ prius ei q̄ si ad statū sanitatis peruenerit et necessi-
 tas cessauerit q̄ adeat ep̄z vel eius penitentiariū pro
 suscipienda penitētia pro maioribus pctis: pro qui-
 bus ei est remittēdus. Similiter si excōicat⁹ fuerit q̄
 adeat iudicē ad satisfaciendū pro cōtumaciis et deli-
 ctis. Alioquin si neglexerit in pristina secundū bonifa-
 tiū octauū retrudet sentētia vt habet de senten. excō-
 e interdicti. Cos qui a sentētia. ¶ P. Nūquid extra
 necessitatē quilibet sacerdos pōt quēlibet absoluere &
 a quibuscunq; pctis. ¶ G. Non qz licet ptās sacerdotā-
 lis que cōfertur in ordine se extendat q̄tū est de se ad
 oīa peccata remittēda. Verū tamen ad vsū huius po-
 testatis sequit̄ iurisdicctio q̄ iurisdicctio a maiorib⁹ in-
 feriozes descendit. Ideo pōt superior aliqua sibi re-
 seruare q̄bus iudiciū inferiori nō committit Sūt aut̄
 quinq; casus retenti a iure pro q̄bus simplex sacerdos
 remittit penitēte superiorī. ¶ Primus est qñ impo-
 nendū est solennis penitētia. Scōs est de excōmuni-
 catis a iure vel ab homīe qñ inferior sacerdos non pōt
 absoluere. ¶ Tertius est qñ inuenit in penitente irre-
 gularitatē cōtractā pro cuius dispensatione debet eū
 ad superiorē remittere ¶ Quartus de incēdiariis est
 Quintus est qñ consuetudo est in aliquo episcopatu q̄
 enormia crimina ad terrore ep̄o reseruatur qz cōsuetu-
 do in talibus dat et aufert ptātez. hmoi autē crimina
 in his versibus cōtinentur. Qui facit incestum deflo-
 rans aut homicida. Transgressor voti periuurus sortī
 legusq;. Sacriligus patrum percussor vel sodomita.
 Et mentita fides faciens incendia proolis. Oppressor
 blasphemus hereticus omnis adulter. Clerum per-

existens is adeat p̄sulē. Istos casus solent episcopi
 retinere. Sed in aliquibus dyocesis p̄pter peccan-
 tium multitudinem et locorum remissionem et scanda-
 li euitationem. Episcopi aliquorū dictorum casuum
 curatis sacerdotibus cōmittunt. Et iā secundum con-
 suetudinē locorū absoluunt a quibusdam et a quibus-
 dam nō. Unde bonū est casus reseruatōs ab episcopis
 sacerdotibus agnoscere qm̄ absoluentes a retēcis qui-
 bus non possunt peccant. de his autem casibus supra-
 dictis papa retinet tres scilicet percutionem clerici cū
 atroci iniuria incendiarios ecclesiarum & falsarios lit-
 terarum papalium. ¶ P. Expositionem dictorum
 casuum michi dicas. ¶ E. Expositio eorū manifesta est
 verūtamen aliqua tibi dicā Incestus est cōcubitus car-
 nalis inter personas eiusdē sāguinis sicut eū m̄e filia-
 lozore: nepte: matertera germana: vel eiusdē affinita-
 tis. s. cū consanguinea vxoris p̄prie vsq; ad gradum
 p̄hibitū. Et sicut causatur ex parte viri incestus sic ex
 parte vxoris qm̄ cognoscitur a cognato viri sui. Deflorā-
 rās. s. virginē qz virginitas est sūmū bonū et angelis
 cōparatur: et ei centesimus fructus attribuitur. Et iō
 illicita defloratio virginis scz extra bona matrimoni-
 sūmū pctm̄ est et dicitur stuprū. Et ad hūc modū refer-
 tur raptus q̄ est violenta mulieris opp̄ressio. Homici-
 da. s. voluntarius sicut insidiando inuadēdo consiliū
 auxiliū p̄bendo vel casu facto debitā diligentia non
 adhibēdo p̄hibēs non remouendo: seu rei illi esse ex-
 qua homicidiū sequitur operam dando Transgressor
 voti. s. extra casum necessitatis. Periurus eozam iu-
 dice vel pluribus: ex quo scandalum orietur. Sorzile-
 gus diuinatores carminatrices demonum auxiliū
 inuocantes et eis reuerentiam facientes. Sacrile-

gus scz auferēdo rem sacram de loco sacro vel sacrum
 de nō sacro vel nō sacrum de loco sacro. Ad hūc casum
 refertur violatio ecclesiarū vel locorū sacrorum scz vio
 lenter hominem extrahēdo crimē fornicationis vel sā
 guinis effusionem in eis perpetrādo. Et similiter mo
 nialem et bñdictā mulierē carnaliter cognoscēdo filio
 lam suam ⁊ cōmatrē. Patrū percussoꝝ scz voluntaris
 ratione vīdicte vel iurie vel illicitum faciēdo. ex quo
 patris aut matris percussio sequit̃. Sodomita. s. hoīs
 cum hoīe vel mulieris cū muliere: aut cū muliere ex
 tra vas debitum vel cū bzuto. Ad hūc modū refertur
 oīs mollicies carnalis pcuratio p cōtactum. Mentita
 fides cum intētīōe fallēdi decipiēdi vel dānū inferē
 di vt in seruis apparet qui res dñorū suozum seruare
 debēt similiter vbi alteri p iudiciū gñatur: sicut de
 bitozibus apparet vbi fidei promisse subuenire potest
 querendo soluēdi dilationem. Ad hūc refert esse periu
 rū pniciosum. Faciēs incēdia domoz ecclesiarū p̃ter
 tamē casum iusti belli. Prolis oppressoz scz sponte et
 ad hunc casum procuratio sterilitatis et abortiuozū
 Et si fetus procreatus fuerit et formatus in vtero vel
 in ventre homicidium est et ad casum homicidii refer
 tur eius destructio. Blasphemus scz blasphemando de
 um et sanctos. Et similiter ad hunc casum refert oīs
 ydolatria ⁊ demonū veneratio qz hoc est blasphemia
 in deum ⁊ heresis est. Heretic⁹ scz cōtra deū falsa sen
 tiēdo cōtra articulos fidei predicādo docēdo apte vel
 secrete: ⁊ oēs factozes ⁊ cōsentīētes heretici reputant̃.
 Similit̃ ad hūc casum refert̃ p̃dict⁹ casus. s. demonū
 veneratio ⁊ omnis cōtumelia creatoris. Dis adulter
 scz accedens ad thozū altius vel thozū violans illicito
 concubitu siue vir siue mulier. Clerum peccans scz

De sacramēto.

ánimo iniuriā dī vel violētiam inferendo ī se vel ī re-
 bus sibi coniunctis vt vestimētis et hmōi. Et si atrox
 fuerit iniuria aut enozmis ad solum papā ptinet ab-
 solutio. Sūt aut plures psonē q̄ a suis pzelatis absol-
 uti possunt. Primo si percutiens sit in articulo mortis
 Scdo si sit hostiarius alicui⁹ vīri potētis: dum tñ ex
 pposito vel odio clericum grauitē nō pculserit. Ter-
 cius absentia vel defectum dānū incurrit. Quarto si
 pculserit nesciēs clericum esse. Etia mulier clericū per-
 cutiens si sue pudicitie īsidiat. Quinto si regularē re-
 gularē percutiat nisi sit excessus enozmis. Sexto si
 percutiens sit pauper. Septimo si habet inimicicias
 capitales. Octauo si pcutiens sit impubes | senex | vel
 ipotēs. In his casibus possūt pcutiētēs clericū absol-
 ui a suis pzelatis non retinēdo ad papā. Sūt aut ses-
 ptem casus alii in q̄bus pcutiens clericū excoicationē
 non incurrit. Primo si perculserit causa discipline:
 vt magister vel pzelatus. Scdo si ex iocosa leuitate p-
 culserit. Terci⁹ si iuenerit eum turpiter cōuersantem
 vel agentē cum vxore | matre | sorore: vel filia. Quar-
 tus si statim vim vī repellat cū moderamine īculpate
 tutele. Quint⁹ si ignozet eum esse clericū. Sext⁹ si in-
 uenerit in apostasia post trinā monitionem ei factam
 Septimus si clericus se trāffert ad actus penitus con-
 trarios: vt si fiat miles pugil: aut bigamus etiam si
 furto deprehendatur vel occiderit. In his casibus nec
 pcutiēs clericum sentēciā excoicationis incurrit nec
 peccat. ¶ **Q** excoīcommunicatio separat hoīez a sacra-
 mētis. Dic quomō in foro penitētie erga excoīcātum
 sit agendum: an p̄tus debeat absolui penitens ab ex-
 communicatione q̄ absoluat a pctis. ¶ **R** p̄tus debet

absolui penitēs a sententia excōicationis ab eo q̄ hāc
 bet potestātē absoluēdi eo q̄ excōicatio separat homi-
 nem a sacramētis q̄ absoluat a pctis: nisi casu mortis
 emineat: in quo potest quilibet sacerdos ab omni excō-
 municatiōe et ab oī pctō absoluere vt dictū est. Tamē
 ei iniūgendum est q̄ sanitate recuperata ad iudicem
 ibit vt satisfaciat de emenda ⁊ cōtumacia. Quod si re-
 cusauerit adire iudicem post sanitatē recuperatā secū-
 dum noua iura: in pristinā sententiā retrudēt vt ha-
 bet in .vi. li. de sen. excō. eos q̄ a sentētia cano. **P.** Ad
 quē pertinet absolutio excōicatiōis. **G.** Duplex est ex-
 cōicatio | vna dē maior et alia minor. Absolutio maio-
 ris excōicationis que lata est ab hoīe seu a iudice per-
 tinet ad eū qui tulit sentētā excōicatiōis aut ad eius
 superiorē. Si vero excōicatio lata sit a iure tunc ep̄s
 pōt absoluere exceptis sex casibus: quos sibi papa iu-
 ris conditor reseruauit. Primus est qñ aliquis iniecit
 manus violētās suādēte dyabolo in clericū vel religio-
 sum. Secundus est de illo q̄ eccliam incēdit ⁊ est denū-
 ciatus. Terc. est de illo q̄ frāgit eccliam ⁊ est denūcia-
 tus. Quartus est de illo q̄ scienter cōicat in diuinis ex-
 cōicatis noialiter a papa. Quintus est de illo qui fal-
 sat lēas dñi pape. Sext. est de illo q̄ cū excōicat cōicat
 in crimine p quo excōicati sunt. Nō d̄z enī absolui ni-
 si ab eo qui eū excōicauit ⁊ sic non est ei⁹ subditus nisi
 ppter difficultatē accedendi ad ipsum ⁊ sic absoluetur
 ab ep̄o vel a sacerdote pprio prestita iuratoria cautio-
 ne q̄ pareat mādatis iudicis illius qui tulit sententiā
 alioquin ī eandem sniam retrudetur vt dictū est ī p̄ce-
 dētī articulo. Nñ scias q̄ ille qui participat cum excō-
 municato in crimine cum sententia confortando ⁊ cō-
 sulēdo vt obstinate sustineat maiorem excōicationem

De sacramento

inertis & non potest absolui nisi a iudice qui tulit sententiam. Similiter quando aliquis excommunicatur a iudice cum suis participantibus: tunc participantes cum eo non possunt absolui nisi a iudice qui fert sententiam nisi in casu necessitatis ut dictum est. Secundum est tamen quod bonifacius viii. confirmando decre. Inno. liii. et gregorius x. suorum predecessorum prohibuerunt ut nullus iudicium excommunicare presumat maiori excommunicatione participantes cum excommunicatis in locutione et aliis casibus quibus participas solum minorem incurrit: nisi monitione canonica premissa aliter non teneat sententiam ut habetur in ca. Statuimus. 7c. Constitutione. 7c. Statuit de sententia excommunicata. li. vi.

¶ Potest ne excommunicatus absolui a iudice inuitus. **¶** Immo quia sicut excommunicatio fertur in alium inuitum ita etiam potest absolui inuitus et manente excommunicatione in contumacia potest iudex qui excommunicauit discrete remittere excommunicationem iuste latam si videat expedire saluti illius in quem excommunicatio lata est. **¶** Nunquid ille qui est excommunicatus pluribus excommunicationibus potest ab una absolui remanente alia. **¶** Immo quia excommunicationes cognitionem non habent adinuicem: et ideo qui est excommunicatus pluribus excommunicationibus potest ab una absolui remanente alia verum tamen quia aliquis est excommunicatus pluribus excommunicationibus ab uno iudice si absoluitur ab una intelligitur absolui ab omnibus nisi contrarium exprimat vel ex pluribus causis et diuersis sit pluries excommunicatus ab eodem. **¶** Diuersis vero iudicibus excommunicatus si absolutus fuerit ab uno non est absolutus ab aliis nisi absolutio vnica confirmetur ab aliis. **¶** Quia excommunicatio non infligitur nisi pro peccato nunquid potest iudex absoluere excommunicatum a peccato pro quo tulit contra eum sententiam sicut ab excommunicatione absoluit.

S. Cua petre questio ptatē clauū ecclie requirit. Ut
 aut scias qd queris agnoscere debes scire ecclie clauē
 esse duplicē. Quay vna est clauis iurisdictionis ⁊ alia
 clauis ordinis. Clauis iurisdictionis respicit eccliam
 militantem a qua indigni eiciunt per ptatē superiorū
 ad quos spectat iurisdicatio. Et iō superiores prelati hāc
 clauē iurisdictionis hnt ⁊ ad eos pertinet per excōica-
 tionē a pceptione sacramentoy ⁊ cōione fidelium gtu-
 maces separare ⁊ eos ab excōmunicatiōe absoluere qz
 do sacerdotes sicut electi: officiales: archidiaconi ⁊ hu-
 iusmodi hnt hāc iurisdictionem ⁊ clauē iurisdictionis.
 Ideo delinquentes ⁊ tumaces possunt excōicare et ab
 excōicatiōe absoluere etiam excōicatos inuitos. Cla-
 uis aut ordinis respicit eccliam triumphātē. ⁊ hz dignos
 ad celū ordinare ⁊ indignos expellere. Ideo soli sacer-
 dotes q sūt mediatores inter deū et hominē solum hnt
 hāc clauē. Et qz per pctm mortale eicit homo a regno
 celoy. Ideo absolutio mortalis pcti ad solos sacerdo-
 tes ptinet qz hmōi ordinis clauem hnt. Et scias q nul-
 lus a pctō iuitus absoluitur: licet iuitus ab excōicatio-
 ne absolui possit: qz omne pctm ex voluntate gmittit ⁊
 procedit. Et ideo sicut nō gmittit pctm nisi ex volūta-
 te ita nō remittit nisi ex voluntate scilz vt sicut a no-
 bis est ipetratum voluntarie ita voluntarie detestet a
 nobis. Et sic iuitus nō absoluit a pctō aliquis. Sz ab
 excōicatiōe iuitus potest absolui vt dictum est ibi supra
 Igit p q lz iudices pnt absoluere rōne iurisdictionis
 ab excōicatiōe nō tñ a pctō. Et si dicas q iudex sacer-
 dos ab vtroq absoluit. dico q nō absoluit a pctō rōne
 qua iudex ⁊ rōne sue iurisdictionis. sz rōne qua sacerdos
 et q hz clauē ordinis. Et qz excōicatio nō fert in aliquē
 nisi pro pctō. iō sz post absolutionē iudicis ab excōica-

De sacramēto.

tionē debet fieri absolutio a sacerdote pro pctō. Et dicitur
sacerdos laicis intīmare qui ea nō cognoscūt. **P.** De
absolutione maioris excomunicatiōis ad quē spectat
dixisti. Nūc de absolutione minoris excomunicatiōis di-
cas. **Utrū** simplex sacerdos possit a minori excomunicatiō-
ne absolvere. **G.** Sic ut scias ex quibus causetur mi-
nor excomunicatiō q̄ p̄ouenit participātibz cū excom-
unicatis maioris excomunicatiōe his uerbis agnosces.
Si pro delictis anathema q̄s efficiatur **Os** orare uale
cōmuniō mensa negetur. **Os** scz osculū dādo. **Orare**
ut nō oretur p̄ eo. **Uale.** l. nō salutes. **Cōio** ut nō cōi-
cetur cū eo in sacramētis. **Mensa** negetur: ut nō come-
datur cū eo. **Uñ** in his casibus minorē excomunicatiōem
participans incurrit **Et** a simplici sacerdote potest ab-
soluti ut dictū est ibi. **Si** participans excomunicetur cū ex-
comunicato a iudice non pōt absolui nisi a iudice excomunican-
te. **Et** similiter participātes in crimine sustinendo et
lauēdo excomunicatum in crimine pro quo est excomunicatus.
Talis participans maiorē excomunicatiōem incurrit: ut
ibi dictū est. **¶ P.** Nūquid licet cum excomunicato aliquo
aliquā participatiōem habere absqz pctō. **G.** Licet ca-
sibus qui per hos usus designantur. **Hec** anathema tibi
soluūt ne p̄sit obesse. **Utile:** lex humile: res ignara
necessē. **Utile** ponitur: quia l̄z excomunicato loqui p̄ uiti-
litate et salute aīe sue. **Similiter** et alia uerba inferre
ut familiaris et facilius uerba salutis sue recipiat.
lex ad matrimonii refertur: quia mulier tenet semper
uīro obedire et ei debitum reddere scdm legē: huile ad
subiectiōem refert: qz fili⁹ tenet obedire p̄ri et seruire
ei. **Et** loquit̄ hic de filiis nō mācipatis: qz emancipati
filii tenent euitare patrē excomunicatuz. **Similiter** seru⁹
tenetur obedire dño in his in quibus dño est obligat⁹.

Nota tñ q̄ licet vxor possit participare cum viro excōmunicato: et fili⁹ cum p̄fe: et seru⁹ cū dño: verūtā mē si ferat sententia in vtrūq̄ patrē aut dñm vxorē filios et seruos interdicto eccl̄iastico supponēdo interdicti sūt nec ad sacramenta recipiēdi. res ignorata qñ ignorat simpliciter q̄ sit excōnicatus. Necesse ad necessitatē vite refertur: quia p̄grinis trāseūtibus p̄ terrā excōnicatorū licet eis cibaria emere cū nō habeāt aliū de recursū seu alibi nō recipiant. Vel necesse refert ad excōnicatū cū in articulo necessitatis extitit qz tūc subuenitur nature. Ad p̄mū etiā casū scz vtile vt dicūt quidā repetitio debiti refertur qz repetiti debiti ab excōnicato potest fieri: qz sic monet ad salutem suā cū ad satisfactio nem suā monet. Similiter oēs casus q̄similes ad ip̄m referuntur. Igit̄ vides petre q̄ prius absoluendus est excōnicatus ab excōnicatiōe a iudice q̄ a sacerdote a peccatis. Et quomō participandū sit cū excōnicato et quomodo nō et ad quos pertinet sententiam excōnicatiōis ferre qui scz habent clauē iurisdictionis ordinariā vel delegatā. Ep̄i tñ auctoritate pp̄ria clauē iurisdictionis ordinariā hñt in suis diocelibus et cōicare auctoritate pp̄ria p̄ssūt. Sacerdotes vero parrochianos excōmunicare non possunt nisi ex cōmissione eis specialiter facta: aut in casibus certis sibi a iure cōcessis scilicet furto rapina et h̄mōi. De duplici igitur excōnicatione dictū est scz maiori et minori: que licet vere separet hoīem a sacramentis et a sacramentorū cōmunionē nō tñ vtraqz a cōione fidelium et consortio: qz maior solū a cōsotio fidelium separat et nō minor. Et de minori potest simplex sacerdos absolvere. ¶ **Q**uia in sacramēto penitentie post cōfessionē et absolutionē sequit̄ satisfactio. iō de mō satisfaciendi mi

nem et absolutionē. Quātū ad hoc vnus pōt satisfacc
 re pro alio ita tamen q̄ ille pro quo alter satisfaccit sit
 in caritate et gr̄a ⁊ q̄ habeat aliquē defectum propter
 quem satisfaccere nō possit. Nec satisfaccionē faceret
 quam alius pro eo facit qz si in pctō mortali fuerit sa-
 tiffactio ab alio pro eo ei nō prodest et si potēs fuerit
 debet pro seipō satisfaccere. potest tñ ab alio adiuuari
¶ **Q**uid indulgētie plunt penitentibz ad solu-
 tionem pene ad quā penitēs est p pctis obligat⁹. **G.**
 Scias q̄ penitens est ad maiorem penā obligat⁹ q̄ sit
 illa q̄ a sacerdote ei iūgitur que in purgatorio expur-
 ganda est et qz indulgentie ex merito passionis christi
 et sanctorū cōcedūtur tantum valēt q̄tum predicatue
 Ideo debito illius pene penitentem absoluūt et dimi-
 nuūt eam penā. Scias etiā q̄ ad hoc q̄ indulgētie va-
 leāt quattuor requirunt: videlz duo ex parte suscipiendū
 ⁊ duo ex parte dātis. Primo ex parte dātū requir̄ potē-
 tia ⁊ hoc ptinet ad clauē iurisdictionis et ad supiores
 ptinet scz ad papā et ad epos q̄ habēt dispensationem
 thesauri ecclie scz meriti passiois xpi ⁊ scōrū. Secūdo
 requiritur causa rationalis dādi. scz vtilitas ecclie
 et hoc ptinet ad clauem sciētie. Vñ pro vtilitate ecclie
 et veneratione sanctorū sunt dande indulgētie. Et
 sic ista duo. scilicet auctoritas et vtilitas ecclie req̄-
 runtur. Et quia papa plenariam potestatem habet sup
 per thesaurum ecclie ⁊ alii prelati limitatā iō solus pa-
 pa plenariam potestatem habet dādi indulgētiā. Ep̄i ve-
 ro scdm eius cōfessionē. Ex parte vero suscipiendū sit
 duo requiruntur. scilicet idoneitas ⁊ dispositio suscipiētis q̄
 sit i statu gr̄e ⁊ sine pctō mortali. Scdm est deuotio et
 fides ad impletionē ei⁹ qd̄ p indulgētiā denotat. Ista
 ergo q̄ttuor de necessitate ad hoc q̄ indulgētie valeāt

De modo

debent cōcurrere: & si vnum defuerit indulgentie non valēt. Sic p̄ q̄ indulgentie valeāt penitētibus et cōfessis ad diminutionem pene debite pro peccatis.

De modis satisfaciendi.

Petrus. De modis aliis satisfaciēdi michi dicas. Quot sunt partes satisfactiōis quibz penitentie sūt iniūgende. **S.** Tres partes satisfactiōis sūt. s. oīo elemosina & ieiunium. **Q.** penitētia vt dictū est nō solum est satisfactoria p̄ pctis p̄teritis: s; ē medicina cōtra futura pctā. **I.**ō conueniēs videt̄ vt talis penitētia iniūgat̄ que sit remediū cōtra futuroꝝ occasiones pctōꝝ. **I.**deo cōtra verbosos & vagabūdos oīonis penitētia iponat̄. **Q.** oīo eleuat mentē in deum. contra gulosos & deliciosos ieiunii penitentia det̄: qz ieiunium sanat pestes corporis. **C.**ōtra auaros & ambitiosos penitentia elemosine donet̄: vt sic cōtraria cōtrariis cū rētur. **A.**d orationem vero p̄tinēt oīa opa spūalia. **A.**d elemosinā oīa opa mīe. **A.**d ieiunium oīa carnē affligētia sicut vigilie peregrinatiōes discipline & hmōi. **P.** De quolibet istorū michi aliqd̄ dicas. & p̄mo de oīone. **U.**trum orādo sp̄ requirat̄ actualis attētio. **S.** Actualis attētio necessaria est in oīone ad p̄sequēdū finē et melius p̄mīum qz cū mens hoīs labilis est. sufficit habitualis attētio q̄ ex p̄ima attētioe actuali procedit & virtutē h̄z ex ea sicut vidim⁹ in exēplo pietatiōis lapidis. **S.**icut motio hoīs lapidem p̄iciētis durat p̄ essētiam act⁹ dū manū lapidi apponit mouēdo sic virtus scōe motiōis lapidis manet dum lapis ex vi motionis p̄ime mouet̄ licet p̄ime motiōis virt⁹ cōtinue debilitetur aut qz lapis quiescit aut a contrario motu mouet̄ nisi iterum moueatur & sic suo modo de oratione. **Q.**z oratio p̄imo mouetur a deuotiōe orantis & attētione

actuali scōm essentiam. Sed qz mens ad alia p̄p̄ter
 infirmitatem hoīs et euagationē mentis rapit: iō ma-
 net attentio virtute et habitualiter vt mota ab atten-
 tione actuali. scz p̄zima deuotione sicut motio lapidis
 habet virtutem ex p̄zimo mouēte et effectum: si oō hz
 effectū suum ex p̄zima attētionē actuali et deuotione
 nisi tanta fiat euagatio q̄ oratio amittat virtutē p̄z-
 ime attentionis. sicut patet in illis qui horas suas dice-
 do ad alia se transferunt quod non potest esse sine cul-
 pa et maxime quando ad contrarium oōnis mens se
 transfert sicut ad peccata illicita tūc nō est sine culpa
 mortali. Ideo necessarium est vt homo in orando aut
 horas dicendo frequēter reuocet cor suum ad seipsum
 Ideo nota q̄ in oratiōe dz esse triplex attentio. P̄z-
 ima est ad verba quibus petimus. Sc̄da est ad petiti-
 onem ip̄am Tercia est ad ea q̄ petitionem circūstant si-
 cut est necessitas p̄ qua deus petitur ⁊ rogatur. Et si
 aliqua istarū absit non est reputanda attēta oō quia
 etiam illi qui nō intelligūt petitionis verba ad oratio-
 nem attenti esse possūt. Et ideo eis sufficit p̄zima ⁊ se-
 cunda attētio vt patet in laicis qui verba latina non
 intelligunt. In sūma ergo scias q̄ euagatio mentis in
 oōne sc̄tā a p̄posito nō est sine pctō et ipedit fructū
 oōnis si ad contrariū oōnis fuerit mortale pctm̄ est.
 Si vero nō fiat euagatio a p̄posito sed ex infirmita-
 te mētis solūmodo non est peccatum nec ipedit oōnis
 fructum cū virtutē habeat ex p̄zima attētiōe vt dictū
 est. ¶ P̄. Nūquid dz esse oō sp̄ vocalis ⁊ non menta-
 lis. ¶ G. Oō communis q̄ sit p̄o populo a ministro
 eccl̄ie debet esse vocalis vt omnibus inotescat Oratio
 vero singularis persone siue fiat p̄o se siue p̄o aliis
 potest esse mentalis: verūtamen vocalis et adiūgitur

De modo

propter tria primo ad excitandum interiorē deuotionē
 Secūdo ut homo deo seruiat de oībus q̄ habet. Nō solū
 mente sed etiā corpore et ore. Tercio ut mētis affectio
 uehementius per uocem exprimat. **P.** Nūquid ille q̄
 tenetur ad diuinū seruitiū dicēdū utpote horas cano-
 nicas et illud omisit est iniungendū q̄ iterum illud di-
 cat. **G.** Non q̄ ad hoc seruitiū diuinū est ordinatus
 ut ordinate dicatur. Et iō si oporteret sp̄ ut omittens
 illud idem dicere et resumere inordinate diceret illud
 q̄ officium passiōis forte diceret post pascha quod eēt
 absurdum. Ideo iniungēdū est eis aliud utpote psal-
 teriū ⁊ hmoi. **¶ P.** Que oīo ad satisfaciēdum magis
 congruit q̄ laicis est iniungēda. **¶ G.** Deo dhica. **P.**
 Edissere michi q̄ sunt illa que in ipsa petim⁹. **G.** Se-
 ptem petitiones in ipsa cōtinētur q̄ tibi breuiter decla-
 rabo. primo tamen ut fiducialius ab ipm accedamus
 eius caritatem primitus ⁊ maiestatem cōfitemur. Ideo
 dicimus. Pater noster. Ecce caritas eius erga nos ut
 ipse ad nos tanq̄ filios condescendat. Deinde eius ex-
 cellentiam confitemur. cum dicimus. Qui es in celis:
 qui es per essentiam et nunq̄ deficis ī celis sup omia
 et excellentiā et potestatem habens. Deinde accedim⁹
 ad petendum. quia ipse finis noster est. Ideo petimus
 ut eo fruamur et eius gloria. ideo petimus primo nos
 nostrum per dilectionē feratur. Ideo dicit sanctificet
 nomen tuum. nō q̄ in se sanctus sit cū semper sc̄m sit
 sed sanctificetur in nobis ⁊ per illud sancti simus. Se-
 cundo petimus ex hoc eius glia perferri ideo seq̄. Ad-
 ueniat regnum tuū. Deinde petim⁹ quinq̄ q̄ nos ordi-
 nant ad ipsam gloriam quorū duo p̄ se nos ordināt alia
 tria per accidens. Primum qd̄ nos ordinat ad gloriam

quod est terciū ī petitiōe. vt sēp ei obediā⁹ ideo sequit̄
 fiat voluntas tua sicut in celo et in terra quasi dicat
 sicut angeli obediūt tibi in celo ita tibi obediā⁹ ī ter
 ra. Quarto petimus vt detur nobis subsidīū pueniēdū
 ad hūc finē vt vita nostra seruet̄ tā spūalis q̄ corpora
 lis. Ideo dicitur. Panē nēm quotidianū da nobis ho
 die. Siue intelligat̄ de sacramēto eucharistie per quē
 spūalis vita p̄seruatur siue de pane materiali per quē
 vita corporalis seruat̄ Deinde petim⁹ tria que nos or
 dināt ad ipsā curiā p̄ accidens p̄ remotionē p̄hibētis
 Et sunt tria q̄ nos īpediūt ad pueniēdū ad b̄titudinē
 Primū est pctm̄. Ideo petimus ip̄m remoueri a nobis
 sic dicim⁹ Et dimitte nobis debita nostra. ⁊ ē. ⁊ hec est
 quintā petitiō Sc̄bo petimus remoueri a nobis tenta
 tionē que nos disturbat. Et sic sequitur sexta petitiō.
 Ideo dicim⁹. Et ne nos inducas in tētationē. Tercio
 petimus amoueri penalitatē p̄sentē. Et sic est septi
 ma petitiō. Ideo dicimus Sed libera nos a malo. Et
 sic sunt septē oōnes dūice oōnis Et sic petre p̄tū ad
 te spectat de oōne tibi dixi.

¶ De elemolina.

Petrus. De sc̄da parte satisfactionis sc̄z de elemo
 lina michi dicas. An cadat sub p̄cepto et qua
 liter fit elemolina. ¶ **G.** Elemolina est duplex. que
 dam corporalis. alia spūalis. Et vtraq; cadit sub
 p̄cepto affirmatiuo. Et quia p̄cepta affirmatiua
 non obligant semper sed p̄ loco et tempore et secun
 dum conditiones alias determinatas. Ideo opor
 tet considerare conditiones ex parte dantis primo
 quod faciat de superfluo. non solum respectu sui sed
 etiam respectu familie cuius curam gerit. Simi
 liter consideranda est ex parte suscipientis necessi
 tas q̄ in necessitate sit ille cui datur. Et isto modo

elemosina corporalis cadit sub precepto scz dare de su-
 perfluo et indigenti. Qz dare de necessariis sibi aut
 familie et ei qui nō habet necessitatē nō cadit sub pre-
 cepto sed magis sub consilio. Sicut de elemosina spūali
 est dicendū qz cadit sub precepto pro loco et tempore et
 aliis circumstantiis qz nō semp est corrigēdus proxim⁹
 seu monēdus sed pro loco & tēpore et cōsiderato modo
 ammonendi et corrigendi ex parte corrigentis et spes
 meliorandi ex parte eius qui corrigitur et de hoc infra
 dicetur. ¶ **Q.** Incipe ab elemosina corporali & dic mi-
 hi quot sunt elemosine corporales. **R.** Septē que per
 hūc versū designantur. Visito poto cibo redimo tego
 colligo condo. Visito. s. infirmos. Poto. s. sitientes.
 Cibo. s. esurientes. Redimo. s. incarceratos. Tego. s.
 nudos. Colligo. s. hospites. Condo. s. mortuos sepeliē-
 do. ¶ **Q.** De quo dicitur fieri elemosina. **R.** De proprio &
 non de alieno. ¶ **Q.** Ergo de male acquisitis non
 fit elemosina. **R.** Scias qz aliquid dicitur male acqui-
 sitū tripliciter. vno modo qz debet restitui ei cui illicite
 aufertur sicut de rapina furto et hūmōi et de tali fieri
 non pōt elemosina sed restituendum est ei cui aufertur
 Alio modo aliquid dicitur male acquisitū quia dās et
 accipiēs contra diuinā iusticiā faciūt sicut i symonia
 et tale non est restituendum ei qui dedit nec est reman-
 endū apud eū qui accipit sed dicitur elemosinis erogari.
 Tercio modo aliqd dicitur illicite acquisitū rōne actus
 acquirendi non rōne acquisitionis sicut in meretricio
 cuius actus est illicitus et a deo phibitus. Tamē illud
 qd datur pro opere nō est illicitū sed pōt mulier accipe-
 re locatōnem sui corporis & de ea elemosinam facere.
 Verūtamen nō debet fieri de eo sacrificiū nec oblatio
 ad altare tam propter reuerentiā sacramēti q̄ propter

Scandalū: etiā ppter pcti detestationē. ¶ P. Nunquid
 de acquisitis in ludo taxillozū pōt fieri elemolina. ¶
 P. Propter ludentiū cupiditatem phibitus ludus est. id
 ille q̄ lucrāt retinere nō pōt nec ille q̄ pdidit recipe dz
 sed est in elemolinis erogandū: nisi cōtraria cōsuetudo
 fuerit q̄ permittit ludos fieri ppter recreationē ciuiū
 solū) et non ppter lucrandi cupiditatem. ille tñ qui lu-
 cratur ab his q̄ non sūt sui iuris: sicut sunt minores fu-
 riosi et serui qui dñozū suozū res alienare nō possunt
 tenentur ad restitutionē dñis quozū res pdite fuerāt.
 Sicut etiā ille qui trahit aliū ad ludū fraudulenter vel
 fraudē in ludo cōmittit ad restitutionē tenetur ei quē
 amisit nec debet de eo elemolina fieri. ¶ P. Nunquid
 vxoz: pueri serui: monachi et hmōi pnt elemolinas fa-
 cere absq̄ suozū superiorum licentia. ¶ G. Illi qui sunt
 sub ptāte constituti de rebus scdm̄ quas suis superio-
 ribus subiiciunt nō licet eis facere elemolinas sine suo-
 rū superiorū licentia nisi v̄gente necessitate. Quia tñ
 in necessitate oīa sūt cōia: liceret etiā de alieno succu-
 rere indigenti. Nā monachus qui administrationem
 non habet non pōt elemolinas facere de bono ecclesie
 absq̄ consensu abbatis expresso vel presūpto Si tamē
 administrationē habet pōt de rebus sibi commissis ele-
 molinas facere scdm̄ q̄ cadunt in vsū suum. Et idem
 est de muliere q̄ si nichil habeat preter dotē nō pōt ele-
 molinas facere. nisi de consensu mariti sui expresso
 vel presumpto. Si tñ res habeat sicut ex lucro suo vel
 alio modo potest elemolinas facere sed moderatas ne
 per eas vir depauperet. Sicut nec seruus pōt de rebus
 dñi sui elemolinas facere: quia licet eas habeat ad di-
 spensationē et gubernationē dom⁹) nō tñ ad donatio-
 nē. Verūtū aliqua modica q̄ statim possēt corrūpi pos-

De elemosina.

Sicut dare: quia in hoc consensus domini presumitur. Eodem modo
 etiam dicendum est de filiis familias: quia licet filii familias
 sit heres patris: quia non dominus habet dominum supra res patris eas dare
 non potest prius. **P.** Numquid clerici tenentur erogare ea
 que sibi supflant. **S.** Clerici de rebus premonitorum suorum
 possunt uti pro libito voluntatis sue: dum tamen peccatum non fuerit
 sed luxuriam usurando et homini. Ideo possunt eas servare
 propter revelationem pecuniarum suarum: et etiam eas amicis
 suis distribuere. Vnde eas sic servando aut dando non pec-
 cant dum tamen modum servandi non excedant. scilicet servando eas
 pro necessitate non subveniendo pauperibus. De reb?
 vero ecclesie cum clerici non sint domini sed solum ministri si sup-
 flua pauperibus non erogent peccant. Verumtamen scias quod bona
 ecclesiastica tripliciter dividuntur: quia quedam sunt pauperum. que
 hec retinet et non distribuit fur est et latro. Alia sunt que re-
 dent in partem ecclesie ad ecclesiam reparanda. et hec etiam in ali-
 os usus converti non debent. Alia sunt ad usus servitium mini-
 stros sicut prebende et homini. In his dicendum est sicut de
 bonis matrimonii dictum est quia servando ea moderate pro ne-
 cessitate non peccant. Etiam possunt in necessitate moderate
 suis amicis carnalibus distribuere. **P.** Quibus data est
 elemosina utrum propinquiori vel meliori vel ei que magis in-
 diget. **S.** Indigenti data est elemosina et magis indigenti
 nec data est sed elemosina meliori: et secundum virtutes deo
 propinquiores sed magis indigenti cum elemosina divinitus
 sit instituta ad sublevanda proximi necessitate. Sed nota quod
 in elemosinis debent tres gradus constitui. scilicet honestum: debi-
 tum: et necessarium. Vnde honestum est in propinquis ut prius
 subveniat. debitum autem ut benefactoribus subveniatur et pre-
 cipue melioribus. Sed necessarium ut magis subveniatur indi-
 genti. Et sic amicis et propinquis subveniendum est in necessi-
 tate cum ex radice caritatis quadam sorte nobis obvenit ut

prius eis subueniamus ceteris paribus. Veritas tamen
 ex caritatis merito meliori & utiliori ab bonum comu-
 ne prius est subueniendum et elemosina danda propin-
 quiori. Ideo non sunt imunes a peccatis qui indignos pa-
 rentes ad beneficia ecclesiastica promouent dignis et me-
 lioribus relictis. Et sic breuiter prius est amicis subue-
 niendum necessitate urgente. Cessante autem necessitate
 meliori et utiliori est elemosina magis danda indigentibus
 et distribuenda. ¶ **P.** Numquid ioculatoribus danda est
 elemosina. ¶ **G.** Numquid licitum est eis dare: & quoniam non
 quoniam ludus necessarius est ad conseruationem vite humane.
 Quia quies in ludo habet et solatium humane nature.
 Et ideo secundum philosophum et tullium. Virtuolus est uti ludo
 honesto tempore debito. Ideo ludentibus propter recreationem
 hominum ludo honesto et tempore debito: licet eis dare pro ser-
 uicio & labore & elemosinam facere. Histrionibus vero
 ioculatoribus utentibus verbis inhonestis vel factis non
 licet dare aliquid quod eorum dicta vel facta sunt magis ad
 confusionem quam ad consolationem. Ideo qui talibus donat
 peccat: quia eos fouet & sustinet in peccatis. ¶ **P.** Numquid
 potest aliquis sibi met elemosinam facere. ¶ **G.** Proprie
 loquendo non. Nullus potest sibi met facere elemosinam lo-
 quendo de elemosina corporali: quia elemosina est opus mie-
 risia autem alienam miseriam respicit & illam suam facit. Ideo
 proprie nullus sibi met elemosinam facit. Verum tamen ex conse-
 quenti potest sibi quomodammodo facere ex elemosina sicut cum dis-
 tributor elemosinarum facit quomodammodo ex ecclesiarum admini-
 stratione sibi etiam posset accipere si indigens fuerit & necessi-
 tatem habuerit sicut daret alii indigenti. ¶ **P.** Numquid potest
 elemosine que debentur pro defunctis distribui licite deferri absque
 defunctorum detrimento. ¶ **G.** Absolute loquendo dicitur deferri
 sed statim distribui verum tamen si executor aliquem tulum disse-

De sacramento

rat dare vt res defuncti amplificet eas plus vendendo
vel meliorando non peccat: sed laudabile est. Si vero
ecōtrario faciat propter negligentia suam vel suū pro-
prium cōmodū sine defunctorū cōmodo peccat. ¶ **Q.**
Nūquid ex tali dilatiōe defunctus patitur. ¶ **R.** Scias
q̄ duo detrimēta patitur mortuus ex dilatiōe, distri-
butiōis elemosinarū. Prīmū detrimētum qd̄ patit̄ est
tolerantia pene. Scdm̄ est subtractio remedii ⁊ adiu-
torii. Ex parte aut̄ elemosine sunt duo remedia. Pri-
mum est meritū ecclie. Scdm̄ effect⁹ ecclie: q̄tū ergo
ad meritū ecclie defunct⁹ nullū detrimētū patit̄ pro-
pter dilatiōem distributiōis nec maiorē penā patit̄.
Sed quātum ad effectū elemosine qui est adiutorii ⁊
remedium defunctus patit̄ nō q̄tū ad penā: s; qz reme-
dium suffragiorū ei non adhibet̄ propter tarditatē di-
stributiōis. Et ideo peccāt qui elemosinas defunctorū
absq; ratione differunt nec distribuunt et sibi ipsis dā-
nationem acquirūt. Hec tibi petre de elemosina corp-
rali ad p̄sens sufficiāt. ¶ **Q.** Nūc de elemosina spi-
rituali michi dicas quot modis habet fieri. ¶ **R.** Septē
sūt elemosine spūales q̄ per hūc versum designantur.
Confulere | doce | castiga | solare | remitte | fer | ora. Cōsu-
le: s; ignozantem. Doce errantē. Castiga delinq̄ntē.
Solare desolatum. Remitte iurie reatū. Fer suppoz-
ta lapsum. Ora p̄ inimicis. ¶ **Q.** De castigatione que
est fraterna correctio aliis omissis ad p̄ns audire volo
Et primo vtrum debeā semp̄ corrigere delinq̄ntē: et
nūq̄ dimittere. ¶ **R.** Sicut dictum est supra in prin-
cipio huius capituli fraterna correctio cadit sub prece-
pto affirmatiuo: et iō suas circūstāttas req̄rit: qz non
quocūq; loco nec quocūq; t̄pe corrigendus est pro loco
et tēpore. Et ideo scias qz fraterna correctio dimittit̄

triplici ratione. primo ratione caritatis: et hoc merito
 quod quando probabiliter timeat ne deteriores fiat delin-
 quentes corrigendi vel alios a bono impediatur: vel a fide
 auertatur: vel ad hoc infirmos prematur: vel a bona via
 et vita pia erudiendos impediatur. Ad alium correptione
 pro loco et tempore abstinere licet ut dicit Augu. Non vide-
 tur esse cupiditas occasio: sed consilium caritatis. Secun-
 do dimittitur fraterna correptio cum peccato mortali: scilicet
 quando propter timorem humanum vel cupiditatem seu fauorem
 peccatorum dimittitur corrigi. Et precipue quando presumitur
 quod propter correptionem posset a peccato retrahi. Tercio omittitur
 fraterna correptio et hoc cum peccato veniali quando scilicet
 propter aliquem timorem vel cupiditatem quis efficitur tar-
 dius ad fratrem corrigendum tamen propter hoc non di-
 mitteret fratrem corrigere si de eius emendatione sepa-
 raret et sic sancti viri quandoque negligunt corrigere delinquentes.
 Tempus autem quo quis obligatur ad correptionem
 fraternam est cum delinquens sibi occurrit et potest commode
 corripitur et speratur eius emendatio et non est alius cui ex offi-
 cio incumbat corrigere vel si ille cui incumbit sit negli-
 gens in corripiendo. Contra autem excusatur quis a pre-
 cepto correptionis fraternae quando videt fratrem ex hoc
 deteriores fieri vel quando scit superiorem eius paratum ad cor-
 rigendum delinquentem. ¶ **Q**. Quibus incumbit fra-
 ternae correptio. ¶ **R**. Scias quod duplex est fraterna cor-
 reptio. Una est actus caritatis: et hec fit per simplicem mo-
 nitionem: et talis pertinet omnibus caritatem habentibus
 siue fuerit subditus siue prelatus. et isto modo potest infe-
 rior superiorum suorum delinquentem cum mansuetudine et reueren-
 tia corrigere. Alia est correptio que est actus iusticie que
 fit per punitionem ut alii magis timeant: et hec pertinet ad su-
 periores solum que non solum debet monere sed etiam per-

nire. et talis correctio nō ptinet ad inferiorē respectu
 superioris cum nō habeat sup ipsum iurisdictionē: sed
 magis eōuerso. P̄ria autē correctio que est actus ca-
 ritatis potest p̄termitti ad t̄ps qm̄ videlicet dubitat ex
 ea deterioratio sequi. Sed sc̄da q̄ est act⁹ iusticie nullo
 modo debet p̄termitti etiam si delinquens deteriorē
 ex ea. Vñ iudex nullo modo d̄z p̄termittere sententiā
 dānatiōis in peccatē p̄pter perturbatiōes aut timorē
 ei⁹ siue amicoꝝ suoꝝ. ¶ 19. Nūquid potest pctōꝝ cor-
 rigere. ¶ 20. Quicumq; aliu corrigat d̄z se prius a pctō
 emēdare suo. Vñ si p̄latus delinquēs corrigit subdi-
 tum delinquētē peccat indignē vtens officio suo. Res-
 r̄tamen per simplicē monitiōē vel rogatiōē potest
 p̄latus ⁊ quicūq; alius subditus etiam in pctō noto-
 rio existens delinquētē monere vt desistat a pctō ⁊ suo
 exemplo nō incitat ad malum et talis sic corrigendo ⁊
 monendo ⁊ rogādo non peccat. ¶ 21. Nūquid secreta
 admonitio p̄cedit publicā denūciationem sicut dicit
 d̄m̄n⁹ in euāgelio. Si peccauerit in te frater tu⁹ cor-
 rige illum inter te ⁊ ipsū solum. ¶ 22. Si pctm̄ fratris
 est manifestū ⁊ publicum publice d̄z manifestari p̄pter
 correctiōē alioꝝam vt ide exēplū assumāt. Si hō pec-
 catum sit occultū aut illō pctm̄ sit i nocumētū p̄ximoꝝ
 corporalit: qz vult icendere ciuitatē vel aliū occidere
 vel spū aliter qz hereticus est ⁊ hoies p̄uati a fide auer-
 tit: tunc opz statim q̄ p̄cedat ad denūciationē nisi fir-
 miter speret q̄ per simplicem admonitiōē posset illa
 mala impedire. Si vero pctm̄ occultū sit solum in nocu-
 mētum peccātis vel ei⁹ qui eū corrigit debet p̄ simpli-
 cem admonitiōē corrip̄i. Postea sc̄d̄z p̄ceptum d̄ni si
 noluerit emēdare debz cozā duob⁹ vel trib⁹ arguī sc̄e
 uādo t̄h̄ famā quam pōt: si nō pōt ei⁹ fama seruari qz

petm̄ suū multiplicat dñs voluit q̄ cum dispēditō fame
 publice argueret. Et sic patet q̄ secreta admonitio d̄
 p̄cedere publicā denūciationē. ¶ Ergo peccāt religio
 si q̄ f̄tes publice corā aliis de suis culpis i culpis argu-
 unt ⁊ p̄clamāt. ¶ Nō q̄z tales p̄clamatōes q̄ fiūt i cul-
 pis religiosoz solū fiūt de leuib⁹ q̄ fame f̄tis nō dero-
 gāt. Si dō esset tale de quo fama f̄tis lederet: esset cō-
 tra p̄ceptū dñi q̄ p̄ hūc modū pctm̄ f̄tis publicaret. Et
 si p̄lat⁹ p̄ciperet gn̄ale v̄l alicui sp̄aliter q̄ publicaret
 illud pctm̄ quo fama f̄tis ledi posset cū sit occultū non
 est ei obediēdū: q̄z cōtra p̄ceptū dñi nullus tenet obedi-
 re: et qui obediret peccaret etiā si p̄latus hoc p̄ciperet
 Aliter tñ esset si pctm̄ p̄ aliquas suspitōes vel idicias
 aliquāliter publicaret: q̄z i tali casu posset p̄latus p̄ci-
 pere eo mō quo iudex exigēdo iuramētū de veritate dī-
 cēda p̄ciperet. Hec de elemosina tā corporali q̄ sp̄uali
 ad p̄ns tibi petre que dicta sunt sufficiant.

Petrus. De tertia parte satisfactionis scz de ieiū-
 nio michi dicas: si ieiunium sub p̄cepto cadat.
 ¶ Quia per ieiunū carnis ⁊ cupiscentia reprimit
 mēs eleuat virtutes ⁊ seruant. id ieiunū cōiter est de
 p̄cepto iur̄ diuini naturalis. S; determinatio t̄pis ie-
 iunioꝝ ⁊ mod⁹ ieiunādi ad ius p̄positum ptinet ad p̄-
 latus ecclie ⁊ isto mō ieiunū cadit sub p̄cepto ecclie.
 An̄ qui ex p̄ceptu v̄l sine causa rōnabili trāsgredit̄ ie-
 iunia peccat mortalit̄ tāq̄ cōtēnēs ecclie mandatū vel
 p̄ceptū. ¶ Qui sūt q̄ a ieiunio absoluūtur. ¶ Due-
 ri: debiles: infirmi ⁊ cōpuli necessitate. ¶ Usq̄ ad
 quot annos tenent̄ pueri ad ieiunia ⁊ seruāda. ¶ At
 cōiter dicit̄ ad. xx. annū vel ad. xxi. q̄z pueri p̄t̄ actū
 nutritiue ⁊ augmētatiue virtutis indigēt pauco cibo
 et frequenti: q̄ diu sunt in t̄pe augmenti. Tempus au

tem illud scdm phm est tempus: xxi. anni. **U**n in sum-
 ma raymudi ca. de ser. in glo. dicit q pueri a xx. annis
 ⁊ supra ieiunare tenent. Nec ante hac etate credo ali-
 quem esse cōpellēdum ad hmōi ieiunia: nec statim post
 Quia qdā sūt in. xxi. anno vel. xxii. debiliores q̄ alii
 in. xviii. **U**n ad arbitriū boni viri recurrēdū est. Et
 sequit̄ ex dicti illius glose q pueri vsq̄ ad illud tēpus
 ad ieiunia nō tenent. ista tñ nō sūt publice predicāda
 cū ad cōcupiscētiam iuuenes ⁊ ad gulā faciliter moue-
 ueant̄ ad exercēda ieiunia scdm q̄ eoz virtus roborat̄
Eodem etiam mō iudicādū est de infirmis q̄ scdm arbi-
 triū boni viri est limitādum eoz ieiuniū. **P.** Quid de
 peregrinis ⁊ laborātibus est agendū. **G.** De pegrinis
 scias q̄ si peregrinatio cōmode differri pōt debz pter-
 mitti ⁊ ieiunium pfici. **S**i vero necessitas imineat: q̄
 pretermitti nō possit nec differri pegrinatio qz compl-
 lūtur hoies ire in exercitū ex p̄cepto eccl̄e sicut trans-
 marinare t̄pe passagii vel aliud iter necessarium arri-
 puerit quod oportet facere a ieiunio excusāt si ieiuna-
 re nō possint. **U**n si propria volūtate pegrinationē ar-
 ripuerint i qua dzagesima cū ad illā nō teneāt: vl̄ alio
 tēpoze precedenti possent istas pegrinationes fecisse nō
 excusant̄ a ieiunio. **E**t si ea trāsgrediātur peccāt ⁊ tes-
 nētur alio tēpoze ieiunia fracta recōpensare scdm cō-
 siliū eccl̄e unde super hoc a suis p̄biteris ante qua-
 dzagesimā sunt monēdi **D**e cursoribus magnatū quo-
 rū vsus est necessarius si eos occurrere oporteat et iei-
 unare non p̄t excusātur. **D**e laborātibus ⁊ operanti-
 bus terraz vinearum: sulonū: metalloz ⁊ ceteris tali-
 bus ubi opus est cum magno labore si adeo sunt pau-
 peres q̄ per seiplos oporteat colligere vineas proprias

aut aliunde victū sufficienter non habeant pro se & familia sua cuius curā habēt nisi laborando & laborare nō possint nisi ieiunia frangant p̄nt ieiunia frangere et laborare. **S**ilr si serui sint rustici qui debent facere opera dñis suis nō peccāt mortaliter ieiunia frāgēdo & hoc tamē p̄ dispēlationē ecclie vtile est fieri. **S**i vero operarii diuites sint q̄ possint per alios opa sua p̄ficere nō excusātur sed si velint laborare vel opari p̄sonaliter ita laborē patiātur ante p̄ādium laborādo q̄ nō oporteat eos ieiuniū soluere. vñ cōstat q̄ intentio maioris lucri & non necessitas nō excusat operariū a ieiunio nec sūt immunes a pctō q̄ oparios cōducere nolūt nisi tali pacto q̄ ieiuniū soluāt vt plus operentur: nisi forte sit necessitas q̄ festinationē opis pro quo laboratur exposcat. ¶ **P.** Quid de seruiētibus nobiliū. **G.** De seruiētibus nobiliū qui hñt seruire ad mēsas eorū si ex causa necessaria aliq̄tulū p̄ueniant horā comedēdi ex toto comedēdo vel p̄bibāt modicum ne propter debilitatem in seruiēdo deficiāt: et hoc faciant p̄ sitis iam mēsis vel parū ante. ita q̄ p̄pter cōtinuationem t̄pis totū debeat reputari vna mensa nō credo q̄ peccent sicut nō peccāt seruiētes mediocriū p̄sonarum qui surgūt de mēsa dñorū suorū vt vadant ad vinū vel vt portent encenia: & iterū reuertētes comedūt. Item credo de regularibus qui legūt legendas in refectorio ad mēsa idē esse sicut dictum est de seruiētibus diuitū et nobiliū dñi tñ hoc ex licētia faciāt. De iunioribus & nouitiis sup̄ soluēdo ieiunio vel non soluēdo credo q̄ tenētur magis discretionī p̄latorū aut dispēlationī q̄ p̄prio iudicio acquiescere. ¶ **P.** Quid de p̄gnātibus et nutricibus dicendū est. **G.** Si timeat p̄babiliter de periculo eay si ieiunauerint sicut de periculo fetus in

vto i pgnatib⁹ vel devictu pueri ad vbeta i natre scib⁹
 nō solū pnt soluere ieiunia s; etiā tenent. Quantum
 aut ad dispensationē ieiunii si cōstet oibus vicinis de
 causa ppter quā soluendū est ieiuniū nō necessariū
 est q̄ petat dispēlatio. Si aut dubiū est illis q̄bus sol-
 uendū est ieiuniū & aliis petat dispensatio ab ep̄o aut
 ei⁹ penitētiario si ep̄s defuerit. Si vero nō possit hēri
 vterq; sufficit licētia proprii sacerdotis. Sile si causa
 manifesta sit infirmo & nō sit manifesta aliis idz petere
 licentiam frāgendū ieiuniū ppter scādalu aliorū. Pul-
 lus aut auctoritate ppria dz ieiunia frāgere ab eccle-
 sia instituta. Dia enī que dicta sūt de ieiunio req̄re
 in sūma p̄dicta .s. raymūdi. in glo. ca. de seruis. p̄.
 Nunq̄d paup̄tas sēp̄ excusat a ieiunio. G. Illi paupe-
 res qui nō pnt habere siml qd̄ ad vnā comestione suffi-
 cere dz excusant a ieiunio sicut sunt illi qui frustratim
 querunt panē: illi enī qui pnt hēre illud nō excusant.
 ¶ Que sunt t̄pa ieiuniorum. G. Primū t̄ps est in
 principio veris ante festū pasche .s. t̄ps quadagesime
 tā ppter refectionē z cupiscentie q̄ multum viget in il-
 lo t̄pe q̄ ppter p̄parationē ad grām q̄ cōfert in baptis-
 mo q̄ solennizat i vigilia pasche q̄ etiā propter sūptio-
 nem dignā ad sacramētū eucharistie quā quilibet xp̄i
 anus fidelis dz assumere. ¶ Itē propter ieiuniū qua-
 dragesime in quo omniū dierū quasi decimā soluimus
 in singulis quadris anni tres dies ieiunii sūt instituti q̄
 quasi in primitias cōputāt & ad expiandū pctā singu-
 lariū quartarū. Et dicūt ieiunia quattuor t̄pm. Sile
 in solēnitatibus p̄cipuis vigiliis ieiunam⁹ vt p̄optio-
 nes ad deuotionem simus ad solēnitates sc̄d̄y celebra-
 das & obseruādas et scias q̄ licz oī tēpre ieiunium sit
 laudabile diebus tñ dñicis non ieiunam⁹ cum sit dies

leticie et non afflictiois. Similiter ad detestationem
 erroris manicheorum qui eo die ieiunabant. **P.** Que et-
 baria sunt sumenda et q̄tū in die. **G.** Illa cibaria sunt
 sumenda in ieiuniis que concupiscentiā nō mouent vel
 minus mouent. Unde carnes aialium et lacticiuia cū
 multum cōformētur cōplexioni hoīm vt statim cōuer-
 tantur in materiam seminis prohibita sunt et maxime
 in quadragesima. Quia vero pisces non ita zforman-
 tur cōplexioni hoīm nec ita cito in materiam seminis
 cōuertūtur sicut et carnes: ideo nō sunt prohibiti. In
 aliis aut ieiuniis scdm obseruantia locorum sit absti-
 nentia ab lacticiuiis et ouis. vinum aut licet inflāmet
 concupiscentiam tamē non phibet ieiunātibz qz eius
 inflāmatio nō tantum durat q̄trum inflāmatio concu-
 piscentie que procedit ex esu carniū: sed cito trāsit.
 Similiter nō phibet propter impedimētum digestionis
 q̄ nimis debilitaret. De institutioe aut ieiunii scias q
 institutum est vt ieiunātes semel in die tm comedant
 licet possint pluries bibere ppter digestionē. Sicut sū-
 ptio electuarioꝝ et aliarum medicinarū ieiunii istud
 ab ecclia institutum nō soluit nisi sumat forte aliquis
 in magna q̄titate in fraudem per modum cibi quia sic
 ieiunium frangeret. Hora comedēdi est hora nona vel
 circa qz tali hora christus emisit spiritum quia ieiunā-
 tes debent se zformare passioi xpi. Nec requirit deter-
 minate hora nona scdm subtilē estimationē: sed scdm
 grossam vt sit circa horā nonā ppt necessitate pōt ali-
 q̄tulum pueniri. Hec tibi petre de ieiunio sufficiant.
Petrus. De restitutione michi dicas que ad satisf-
 factionem pertinere videntur. Et primo vtrum
 restitutio sit de necessitate salutis. **G.** Sic quia
 seruare iusticiam est de necessitate salutis. Restitutio

enim est actus iusticie 2mutatiue: qz alteri reddere qd suū est est iusticia' & ideo restitutio est de necessitate salutis. ¶ **P.** An de furto rapina et huiusmodi debet fieri restitutio. ¶ **G.** Rem alienā furtiue retinere nō licet et qui eam capit ad restitutionem tenetur nisi in casu extreme necessitatē in quo omnia sunt communia nec hoc habet rationem furti. Verū tamen ī rebus minimis que tanq̄ derelictę vidētur a dño furtum nō cōmittitur: si accipiantur occulte sicut est acus poma et hmōi nec ad restitutionem accipiēs tenetur nisi ille q̄ accepit habet animum furandi et nocumentum inferēdi proximo: qz sicut furtū cōmitteret & peccaret & ad restitutionem teneretur q̄uis parū esset. Scias tamē q̄ aliquis accipit rem alterius occulte auctoritate iudicis hoc decernētis furtum non cōmittit qz sibi debitum factum est ei sentētia liter adiudicatū. ¶ **Petr⁹.** Nunquid ille qui rem suam occulte accipit ab alio detentem furtū cōmittit. ¶ **G.** Nō cōmittit furtum nec ad restitutionem tenet cū nō grauet eū qui iuste retinet sed peccat cōtra cōmunem iusticiā dū ipe vsurpat sibi sue rei iudiciū i ordine iuris p̄termissio & tenetur deo satisfacere et confiteri. Verū tamē quidā dicūt q̄ si p̄sona q̄ rem detinet sit ita fortis q̄ alius non possit 2tra eū litigare accipiēdo sic rē suā nō peccat quia in hoc obtinet vim iuris. Sicut si iudex sit absens vel fastuosabilis iuriātū: qz in talibus vt dicūt cōcedit cui libet a iure q̄ quoquō rem suā accipiat non peccat nec ad cōfessionē tenet. Et hec ē opinio godefredi in q̄libeto suo. xii. q. xviii. Opinio tñ thome q̄ prima est 2mutatiue tenet. De his vero q̄ rē suā apud aliū depositam furtiue accipiūt: scias q̄ peccant qz grauant depositarium et possent 2pelli ad reddēdū. Nō ad reuelādū tene

fut & retuelādum grauamē depositariū. **P.** Pūqd pōt
 aliqs rem iuriātis accipe furtiue p re sua violēter de
 tēta. **G.** Rē alteri? loco rei sue ablata etiā violēter cū
 in re illa nūq̄ dominiū hēbit non licet accipe alicui &
 qui hoc facit peccat et ad restitutionem tenetur: & hec
 est opinio magnoz. Alii dicūt vt supra q̄ verū est qd
 dicēdum est si possit rē suā repetere ordie iuris verūtū
 si nō possit ppter potētā iuriantis aut ob sententia
 iudicis vt dictū est pōt vsq; ad valorē sue rei de rebus
 detinētis accipe. Cū res detinētis sint pro re detenta
 obligate erga oppzessum et hoc ei ius cōcedit. Verūtū
 tuti? est vt nichil accipiat alienū cum iusta estimatio
 difficiliter hēatur & ad accipiendū sint hoīes pni. **P.**
 De rapina michi dicas. **A.** Trum sit rapina grauius q̄
 furtum. **G.** Scias rapinā grauius et detestabili? esse
 pctm q̄ furtum in q̄tū magis repugnat volūtati eius
 cui auferit. Unde furtū 2mittit per ignorātiā illi? cui
 auferit sed rapina p violētiam. **I.**ō cū null? potētā hē
 beat sup alium nisi p potestatē publicā: ideo q̄cūq; vio
 lēter alteri aliquid auferit nō vtēs potestate publica:
 rapinam 2mittit & ad restitutionē tenet. **P.**ricipes tñ
 qui sūt custodes iusticie propter cōseruationē iusticie
 et reipublice si exigāt quod eis scdm iusticiam debet.
 Etia:n si violētā adhibeāt nō cōmittūt rapinā. **S.**ife
 ad ipugnādum hostes si p violētā a subditis aliquid
 accipiat rapinam nō cōmittūt. **S.**i vero absq; ratione
 et cōtra iusticiam aliquid abstulerint violēter rapinā
 2mittūt & ad restitutionē tenentur sic latrones. **S.**ife
 illi qui i bello predant si bellū iustū fuerit rapinā non
 cōmittūt licet peccēt ex nimio appetitu accipiēdi. **S.**i
 vero iniustum bellū peccant in accipiēdo & rapinam
 cōmittunt et ad restitutionem tenentur.

Sequitur de usura.

Petrus. De usura michi dicas. Si liceat aliquid accipere pro pecunia mutuata et si recipiat an ad restitutionem teneat. **G.** Ad dissolutionem questionis tue primitus scias. Quod quidem sunt tres quare usus est ipsarum consumptio. sicut pecunia consumitur distribuendo vinum bibendo blada comedendo oleum lignumque comburendo et similia. Et in talibus rebus cum non habeant usufructum non potest seorsum computari res et usus rei. Sed cuiusque conceditur usus rei et creditur ipsa res. Et cui tales res conceduntur pro mutuum transfertur in eum cui mutuat ipsarum dominium. Unde qui mutuatur alteri pecuniam seu bladum vinum et oleum et homini non potest super illud retinere dominium cum utendo corrumpat: et ideo usus talium rerum vendi non potest. quia si quis vellet vendere bladum vel vinum et seorsum usum vini vel bladi venderet eandem rem bis venderet vel illud quod non est cum vinum sit iam potatum seu bladum consumptum et sic contra iustitiam faceret et peccaret. Simili modo qui etiam mutat vinum vel triticum et petit unam recompensationem equalis rei. et aliam recompensationem pro precio huius rei. contra iustitiam facit et tale mutuum aut venditio usura dicitur que secundum sapientem dicitur ieremiam fenoris et sic in omnibus talibus rebus que utendo consumuntur pro usu rei nichil suscipiendum est quia usura est. Sunt autem alie res que usus non est ipsarum rerum consumptio et habent usufructum: sicut ager equus domus et similia: et in talibus potest vendi seorsum res et usus rei et etiam mutuari sicut cum aliquis mutuatur equum aut agrum vel domum potest pro usu equi vel domus aut agri accipere pretium et in hoc non peccat. Unde manifestum est cum usura sit contra iustitiam ut dictum est pretium est et restitui oportet. Nec propter hoc peccat qui propter necessitatem suam accipiunt pecuniam alterius sub usu

ra qz subueniunt sue necessitati. Secus aut qui abloq
 necessitate sumeret pecuniã sub usura quia sic pecca-
 ret et usurarium induceret ad pctm. Similiter ille est
 particeps usurarii pcti qui sibi prebet aut pstat pecu-
 niã vt ex ea usuras exerceat. In generali scias q non
 licz pro pecunia mutuata vel alia quacũqz re que vtẽ-
 do consumit plus exigere q̄ q̄tatem pecunie vel rei
 mutuate seu valore tẽpore quo mutuatur. Unde mani-
 feste usurã cõmittit q̄ peccat qui bladũ vinum q̄ hmõs
 mutuãt vel vendit ad precium t̄pis subsequẽtis: qz tũc
 usũ rei iã p̄sũptẽ vendunt sise q̄ tẽpus. Similiter que
 res carius vendunt q̄ sit iustũ precium ppter expectatio-
 nẽ solutionis usurã committit: qz expectatio solutio-
 nis habet rõnẽ mutui q̄ in hoc tẽpus vendunt. Sise qui
 emit rem minus q̄ sit iusti precii ppter anticipationẽ
 solutionis usurã committit qz illa anticipatio solutio-
 nis hz rõnẽ mutui cuius q̄dẽ precium est illud qd dirimit de
 iusto p̄cio Et hoc maxime i rebus q̄ tradi nõ p̄nt sicut
 sũt illi qui emũt bladũ in herbam q̄ hmõi. Sise qui dẽ
 ad certũ terminũ pecuniã vel aliud si aliquid sibi di-
 mittat vt citiõ soluat usurã committit manifeste: quia
 t̄ps solutionis vedit q̄ ad restitutionẽ tenet. Nec excu-
 sat per hoc q̄ soluẽdo ante terminũ grauãt vel qd ab
 alio iudicat. s. ab eo cui debet. Sise illi qui pecuniã ac-
 ciipiũt mutuo sub usuris q̄ volẽtes recuperare usuras vẽ-
 dendo pãnos aut alia mobilia plus q̄ valeãt ppter so-
 lutionis expectationẽ usurã cõmittunt. Qu in hoc t̄ps
 vendat q̄ illa expectatio rõne mutui habeat. Nec p̄nt
 se excusare eo q̄ volunt se seruare indẽnes recuperan-
 do in hoc vsueas quas debet: p̄nt tñ mercatores licite
 vendendo res suas repetere moderatas expẽsas quas
 fecerunt in portatione earum sicut patet in pãnis q̄ cõ

De sacramento.

similibus rebus. Nec tñ pñt supfluas expēlas repetere
 Itē scias qđ si alicui p pecunia obligatur domus: ager
 aut alia res cuius vsus precio estimari d3 ille qđ mutua
 uis vsū illius rei debet computare in solutionē ⁊ restitu
 tionem pecunie mutuate: nisi talis res forte fuerit cu
 sus vsus inter amicos cōcedi cōsueuit sine precio sicut
 est liber ⁊ hmōi. Igitur sūmatim teneas qđ nullo modo
 licet pro pecunia mutuata aliqd accipere qđ pecunia
 mensurari possit. etiā pro alia re nō habēte vsū fructū
 vt dictū est. ¶ **Q.** Ergo ille qđ mutuauit et damnū in
 currit ex mutuatione pecunie sue non poterit dānum
 suū repetere vt videtur. ¶ **S.** Scias qđ ille solūmodo qui
 amore beniuolētie mutuauit alteri pecuniam vel aliam
 rem ⁊ nō pro precio pōt ex pacto deducere cū eo qđ acci
 pit mutuū recōpensationem dāni qđ mutuās incurrit
 ex hmōi mutuatione. Sicut cum debet reddere pecu
 niā ad certā diē et ille non soluit iet propter defectum
 solutionis mutuans damnū incurrit. Potest repetere
 dānū suū nec est pecuniā vendere sed se indēnem ser
 uare. ¶ **Q.** Nunqd fauor vel obsequiū pōt recipi pro
 pecunia mutuata. ¶ **S.** Beniuolentia amor ⁊ hmōi pñt
 ex mutuo recipi tamē non possent pecunia mensurari
 munus tñ ab obsequio vel a lingua non pōt recipi si
 cut nec munus a manu cū nō possint pecunia mēsurari
 quod pz i seruiētibus qđ suū obsequiū vēdūt. Et si
 in aduocatis qđ labore sui cōsiliū ⁊ penā vēdūt. verū tñ
 tale munus ab obsequio vel a lingua ex sola beniuolētia
 potest recipi. Nō quasi ex recōpensatione mutuate pe
 cunie. Si tñ aut potest recipi munus a manu vel donū
 gratuitū non ex pacto tacito vel expresse qđ etiā dans
 donasset ante qđ pecuniam mutuo recepisset. Ideo do
 nū ex beniuolentia solūmodo pōt mutuās recipere qđ

ppter mutationē nō efficit peioris pditionis. Etia nota q licet nō possit pro pecunia mutuata plus exigī q pecunia tamē ille q cōmittit pecuniā mercatoribz vel artificibz p modū societatis pōt ille q mutuat partes lucrī quod ex ea puenit expetere: sicut de re sua qz dñiū nō trāffertur pecunie i eū cui cōmisit: sed magis remanet i mutuāte. Et hoc itelligit qñ periculū dāni nō solum spectat ad suscipientē sed etiā ad dātē ⁊ mutuāte. Et bñ licitū est q vn⁹ socius det pecuniā ⁊ ali⁹ suppleat lahorē. ¶. Ut dictū est qd accipit p vsura est restituēdū. Nūqd oia que lucrata sūt ex pecunia vsuraria sūt restituēda. ¶. Possessiōes que ex vsuris sūt cōparata et nō fuerūt nec sūt eozū quozū fuerūt vsure. ⁊ iō nō sūt eis totaliter restituēde: cū ex idustria sua ⁊ labore suo ille q recipit vsuras illas acq̄sierit. Etia fortis qz plus valēt q vsure sed qz obligate sūt his quozū fuerūt vsure. Ideo p̄cipit vt vēdant ⁊ iparū p̄cia restituantur scdm q̄titatē vsurarū receptarū. Et sic itelligit illa decretalis extra de vsuris. Cū tu assēris. Nota tñ q ille q recipit domū vel agrū aut rē aliā q hz vsūfructū ab alio sub vsuris. nō tenet solū restituere domū vel agrū aut rē quā accepit sed tenet fruct⁹ inde p̄ceptos restituere: qz fructus illarū rerū sequant eas ⁊ eis debent. Aliud tñ est de rebus que nō hnt vsūfructū vt vinū bla dū ⁊ hmbi. quia solū eas tenet restituere ille q p vsurā eas recipit. Nec illud qd acq̄sitū est ex illis reb⁹ restituatur cū nō sit fruct⁹ earū sic acq̄sitū sed hūane idustrie nisi forte per detētionē illi⁹ rei alt cuius res est que p vsurā extorta sit nimis dānificat⁹: qz tūc ille qui p vsurā eā recepit tenet ad recōpensationē nocumēti. ¶. Nūc de restitutiōe aliarū rerū michi dicas sicut de nocumēti illaq̄ in persona vel i rebus. ¶. De dāna

Malo in psona sicut est abscisio mēbrū vel defloratio vtrius
 gnis qz nō pōt restitui ad equale cū mēbrum abscisus
 ⁊ integritas carnis restitui nō possit dz secūdu recōpē
 sationē restitui sicut in pecunia vel honore ad arbitriū
 boni viri. Et hoc intelligit de puella qñ p violētiā
 corūpit: qz si ex volūtate eius sine fraude ⁊ violentia
 corūpat non tenet ad restitutionē qui eā violauerit.
 De fama vero scias q tripliciter pōt quis alterius fa
 mā auferre. Primo modo dicēdo verū ⁊ ordine debito
 seruato sicut probādo crimē alterius scdm ordinē iu
 ris et sic nō tenet restituere. Secūdo modo verū dicēdo
 sed non ordine ⁊ sic tenet ad restitutionē fame q̄tum
 potest absqz mādato: scz se malū dixisse dicēdo vel eum
 iniuste diffamasse Et si famā ei restituere nō pōt dz ei
 aliter recōpensare Tercio modo fallū dicēdo ⁊ iniuste ⁊
 sic tenet famā restituere ⁊ qbus pdiit etiā oibus fallū
 crimē se mētītū fuisse ⁊ fallū dixisse Et scias q illi qui
 ex officio suo habēt puidere salutē aliorū peccāt nisi i
 famā a se repellāt. Cū fama sit necessaria ad edifica
 tionē proximorū. Repellit aut infamia dupliciter vel ca
 sū infamie sustrahēdo vel linguas detrahēt iū ppeccē
 do Circa vero restitutionē faciēdā p̄t dānū illatū re
 bus. Scias q aliq̄s dānicat in reb⁹ dupliciter vno mō
 qz auferet ei q̄ actu hz tale dānū restituēdū est secūdu
 recōpēsationē equalē sicut p̄burēdo domū iterficiēdo
 equū ⁊ hmōi restitutio dz fieri scdm valorē domus vel
 equi Alio modo ipedit aliq̄s ne adspiciat illud qd erat
 in via saluādū: ⁊ tale dānū nō o3 restituere ex equali sz
 scdm iustā estiationē dāni Cū possit plurib⁹ causis ipe
 diei sicut de blado seiato ⁊ lucrū ipedito: nō tenet dāni
 ficās ad totū p̄ctū restituēdū sz solū iustā estiationē
 dāni illati ad arbitriū boni viri. de impedimēto dō bñ

fieri nē alter adipsicat. Nota q̄ multipliciter pōt impedire
 Uno mō impedit q̄s iuste ne alī bñficiū vel p̄bēdā obti-
 neat itendēs ad honozē et cōmodum eccle. vt si det̄ di-
 gniori cum alter dign⁹ nō sit et sic restituere nō tenet.
 Alio mō impedit iuste: scz causa odii vel inuidie aut vi-
 dicte sumēde. Si nōdū beneficiū ille q̄ impeditur ob-
 tineat scz solum sit in via habēdi non tenet impediens
 ad restituendū equale cū ille nō sit illud adept⁹ ⁊ pos-
 set pluribus causis impediri: scz tenetur ad recōsiliā-
 dum et recōpensandum scōm arbitrium boni viri. Si
 vero sit iā adeptus beneficiū vel iā firmatū sit q̄ ali-
 cui detur impediēs p̄pter causā indebitā ad restitutio-
 nem equalē tenetur. ¶ De. Nūquid restitutio sēp est
 faciēda ei a quo res ablata est vel dānum infer̄. G.
 Si possit inueniri debet ei restitutio fieri vel eius he-
 redi cum vna p̄sona cōputetur cū eo. Si vero sit mul-
 tum distās debet ei trāsmitti ⁊ p̄cipue si sit res magni
 valoris. Nec ex ea se teneat restituens grauatum q̄ es-
 mittat et expensas faciat in mittēdo: qz hoc est in recō-
 p̄lationē dāni illati qd̄ alter habuit p̄pter defectum
 rei sue. Si vero nō possit ei cōmode mitti debet i loco
 tuto poni. vt p̄ eo seruet̄. Si aut̄ ille cui restitutio fa-
 ciēda sit oīno ignotus: dz restitutio fieri scōm q̄ pōt
 per elemosinas vel alio modo scōm cōsiliū eccle. ¶
 Nūqd̄ scz restituere tenet qui dānū infer̄ vel rem acci-
 pit. G. Sēp tenet p̄ximo ⁊ p̄ncipaliter. Alii tñ cōsen-
 tiētes ex 2 sequēti. qz vt dicit ap̄ls. Digni sunt morte
 non solum qui faciunt sed etiam qui consentiunt faci-
 entibus. Ideo omnes illi qui sunt causa iniuste acce-
 ptionis vel dāni illati ad restitutionem tenentur. Cō-
 tingit autem nouem modis qui per hos versus notan-
 tur. Iustus / cōsiliū / cōsensus / palpo / recursus. Partē

elpans mut? nō obstās nō manifestās. Iustus q̄ iubet
 sc̄z iniuste accipere vel dānum inferre. Concilium qui
 hoc consulit. Consensus qui expresse p̄sentit sine quo
 sequi nō poterat. Valpo adulādo ex cuius adulatiōe
 sequitur dānū alterius dicēdo esse strennuū factum et
 hmōi. Recursus receptādo et sustinēdo dānum et res
 ablatas. Participans sc̄z socius maleficii. Murus sc̄z
 ille cui incūbit ex officio reprehendere malefactorē.
 Vel p̄ consilium impedire et hoc nō facit: ad restitutio
 nem tenetur. Nō obstās sc̄z ille cui ex officio incumbit
 obuiare malefactoribus sicut p̄ncip̄s qui subtrahit
 auxiliū: & inde dānū sequitur ip̄e restituere tenet. Cū
 p̄ncipū stipēdia sūt ad hoc eis data. Nō manifestās
 sc̄z ille qui tenetur manifestare malefactorē quando
 latitat. oēs enī p̄dicti ad restitutionem tenētur. verū
 tamē p̄ncipalis in facto tenet: secūdos ex cōsequenti
 et cōsequēter alii. Et vno restituēte illi qui dānum ha
 buit. Alii eidem ampli? nō tenētur. Sed p̄ncipalis in
 facto tenetur satisfacere et restituere ei qui pro eis re
 stituit. ¶ P. Nunquid illi qui in bello accipiunt rapi
 nam cōmittūt et ad restitutionē tenētur. ¶ G. Si illi
 qui depredātur hostes iustum bellum habēt nō cōmit
 tūt rapinā i accipiēdo nec ad restitutionem tenētur l̄
 peccare possint in modo accipiendi p̄ nimia cupidita
 te ex p̄ua intētiōe. Si vero nō iustū bellū accipiē
 do cōmittunt rapinā & ad restitutionē tenētur. Scias
 tñ q̄ ad hoc q̄ bellū sit iustū tria requiruntur et necessa
 rio. Primū est auctoritas p̄ncipis cuius mādato bel
 lum est gerendū q̄ p̄ncipibus et publicis personis p̄
 tinent bella mouere et nō personis p̄uatis. Secūdū
 est causa iusta vt sc̄z illi qui impugnantur sint culpa
 biles. Tercio requiritur intentio recta vt sc̄z illi qui

pugnāt intendāt malū corrigere et bonum promouere.
 Et hec tria ita concurrūt ad bellum ad hoc q̄ sit iustum
 quod si vnū illozū defuerit bellū iniustū ⁊ illicitum effi-
 citur. Unde si ille qui impugnat in tali bello iusto acci-
 pit non tenetur restituere sed ei suū esse cōcedit. ¶ De.
 Nūquid p̄scriptio semp̄ valet. ¶ C. G. P̄scriptio ma-
 la fide habita non valet. Unde si q̄s longo t̄p̄e mala fide
 p̄scripserit secundū ius canonicum restituere tenetur
 reddēdo quod abstulit et cui abstulerit. Nam ius cano-
 nicū semp̄ intendit aiarū cōmodū. Nullus aut̄ in pctō
 mortali laluari potest. Ideo qui mala fide p̄scripserit
 est in peccato mortali cum rem alterius retinat iniuste.
 Peccatū aut̄ nō dimittitur nisi p̄ius restituatur abla-
 tum. Quod aut̄ p̄scriptio mala fide habita nō sit sine
 peccato habet̄ de p̄scriptionibz. Qm̄ om̄e. vbi dicitur
 q̄ om̄e qd̄ nō est ex fide pctm̄ est. Sinodali iudicio diffi-
 nimus q̄ nulla valeat absq̄ bona fide p̄scriptio tā ca-
 nonica q̄ civilis. Cū generaliter sit omni constitutioni
 atq̄ consuetudini derogandū quod absq̄ peccato mor-
 tali non potest obseruari. Unde oportet qui p̄scribit q̄
 in nulla parte temporis conscientiam habeat rei aliene
 Si vero p̄scribat bona fide possidendo nō tenetur ad
 restitutionē. Etiam si sciuerit alienā fuisse post p̄scri-
 ptionē. Hic igitur de restitutionē faciēda circa damnum
 petre quo ad p̄sens tibi sufficiant. ¶ De. Quia circa
 emptiones et venditiones fraus consistit in quibus et-
 am quandoq̄ cadit restitutio: ideo de ipsis michi aliq̄-
 tulum dicas. Et primo si liceat rem plus vendere q̄ va-
 leat. Cū venditio et emptio sint inuente pro comuni
 vtilitate hominū scilicet quia re alterius alius indiget
 non debet esse magis in grauamē vni⁹ q̄ alterius. ideo
 d̄z scdm̄ equalitatē rei cōtract⁹ institui: q̄ equalitas rei

et q̄titas māsuras scđm precii pecunie pro qua res dat
 Et ideo siue precium excedat q̄titem valoris rei vel
 res excedat precii tollitur equalitas iusticie. Et sic ven-
 dere carius aut vilius emere rem q̄ valeat est illicitum
 et secundū se est peccatū. Veruntamē si in emptione et
 venditione alter multū leditur: vtputa q̄ vnus mul-
 tum indigeat re alterius ⁊ alter leditur si ea careat: ita
 li casu iustum est non solū vt respiciatur ad rem que ven-
 ditur: sed ad dānum quod venditor incurrit. Et sic sub-
 ueniendo dāno vendētis potest res vendi licite plusq̄
 valeat secundum se licet non vendatur plusq̄ valeat ne-
 cessitatem habenti. Si tamen venditor non dānicat
 carendo re sua: nō debet eam plus vēdere q̄ valeat: licet
 ille qui emit miretur ex ea: quia vtilitatem que accrescit
 alteri nō est suum vendere licet possit vēdere damnum
 suum cū precii rerum nō sit secūdū se determinatū. In-
 de est q̄ modicū plus vendere vel minus emere nō tollit
 equalitatē iusticie sed satis permittitur. ¶ P. Dic mi-
 chi quomodo veditio est illicita propt̄ defectū rei. ¶ C. G.
 Tripliciter redditur veditio illicita ppter defectum rei
 Primus defectus est secundū speciē rei sicut si vēdatur
 aqua pro oleo v̄l stannū pro argēto ⁊ hūc defectū si vēdi-
 tor cognoscat in re quā vēdit fraudē cōmittit restituere
 tenet etiam si vēdat auricalcū pro auro. Secundus defe-
 ctus est secundū q̄titatē que per mēsurā cognoscit̄. ideo
 si vēditor sciēter vtať deficiēte mēsurā peccat ⁊ ad resti-
 tutionē tenet. Nec ppter hoc est incōueniēs esse diuer-
 sas mēsuras secundū diuersitatē locoꝝ ppter diuersita-
 tem copie ⁊ inopie rex quia vbi maior copia rex abūdat
 necesse est maiorē mēsurā habere Et hoc ptinet ad recto-
 res ciuitatis ⁊ nō priuate p̄sone: ideo eas p̄terire nō licet
 Tercius defectus est ex parte qualitatis. scz si vēdat aial

infirmū pro sano qui sciēter hoc facit fraudē cōmittit
 et i omnibus p̄dictis v̄ditōz sciēter peccat et ad resti-
 tutionem tenetur. Si vero ignorāter hoc fecerit nō pec-
 cat vendēdo sed cum ad eius noticiā peruenerit debet re-
 compēlare emptōzi. Et sicut ex parte v̄ditōzis fraus
 committit̄ sic ex parte emptōzis sicut quādo v̄ditōz cre-
 dit rem suā minus p̄ciosā vt sic v̄dat aurum purum
 quod credat esse auricalcū emptōzi si illud cognoscat in-
 iuste emit ⁊ ad restitutionem tenet̄ dū minus illud emit
 q̄ valeat. Et sic est i omnibus aliis rebus que minus ven-
 dūtur per ignorātam vendētis ⁊ cognitionem emētis
 sicut qui v̄dit verū aurum pro auro sophistico et emēs
 cognoscit ad restitutionē tenet̄. Similit̄ si v̄ditōz ven-
 dat aurum per alkimia factum pro vero auro fraudem
 cōmittit: cū nō sit aurum p̄ciosū i substantia sicut verū
 aurū. ¶ **Q**. P̄quid v̄ditōz debet sepe dicere viciū
 rei quā v̄dit. ¶ **R**. Si viciū rei que v̄dit̄ occultū sit ven-
 ditōz debet illud emēt̄ manifestare Alioquin venditio
 est dolosa et peccat venditōz: quia dat ementi occasio-
 nem damni et periculi ⁊ tenetur venditōz ad restitutio-
 nem seu recompēlationem dāni sicut si videret equum
 claudicantem pro veloci vel domū ruinosam pro firma:
 et cibum corruptam pro sano ⁊ huiusmodi. Si vero v̄-
 cium manifestum fuerit sicut cum equus est monocul⁹
 et hmōi quia licet nōn competat venditōzi potest tamē
 esse conueniens aliis si ipse propter illud viciū subtra-
 hat de p̄cio q̄tum oportet non tenetur ad manifestan-
 dum viciū rei quia forte si manifestaret illud emptōz
 propter illud viciū plus vellet subtrahere de p̄cio q̄
 esset subtrahendum. Unde potest v̄ditōz licite indēsi-
 tati sue cōsalere non manifestando viciū rei sed reti-
 tendo. Nota tamē q̄ in re viciosa vendenda cuius v̄-

eum venditor scit: debet emptori manifestare et dicere
 tenetur. nō tñ oportet q̄ per p̄conē v̄ditor illud vicinū
 manifestet ⁊ p̄nūciat q̄ lic̄ exterreret omēs emptores
 ad emendo qui alias rei conditiōes non cognoscerent in
 quibus res bona est et vtilis. Sed sufficit singulariter
 dicere q̄ vult emere q̄ potest simul oēs p̄ditiones rei cō-
 parare. sc̄z bonas ⁊ malas q̄ nichil p̄hibet rē in aliquo
 esse viciōsam ⁊ i multis aliis cōditiōibus vtilē. Et nos-
 ta q̄ res pōt vendi sc̄dm p̄ciū quod reperitur i locis.
 Unde ille q̄ bladū defert ad locum vbi carissima est et scit
 plures blada afferentes per quos melius forum habebi-
 tur potest v̄dere bladū suum sc̄dm p̄ciū qd̄ ibi iuenit
 Nec tenet ratione iusticie manifestare aduentū aliorū
 bladū apporātium. Si tamē illud manifestaret vel de
 p̄cio subtraheret hoc esset v̄tutis. ¶ **C. P.** Nunquid
 licet rē plus vendere q̄ sit empta. ¶ **G.** Rem absolute ven-
 dere p̄pter cupiditatem lucrī solum est inhonestum et
 illicita est talis negociatio etiā clericis p̄hibita. Rem
 tamē v̄dere carius q̄ sit empta p̄pter aliquē finē ho-
 nestū. v̄t scilicet lucrū honestū querat ad domus sue su-
 stentationē et ad subueniēdum indigētibus aut p̄pter
 publicā vtilitatē: sc̄z ne res q̄ sunt necessarie patrie de-
 sint. Et sic talis negociatio licita est et luctum expedit
 v̄t nō queratur quasi finis. s̄z v̄t stipēdiū laboris nec p̄-
 prie talis est negociatio. Unde ille q̄ rē emit solūmodo
 v̄t carius v̄dat negociatur q̄ solum lucrū q̄rit ⁊ turpis
 questus est. Sed ille qui rē emit nō v̄dat sed teneat
 p̄pter necessitatē subleuādā et postmodum p̄pter cau-
 sam necessariam v̄dat nō negociat. Nec talis negocia-
 tio est v̄ditio licet carius vendat q̄ emit. Potest tamē
 carius vendere rē aliquis licite q̄ emit pluribus de cau-
 sis. Quia sc̄z rem meliorauit vel q̄ p̄ciū rei est ma-

tatum ppter loci diuersitatē aut tēporis vel ppter pe-
riculū in quo se emendo exposuit et vendēdo trāfferen-
do res suas de loco ad locum vel alias fieri faciēdo aut
ppter alias necessitates occurrētes. Et sic vendendo
res plusq̄ sint empte non est negociatio absolute: sed iu-
sta venditio. Negociatio autem vt dictum est clericis
est interdicta ppter lucrum terrenorū cuius esse debēt
contēptores. et ne animū suum a diuino seruitio nimis
retrahāt ad quod sūt specialiter deputati Ideo aposto-
lus. ii. ad corinth. ii. Nemo militans deo implicat se ne-
gociis secularibus vt placeat ei cui se probauit. De re-
stitutione vero ac de sacramento penitentie ad p̄sens
petre tibi sufficiant p̄dicta.

De sacramento extreme vntionis.

Quod est sacramentum penitētie de sacramēto vntio-
nis extreme michi dicas. scz quibus et a quibus et
quomodo ministrat̄ q̄ sit eius materia et que sit forma.
¶ Extrema vntio est sacramentum 2tra reliquias
peccatorū que nō sunt sufficienter per penitētiā sublata
aut per negligentiaz aut per ignorantia. Est extrema
vntio vltimum remediū disponens ad gloriā et exhi-
betur per modum curationis. Item extreme vntionis
sacramētū est vnum non vnitare indiuisibilitatis. si-
cut p̄ctius sed vnitare perfectionis quia ī eo datur gra-
tia ad curationē vulnerum spiritualiū. Datur autem
hoc sacramētū solis infirmis q̄ sunt in statu trāseūdi
de hac vita. quia vt dictum est hoc sacramētum ad glo-
riam disponit et in extremo vite corporalis. Et quia so-
lum per modum curationis infirmis datur et nō sanis
Similiter non datur pueris cū vsum rationis non ha-
beant eo q̄ actualis deuotio requiritur in suscipiente.
Similiter non debet dari illis qui nec deuotionem nec

cognitionem habent: sicut furiosis et dementibus nisi prius habuerint lucida interualla et illud cum instantia petierint: quia infirmis qui instanter petunt dum cognoscunt et intelligunt si oppressi fuerint morte in extrema necessitate potest dari. Hoc autem sacramentum solis sacerdotibus pertinet ministrare ut ait beatus Iacobus. Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros ut orent super eum ungentes cum oleo in nomine domini. Materia huius sacramenti est oleum olivarum cum balsamo ab episcopo consecratum. Forma autem huius sacramenti est hec. Per istam sanctam unctionem et per suam piissimam misericordiam indulgeat tibi dominus omnipotens quidquid peccasti per visum auditum et sic de ceteris sensibus aliis. Unde forma huius sacramenti est solum deprecatiua ut patet ex dictis beati Iacobi apostoli prius dictis ideo illa forma indicatiua scilicet. Ego ungo os oculos oleo sanctificato In nomine patris et filii. et non sunt forma huius sacramenti sed solummodo illa verba prius dicta scilicet per istam sanctam unctionem. In quibusdam tamen ecclesiis premittunt. Quod vero ut dictum est hoc sacramentum datur per modum curationis spiritualis ideo illa membra solum ungentur da sunt ubi radix est morbi spiritualis. Sicut sunt quatuor sensus scilicet oculi propter visum aures propter auditum nares propter odoratum os propter gustum manus propter tactum qui in digitis viget maxime Et ista unctio ab omnibus generaliter obseruatur et est de necessitate veritatem propter vim appetitiuam a quibusdam iunguntur pedes et quatuor pedus et quidam iungunt pedus et non renes et e converso. scilicet renes et non pedes. hoc tamen non est de necessitate sacramenti sicut illa unctio que fit ad quatuor sensus. Genitalia vero propter honestatem et rea-

terentiã sacramenti nõ inungent in illis vero qui habet oculos erutos vel manus abscissas aut nasum abscissum vel alia membra que debent inungi partes que sunt illis propinquiores debent inungi. Quia licet illa membra non habeant & ex illis peccare nõ possunt exterius habent tamen illa membra in radice aie & oia que debent eis & peccare ex eis interius possunt circa ea que ad illa membra pertinent quibus exterius explicare non possint. ¶ De. Nunquid hoc sacramentum pro quacumque infirmitate potest sepius iterari. ¶ C. G. Potest quia vt dictum est supra. vi. capi. solũ sunt tria sacramenta que nõ possunt iterari. scz baptismus | cõfirmatio | et ordo. Et q̄ imprimunt caracterem. Sacramentum autẽ extreme vñctionis caracterem nõ imprimit. & ideo potest sepius iterari. Similiter vt dictum est hoc ordinatur ad curã spirituale reliquiarum actualis peccati in quo homo pluries cadit et infirmat spiritualiter. Et ideo eius medicina potest pluries iterari. ¶ Similiter est notandũ q̄ hoc sacramentum non solum respicit infirmitatẽ sed infirmitatis statũ. Ideoq̄ pro qualibet infirmitate dari potest scz nõ in quolibet statu infirmitatis: sed solum in extrema necessitate in articulo mortis in quo speratur hominem mori. Ideo pro infirmitatibus diuturnis non datur sicut est paralisis | lepra | & huiusmodi. Nec etiam pro quibusdã infirmitatibus non diuturnis sicut febris cõtinua & huiusmodi nisi periculũ mortis immineat. Nota etiã q̄ si quis inunctus fuerit infirmitate durante in eodem statu: non iterum debet inungi quia non est eadem infirmitas. Si curatus fuerit a pristina infirmitate & recidiuat iterum posset inungi: qz nõ est eadẽ infirmitas que prius. Si si periculũ mortis euadat & durate adhuc infirmitate & iterum per eandẽ infirmitatẽ ad simile periculum reducat

potest iterū inungi. quia iam est quasi alius infirmitatis status. ¶ **P.** Nunquid est infirmis aliquid de fide sua requirendū cū petūt extreme vndionis sacramētū ¶ **G.** Debet eis indicare vt pater noster dicant ad diuinam grām implozādā. similiter et symbolū ad sue fidei explanationē si loqui possint. quia tamē laici vt in pluribus adeo rudes sunt q̄ etiā symbolū nō sciunt. Ideo curati sacerdotes pluries ac sepiissime debent eos in pronis suis monere vt symbolū addiscant et articulos fidei debent eos explicare. vt sciant quid credere debeant et maxime in extremo mortis articulo. vt suum habeāt in illo statā pre oculis creatorē etiam ⁊ redemptorē ¶ **P. C. R. U. S.** Rogo vt articulos cōtētos in symbolo qui sunt et quot sunt michi dicas ⁊ exponas. ¶ **G.** Articuli fidei cōtēti in symbolo quattuordecim sunt. scilicet septē circa diuinitatē. et septē circa humanitatē christi: et in vtroq; symbolo. s. patrū et apostolorū cōtinentur. Primus articulus est de vnitāte deitatis q̄ vna est in tribus personis. Ideo dicūt credo in deum. Et in symbolo patrū credo in vnum deum. Quantū autē ad tres psonas sunt tres articuli: scz ad personā patris dē Patrē omnipotentē. quantū ad personā filii dicūt. Et i iesū xpm filium eius: et quantum ad personā spūs dī dē Et in spm̄ sanctū: ⁊ in symbolo patrū dē. Et in spm̄ sanctum dñm et viuificantē: qui ex patre filioq; procedit. Et sic ponuntur quattuor articuli q̄tum ad deitātē Ponuntur deinde tres articuli qui pertinent ad opera trinitatis quoz p̄mo pōnitur articulus q̄ ptinet ad opera trinitatis propria: qui pertinet ad esse nature. ideo dicuntur. Creatorē celli et terre. Donit̄ secūdo sextus articulus q̄ ptinet ad esse grē ⁊ cōprehēdit oia q̄ pertinet ad sāctificationē et ad sacramēta ecclesie: ideo dē. Sanctam

ecclesiã catholicã sc̄toꝝ cõmunione remissionẽ peccatoꝝ
 Et in symbolo patrum d̄. Qui locutus est per pꝛophe-
 tas ⁊ vnã sanctã catholicã et apostolicã ecclesiã
 Tertio ponitur vnus qui pertinet ad esse glorie ⁊ sic po-
 nitur septimus articulus q̄ est. Resurrectio mortuozũ
 in vitã eternã. Et in symbolo patrum d̄. Et expecto
 resurrectionẽ mortuozũ et vitã venturi seculi Amen.
 Et sic sunt septem articuli circa deitatẽ Si volueris ta-
 men solũ quinq; articulos numerabis. Ita q̄ de tribus
 personis vnus solus erit articulus et sic grosso modo lai-
 cis expones. Credere firmiter debemus. sc̄ vnũ deũ
 verum et sic est pꝛimus articulus. Et q̄ ille verus deus
 est trinus in personis ⁊ sic est secundus articulus. Item
 q̄ idẽ deus vnus est in essentia et trinus in personis est
 creator oĩũ ⁊ sic est tercius articulus. Itẽ credere debe-
 mus q̄ fides catholicã vera est ⁊ sacramẽta ecclesie que
 hoĩem sanctificãt vera sũt. Et etiã ea que in scripturis
 sacris cõtinentur qđ est vna fides: vnũ baptisma: et sic
 est quartus articulus. Itẽ q̄ erit resurrectio mortuozũ
 et est vita eterna quã expectamus. et sic est quintus arti-
 culus. Deĩde sũt septẽ articuli circa hũanitatẽ xꝑi: quo-
 rum pꝛimus est de incarnatione. s. q̄ fili⁹ dei carnẽ verã
 assumpsit: ideo d̄. Qui cõceptus est de spũctõ. ⁊ in sym-
 bolo patrũ. Qui pꝛter nos hoĩes et pꝛter nãam salutẽ
 descẽdit de celis et incarnat⁹ est de spũctõ. Scđs arti-
 culus de natiuitate ei⁹ ex vtero btẽ virginis. ideo d̄ ex
 maria virgine. Et in symbolo patrũ dicitur. Et homo
 factus est. Et hi duo articuli in vno possunt formari sc̄
 q̄ descẽdit de celis vt carnẽ assumeret ⁊ ex virgine nasce-
 retur. Tercius ea q̄ mortẽ passus est pꝛo nobis et sepul-
 tus ideo dicit Passus sub pontio pylato. Et in simbolo
 patrũ d̄. Crucifixus etiam pꝛo nobis. ⁊c. Quart⁹ q̄

De Sacramento.

Descendit ad inferos. scz aia eius corpore existēte supra terrā: ⁊ ideo dē descendit ad inferos. Quintus est q̄ tertia die resurrexit: ⁊ ideo dē. Tercia die resurrexit a mortuis. Sextus q̄ ascendit in celū: ideo dē. Ascendit ad celos. ⁊c. Septimus est de aduentu ei⁹ ad iudiciam: ideo dicitur. Inde venturus iudicare viuos. ⁊c. Et sic sunt duodecim articuli qui nobis proponunt firmiter ad credendum. Et ignorantibus exponēdi sunt vt superius est dictū. Sic igitur petre de sacramento extreme vntionis ad presens que dicta tibi sunt sufficiant.

De Sacramento matrimonii.

Petrus. De Sacramento matrimonii per quod carnalis propagatio conseruatur michi dicas. vt sic cōcludas de oibus sacramētis. Et primum de matrimonio q̄d sit an sit sacramētū. **C. G.** Matrimoniu vt dicit magister sentētia ⁊ est viri mulierisq̄ coniunctio maritalis inter legitimas personas indiuiduā vite consuetudinē retinēs. Est etiā m̄imoniu sacramētū ⁊ in eo cōfert gr̄a ad opera m̄imonii sc̄dm q̄ in fide xp̄i contrahitur. **C. P.** Quomodo potest cōferri gr̄a in m̄imonio in quo actus carnalis cōsistit in quo viget cōcupiscētia et peccatū. **C. G.** Ut iā dixi in matrimonio gr̄a cōfert. Et vt hoc attēdas. Scias tria vna esse in matrimonio que excusāt actū eius vt nō sit p̄m̄: scz fides ⁊ et proles ⁊ et sacramētū. Fides em̄ cōseruat vt i matrimonio reddēdo debitū exigēdo: ita q̄ accedat q̄s ad suā et non ad alienā. Proles etiā est bonū matrimonii rōne finis vt inde proles educatur ad cultū diuinū. Sacramētū etiā est tereium bonum q̄tum ad inseparabilitatē: quia signū est coniunctionis christi et ecclesie ⁊ ista bona actum excusant ne sit viciosum: sed magis virtuosum. **C. Petrus.** Nunquid carnalis copula est de essentia matrimo-

nti. ¶ **C.** Quantum ad essentiam matrimonii secundum quod matrimonium est sacramentum carnalis copula non est de essentia matrimonii quia aliter non fuisset verum matrimonium inter mariam et ioseph quod falsum est quia verum fuit matrimonium. Quantum vero ad esse secundarium scilicet esse completum: qui per opera declaratur: carnalis copula est de essentia matrimonii. Et sicut dictum est cognoscere suam virtuosum est et non peccatum: sed meritorium quando coniuges sunt in actu merendi scilicet in caritate et intentio recta fuerit in actu. scilicet ad reddendum debitum vel proles generationem. ¶ **P.** Quia sponsalia precedunt matrimonium: ideo primo de sponsalibus nichil dicas et postea de matrimonio de quibus efficiatur. ¶ **C.** Tam sponsalia quam matrimonium efficiuntur per verba de consensu animorum sed differenter. Quia sponsalia fiunt per verba de futuro ut dicendo: accipiam te in meam. Et matrimonium fit per verba de presenti ut dicendo accipio te in meum. Et hoc intelligas sane cum consensu animorum utroque coniugum. Quia licet verba prolata fuerint predicta et consensus animorum defuerit utriusque persone vel ex parte unius sponsalia seu matrimonium non valent: sicut inferius dicitur cap. sequenti. ¶ **P.** Quot modis fiunt sponsalia. ¶ **C.** Quattuor modis. Primo nuda promissione: ut dicendo accipiam te. Secundo datis arris sponsalitiis: sicut pecunia vel aliquo alio. Tercio anuli subarratione. Quarto iuramento interueniente vel fide. ¶ **Petrus.** Nunquid sponsalia sub conditione fieri possunt. ¶ **C.** Quandoque fieri possunt et quandoque non. Quia aliquando est honesta conditio quandoque inhonesta. Si honesta fuerit conditio ut dicendo accipiam te si pater tuo pla-

De sacramento

fuerit vel si dederis michi centum solidos et hoc pro te.
 Tunc stante conditione stat promissio: et non stante con-
 ditione non stat promissio. Si vera inhonesta fuerit co-
 ditione hoc fit dupliciter. Quia aut est contra bona ma-
 trimonii ut dicendo accipiam te in mea si venena sterili-
 tatis procures vel si te ad adulterandum exponas. Si
 non stat promissio nec tenent sponsalia aut illa promissio
 vel conditio inhonesta non est contra bona matrimo-
 nii et naturam eius ut si dicatur: accipiam te in mea si fur-
 tis meis consenseris vel hominem interfeceris. Sic tenent
 sponsalia et illa conditio debet abici et tolli et pro nulla ha-
 beri. Et quia ex conditione sponsalium obligatur quis alteri
 peccat mortaliter quod non soluit promissum nisi in casibus
 exceptis a iure propter quod sponsalia semper sub conditio-
 ne fieri debent scilicet secundum consensum et ordinationem eccle-
 sic. ¶ Quot sunt casus qui dirimunt et dissolunt
 sponsalia. ¶ Octo sunt casus. Primus est quando alter
 ingreditur religionem. Secundus est quando alter eorum contrahit cum
 alia per verba de presenti. Et in his duobus casibus spon-
 salia solvuntur ipso iure. Tercius est quando alter eorum se-
 trahitur ad regionem longinquam et diu expectatus seu re-
 quiritus non reuertitur statuto tempore ad matrimonium
 contrahendum. Quartus est quando alter contrahentium in-
 currit infirmitatem grauem que ipsum debilitat ut epilepsiam
 vel paralysiam et huiusmodi: aut difformitatem ut abscissionem
 nasi vel alterius membri necessarii. aut incurrit infir-
 mitatem que est contra bonum proles sicut lepra que solet
 inficere prolem. Quintus est quando alter contrahentium forni-
 catur. Sextus est quando superveniet affinitas. scilicet quando sponsus
 prius cognovit consanguineam sponse: et econtra quando
 sponsa cognita est a consanguineo sponsi. Similiter
 quando reperitur inter eos cognatio spiritualis. Septimus

est quādo se adiuicē absoluūt ab obligatiōe spōsalium
 Detraus est quādo cōtrahentes spōsalia sunt minoris
 etatis q̄ sit tēpus determinatū a iure. et quādo perus-
 niāt ad etatē legitimā dissentiunt vel alter eorum. In
 his tm̄ lex casibus secundū iudiciū ecclesie: scz episcopi
 vel officialis seu archidiaconi sponsalia sunt soluen-
 da. **¶ P.** Quot tēpus requiritur ad spōsalia cōtrahen-
 da. **¶ C.** Tempus septēniū tā in viro q̄ in muliere requi-
 ritur. Nec ante tps̄ illud tenent illoꝝ spōsalia si per
 se aut per parentes facta fuerint: nec aliqua affinitas
 ex illis creatur: nisi ad illud tempus perueniētes ea ra-
 tificauerint: qz tunc valerent. Unde postq̄ vir vel mu-
 lier p̄imū septēniū attigerit potest se per verba de fu-
 turo obligare nō tamē m̄imoniū cōtrahere. **¶** Mulier
 in duodecimo āno matrimonio potest copulari: et ad ma-
 trimoniū potest obligare: qz eo tpe est apta generatiōi.
 vir aut in decimoquarto anno. Tamē quādoqz p̄ue-
 nitur tempus secundum corporis eoz potētiā et aptitu-
 dinē et vsus rōnis accelerationē. **¶ P.** Nūquid copu-
 la carnalis subsecuta post sponsalia de futuro matrimo-
 nium facit. **¶ C.** Si copula fuerit affectu maritali ita
 qz cuilibet copuletur cum suo: talis copula carnalis se-
 quens spōsalia facit matrimoniū verū: qz per illam co-
 pulā exprimitur cōsensus de presenti qui verum matri-
 moniū facit. Si vero copulentur carnaliter solum affe-
 ctu fornicario: illa copula carnalis post spōsalia non fa-
 cit matrimoniū. sicut cū aliquis dat fidez mulieri eam
 ducendi in vxorem solum ea intētiōe vt eā carnaliter
 cognoscat. Si ex tali copula consensus defuerit nullum
 est matrimoniū. In foro tamē exteriori vbi ecclesia in-
 dicat de allegatis et apparētibus matrimoniū eē iu-
 dicatur. Et si cum altera contraxerit cogetur cum p̄i-

ma redire quam sic cognouerat. In foro tamen conscientie consulendum est tali q̄ cum secunda remaneat: quia est vxor propria et non prima: et q̄ potius prius sustineat omnem excommunicationem q̄ ad primam redeat et secundam dimittat. Et sic breuiter scias q̄ carnalis copula post sponsalia de futuro si cōsensus defuerit nullum facit matrimonium. Si vero affuerit consensus verum facit matrimoniū Et hoc ad presens de spōsalibus sufficiant.

Questus. Post sponsalia de matrimonio michi diccas. Et primo quot ad matrimonium requiruntur. **S.** Duo ad matrimonium requiruntur scilicet consensus: verba exprimētia cōsensum animorum eorum qui matrimonialiter copulantur. **P.** Que sunt autem illa verba. **S.** Jam prius tibi dixi q̄ illa sunt de presenti: vt dicendo accipio te in meam vel accipio te in meum.

S. Sufficit ne consensus vnus tantum ad matrimonium perficiendum. **S.** Non: quia matrimonium claudicare non potest: ideo non sufficit cōsensus vnus tantū: sed mutuus consensus vtrozūq̄. Unde remoto consensu vnus nubentium non est matrimonium. licet alter consentiat quecūq̄ verba de presenti ab vtrozūq̄ proferantur. **¶** Et si ille qui non consenserit aliam ducat in vxorem. Nunquid primam potest dimittere et cum secunda manere. **S.** In foro conscientie nō potest cū prima manere: cum non sit eius vxor sed potius cum secunda cum qua consensum habuerit. veruntamen in foro exteriori in quo ecclesia de apparentibus et exterioribus iudicat coegetur cum prima redire et secundam relinquere. Nec ecclesia in hoc iudicando decipitur licet decipiat in facto. Ille tamen potius in hoc deberet oēm excommunicationē sustinere vel ad partes extraneas fingere:

et secum secundā ducere: cū qua cōsensū habuit q̄ ad p̄s
 mā redire cū qua cōsensū nō habuerit. ¶ **P.** Quia dixi
 sti q̄ verba de p̄senti exp̄imētia consensum interiorē
 sunt de essentia matrimonii. Videtur ergo q̄ muti con-
 trahere nō valeant nec illi qui seinuicem nō intelligunt
 ¶ **C.** In talibus qui se adinuicem intelligere non pos-
 sunt propter ydiomatū diuersitatē vel qui loqui non
 possunt signa pro verbis reputātur et in eis signa exp̄i-
 mentia cōsensum sufficiunt. ¶ **P.** Nunquid per verba
 aliorū q̄ nubentiū seu per procuratores potest effici ma-
 trimoniū. ¶ **C.** Si puella pro verecūdia taceat et pa-
 rentes loquātur et ipsa verbis eorū non contradicat nec
 cōtradicare videat: videtur eis consentire et computant̄
 verba patrum pro verbis puelle et sic matrimoniū effi-
 citur. Similiter si aliqui p̄testatem sui cōsensus in pro-
 curatores p̄suerūt et cōsensus inter procuratores firmē-
 tur. Et nuncios: non contradicētibus illis pro quibus
 mittuntur ante q̄ dictorū procuratorū aut nuncioꝝ cō-
 sensus firmētur verū est matrimoniū. Si tamen proba-
 biliter sentiretur q̄ ambo vel alter eorum non consenti-
 ret prius q̄ procuratores suum p̄berent consensum nul-
 lum esset matrimonium. ¶ **Petrus.** Nunquid furiosi
 et amentes possunt contrahere matrimonium. ¶ **Guil-**
lermus. Circa tales furiosos scias q̄ aut furia p̄cedit
 matrimonium aut sequit̄. Si sequatur matrimonium
 nullo modo dirimit matrimonium iam contractū. Si
 vero p̄cedat furia matrimoniū: aut furiosus habet lu-
 cidā interualla et tunc licet nō sit tutū q̄ cōtrahat mat̄ri-
 moniū eo q̄ nescit educare p̄olē: tamē si cōtrahat verū
 est m̄imoniū. Si vero non habeat lucida interualla: s̄
 q̄ in furia p̄maneat cū vsū rōnis nō habeat p̄ cōsequēs
 nec cōsensū nō est matrimoniū. ¶ **P.** Nunquid cōsensus cōdi

De Sacramento.

tionat⁹ facit matrimoniū. ¶ **C**. Sicut dictū est supra de sponsalibus quāq; facit et quādoq; nō. Quia cōditio illa quandoq; per verba de p̄terito fit: aut de p̄senti aut de futuro. Si de p̄senti vt contraho tecū si sis virgo tunc stante cōditione est matrimoniū Et nō stāte nō tenet. Si vero de p̄terito vt dicēdo. Cōtraho tecū si maritus tuus sit mortuus tunc stante conditione tenet matrimoniū: aut est cōditio de p̄senti vt contraho tecum si sis virgo: tūc etiam stante conditione tenet matrimoniū. Si vero cōditio sit de futuro: si cōditio illa sit contra bona matrimoni nō tenet matrimonium: vt dicendo accipio te si venena sterilitatis matrimoni p̄ocures: vel quia nunq̄ tibi debituz reddā et huiusmodi. Si vero cōditio de futuro sit p̄o alio fine inhonesto qui nō est cōtra bonū matrimoni vt dicēdo. Cōtraho tecū si furtis meis cōsenteris: talis cōsensus nō impedit matrimonium: cum talis cōditio p̄o non adiecta habeat. Si vero cōditio fuerit de futuro et necessaria vt si dicas tur contraho tecū si soloziatur cras tenet matrimoniu3 quia talia futura sunt p̄sentiā in suis causis. Si vero cōditio sit impossibilis tūc p̄o non adiecta habetur et tenet matrimoniū. Si autem fuerit contingēs: vt dicendo contraho tecū si dederis michi centum libras. vel patri tuo placuerit tūc stāte cōditione stat p̄missio et nō stante non stat. vt dictū est supra de sponsalibus.

Petrus. Cū carnalis copula licet nō sit de essentia matrimoni absolute sed solus consensus per verba de p̄senti expressus: veruntamen sequitur ad ipsū implicite sicut ad causā effectus et vsus rei ad vsū Ideo cū talis carnalis copula que dicitur actus cōiugalitatis consistat in petitione et redditione debiti de ipso michi dicas scilicet vtrū alter coniugū teneatur alteri reddere debi

tum et si teneatur utrū semp teneatur reddere. **G.** De ratione p̄cepti alter cōiugū tenet alteri reddere debitum. vt dicit ap̄ls p̄ime ad corinthi. vii. Vir vxori red dat debitū. Similiter et vxor viro, mulier potestatem sui corporis non habet sed vir et vir potestatem sui corporis nō habet sed mulier. Et ideo in obligatione reddēdi de bitū vir ⁊ mulier sunt equales ⁊ tenētur alter alteri red dere debitū. Quia tamē queris. utrū semp teneatur al ter alteri reddere debitū. Circa hoc scias q̄ licet redde re debitū sit de ratione p̄cepti tñ incolumitas plone p̄s us dz saluari ⁊ conseruari. Quia si vir videat sibi immi nere periculū ex eius redditōe: reddere nō tenet. Unde si vir reddat impotēs ad reddendū debitū ex causa que ex matrimonio consequitur sicut ex frequētiori cōcubitu mulier nō hz vltterius sus petēdi debitū ⁊ in petēdo vlt e rius mulier se magis meretricē q̄ cōiugē exhiberet. Si autē reddat impotēs ex alia causa et illa causa licita est rationalis sicut propter infirmitatē casualē vel propter nimium laborē in victū eius acquirēdo et sue prolis sic non tenetur reddere debitū nec potest mulier exigere. Si vero impotēs fiat ex causa illicita sicut hastilicidia secā do et huiusmodi peccat vir. Et pctm mulieris si propter hoc in pctm labat aliquo modo ipsi vero iputat. Unde debet vir q̄tū potest operā ponere vt vxor cōtineat ⁊ ca tuere ne propter causam illicitā ad reddēdū debitū impo tens efficiatur. **D.** Nunquid vir tenetur reddere debi tum etiā vxori nō petēti cū propter verecūdiā petere nō ausa sit. **G.** Immo debet vir etiā vxori nō petēti debi tum reddere eo q̄ propt redditionē huius prestat reme diū cōtra cōcupiscētā vxoris. Verūtñ petitio vxoris li tet nō apta fuerit ne verbo fiat propter verecūdiā tamē signis ⁊ nutibus plerūq̄ indicatur. Et hec petitio dicit̄

De sacramento.

interpretatiua. Unde quādo vir percipit signis ⁊ nutibus q̄ vult vxoz ⁊ querit sibi reddi debitū debet reddere nec debet expectare q̄ verbis vel precibus petat. vt eius incōtinentie obuiet. ¶ **Q**. Nunquid viro leproso petenti debitū reddere tenet vxoz. ¶ **R**. Sic tenetur vxoz debitū reddere sed nō cum eo habitare: quia non tam cito ex cōcubitu carnali vxoz inficitur reddendo debitū viro leproso sicut posset infici ex frequenti cohabitatione cum eo. Et licet ex tali cōcubitu quādoq; proles infirma generetur. Melius est tamē proli sic esse q̄ penitus nō esse. Et sic viro leproso tenetur mulier eius reddere debitum si petat. ¶ **Q**. Nunquid licet a muliere menstruosa petere debitū aut ipsi reddere. ¶ **R**. Guil. Circa mēstruū mulieris distingue: quia aut illud menstruum cōtingit ei naturaliter: aut non naturaliter. Si contingat ei naturaliter quando sana est temporibus determinatis in tali fluxu menstrui prohibētum est ne vir accedat ad mulierem menstruatam. Cum in tali fluxu mulier posset de facili concipere prolem que de facili corrumperetur ideo tali tempore prohibētum est ab ea debitum petere. aut ei reddere. Sed notandum est circa hunc fluxū mēstrui naturalem q̄ si vir hoc scīuerit et petierit ab vxoz debitum vxoz debet auertere precibus et monitis vt desistat a petitione. Nō tamen debet ita auertere efficaciter q̄ possit viro esse occasio incidendi in alias corruptiones culpabiles. Et precipue si vir sit pronus ad illas et incontīnens fuerit quia tunc posset illa reddere debitum. Si vero vir ignoret fluxū menstrui naturalis sue vxozis ⁊ debitū petat: mulier debet aliquā occasionē sine mēdacio pretēdere vel infirmitatē allegare ne debitū reddat. Nisi piculū vt pri^o de incōtīnētia viri vxoz p̄babiliter p̄sumat. Si vero fluxus mēstrui inaturalis fue-

bit scilicet si immoderate & quasi continue siue propter
 infirmitatem mulier patiatur fluxū potest vir debitum
 petere. quia aliter oporteret hominē perpetuo continere.
 Etiam quia in tali statu & hmōi continuo fluxu non
 potest cōcipere mulier. Infirmitatem tamen hmōi viro
 suo nullo modo vxoz debet indicare ne de ipsa vir abo-
 minationē cōcipiat. Nisi de prudentia viri vxoz pbabi-
 liter pzelumat Sic igitur patet q̄ in fluxu naturali vir
 non debet petere nec reddere debitum vxoz hunc patiē-
 ti. Sed potest reddere et petere i fluxu innaturali. P.
 Nunquid viro licet debitum petere a muliere pregnan-
 te. G. Si debitum posset reddi sine periculo abozsus:
 potest vir ab vxoze sua pregnāte debitū petere & ei red-
 dere: quia vsus matrimonii licitus nō solū est in officiū
 sed etiā in remedium contra incontīntie casum. Sive-
 ro non possit reddi debitum sine periculo abozsus: vel
 timeatur pbabiliter de piculo fetus nō dz debitū exigī nec
 reddi quia pzincipalis est institutio matrimonii in officiū
 scilicet ppter pzolis educationem & conseruationē q̄
 in remediū et sic itelligitur illud Hieronimi. Postq̄ vēr
 er intumuerit non perdant. ¶ P. Nunquid licet tem-
 poribus sacris reddere et exigere debitum. G. Si vir
 vel vxoz qui petit vel reddit debitum ductus aliqua
 infirmitate non in contemptu ecclesie vel temporis ir-
 reuerentia vt dicit augustinus mortaliter non pec-
 cat. Cuius ratio est. quia ecclesia non potest iuri na-
 turali et diuino pzetidicium facere nec intendit filiis
 suis laqueum damnationis ponere. Et cum huiusmo-
 di redditio sit de iure naturali etiam de diuino iure: qz
 vir potestatem sui copozis nō habet sed mulier nec mu-
 lier habet ptātē sui copozis sed vir vt dicit ap̄ls. Ideo
 quocūqz tempore quacūqz hora tenentur iuges iuicem

reddere debitū nec ecclesia phibet petitionē sed dissua-
det vt mens coniugum a carnalibus abstracta facilius
ad celestia referatur et ad spūalia intendat. Ideo i die
bus ieiuniorum pcessionum ⁊ hmōi tēporibus institu-
tum fuit conuenienter vt coniuges illis diebus ab actu
carnali desisterent seu abstinerent. Verūtā mē si alter
cōiugum causa delectationis solum explende nō causa
procreationis liberorum vel causa redditionis debiti pe-
tere debitū graūiter peccaret tali tēpore actum carnalē
exercendo. Notandum etiā q licet vir ⁊ vxor quocunq
tempore ⁊ quacūq hora debitū reddere teneantur non
tamen in loco quocūq: quia statim in pulico nō oportet
q debitum reddant cū in talibus actibus honestas exi-
gatur. ¶ Sicut ex predictis sentio matrimoniū ex cō-
sensu per verba de presentī expresse perficitur: cōpletur
autē per carnalē copulā subsecutā. Nūquid ergo omēs
etatis legitime possunt inuicē matrimonium cōtrahere
cū habeant consensū pfectum ad copulā carnalem sint
apti ⁊ idonei iudicētur. ¶ Nō omīs vir cui libet mulier
ei potest matrimoniū cōtrahere eo q matrimoniū nō so-
lum ex causis diuinis: sed etiā ex causis hūanis cōstitui-
tur pnt multipliciter ipediri: ideo multa sunt que matri-
monium ipediūt non solū cōtrahendū: sed etiā matri-
monium cōtractū dirimunt. ¶ Propter hoc prohibētum est
vt non fiant matrimonia clandestina et sine consensu
ecclesie et solēnitate vt persone ptrahentes legitime cō-
probētur. ¶ Dic michi quomodo fit matrimoniū clan-
destinū et post q sūt ipedimēta matrimoniū ipedientia
¶ Matrimoniū clandestinū tripliciter habet fieri.
Vno modo qm nō adhibent testes q adhibentur ad cele-
brationem matrimoniī ne alter cōtrahentiū matrimo-
niū deneget illud mēimoniū iam cōtractū et ne penitē-

do de matrimonio sic cōtracto aliud matrimonium vellet contrahere: et sub specie matrimonii fornicetur. Secundo modo matrimonium clandestinum habet fieri quādo solēnitas adhibetur quā solet in ecclesia nuptiis adhibere. sicut benedictio et hmoi. Tercio quādo nō proponūtur bāni. Unde cōstituit ecclesia q̄ tres banni dōnāturi ecclesia solēniter in diebus festiuis iter missarum solēnia ad cognitionē impedimentī inter personas cōtrahētes si quod fuerit ad probādum eas esse legitimas ad matrimonium cōtrahēdum. Notādū etiā q̄ licet matrimonia clandestina sint ab ecclesia prohibita: verūtamen si facta fuerint vera sunt matrimonia nec s̄ contrahent possunt separari: cum ibi verus sit consensus per verba de presenti exp̄ressus: licet illa que dicta sunt deficient: que non sunt de essentia sacramenti: sed solus consensus predictus.

Petrus. Ut iam dictū est potest multipliciter matrimonium impediri. De hmoi ipedimētis quia sūt et quot sunt michi dicas. **S**. Quedā sūt que impediūt matrimonium cōtrahēdum sed nō dirimūt iā cōtractum. Et alia sūt que ipediūt cōtrahēdum et dirimūt iam cōtractū. Quedā autē que ipediūt et nō dirimūt contractam. et duo sūt scz phibitio ecclesie et t̄pa feriarū q̄ nō tātur in his versibus. Ecclesie vetitū necnō t̄ps feriarum. Impediūt fieri permittunt iuncta teneri. Hi ergo duo casus solummodo ipediūt cōtrahēdum pro tāto q̄ sūt cōtra prohibitionē ecclesie. Quorū pmū est quādo timetur de aliquo impedimēto iter aliquas psonas prohibetur ne cōtrahāt donec cōstiterit de ipedimēto. 7 si cōtraxerint debēt separari: donec habeatur certitudo de illo impedimēto et postea ipedimento nō inuēto debet eis iungi penitētia eo q̄ cōtra prohibitionē ecclesie cō

traxerunt. Et ad coniugium postmodum per ecclesie licentiam
 reuertitur. **C**irca vero tempus feriarum est postmodum
 quod quedam sunt tempora in quibus prohibetur ne nu-
 ptie celebrantur scilicet ab aduentu domini usque ad octa-
 uas epyphanie. Similiter a septuagesima usque ad octa-
 uas pasche. Et tribus diebus ascensionis domini usque ad octa-
 uas penthecostes. scilicet trinitatem. Et hec habentur
 in hoc versu. Aspiciens veterem: circum quasi quis bene-
 dicta. Per hanc dictionem aspiciens intelligitur pri-
 ma dominica aduentus in qua cantatur in matutinis.
 Aspiciens. Per veterem intelligitur octava epyphanie
 Per circum intelligitur septuagesima. per quasi octava
 pasche. per quis dies lune ante ascensionem domini. per bene-
 dicta dies trinitatis. De his autem quidam dicunt quod alii
 qui dies ponuntur exclusiue: et aliqui inclusiue scilicet quod
 in quibusdam eorum non celebrantur nuptie: et in quibus-
 dam celebrantur. Quia in prima dominica aduentus non
 celebrantur nuptie ponitur inclusiue. In octa. epypha-
 nie quando cantatur ad laudes matutinarum Veterem ho-
 minem dicunt quidam quod celebrantur nuptie et ponitur
 exclusiue. In dominica septuagesime qua Circumdede-
 runt cantatur: secundum omnes non celebrantur nuptie et
 ponitur hec dies inclusiue. Sed in dominica qua canta-
 tur Quasi modo scilicet in octabis pasche celebrantur nu-
 ptie ut dicunt et ponitur exclusiue. Similiter die lune
 ante ascensionem domini in qua cantatur in euangelio
 Quis vestrum habebit amicum ponitur inclusiue: et non
 celebrantur in ea nuptie. Sed dies trinitatis ponit-
 tur exclusiue et in eo celebrantur nuptie. Et sic secundum
 illos tres ponuntur exclusiue et in eis nuptie celebrantur
 et alii tres ponuntur inclusiue in quibus non celebrantur. Verum
 tamen alii dicunt quod de illis tribus sola dies trinitatis po-

nitur exclusiue et in eo solūmodo nuptie celebrantur et non in aliis duab⁹ diebus .s. in octauis pasche ⁊ in octauis epyphanie eo q̄ isti duo dies ad solēnitates precedētes pertinere dicuntur. sed dies trinitatis ad solēnitatem penthecostes non pertinet cum octauis careat. Similiter quia missa pro nuptiis communiter de trinitate cantatur: ideo illa die sola dicūt nuptias celebrari ⁊ hec videtur dicere illa decretalis extra de feriis. *Capellanus.* Et ideo dicunt q̄ ille uersus supradictus est magistralis. Veruntamē quia secundū diuersas ecclesias cōsuetudines sūt diuersę et in quibusdā ecclesiis ī octauis epyphanie ⁊ pasche nuptie celebrātur. in aliis autē ecclesiis non celebrantur. Ideo standū est ad consuetudinem loci et ecclesie nec hoc est peccatū. Quia quelibet p̄ uincia abūdat ī suo sēsu ut dē in decretis in. lxxv. disti. *Utinam.* Sic ergo patet q̄ ista duo. .s. prohibitio ecclesie ⁊ tempus feriarum impediunt matrimonium contrahendum ueruntamen non dirimunt iam cōtractum ut supra dictum est. ¶ *De.* Nunc que sunt illa que impediunt contrahendum ⁊ dirimunt iam cōtractum michi dicas et quot sūt. ¶ *¶.* Duodecim sunt impedimēta que in his uersibus continētur. Error | conditio | uotum | cognatio | crimen | Cultus | disparitas | uis | ordo | ligamen | honestas. Si sis affinis: si forte coire nequibis. Hec socienda uetant: cōcubita facta retractāt. ¶ *¶.* De oib⁹ his michi dicas sigillatim secundū q̄ in his uersibus cōtinentur Et primo de illo errore quis sit ille error qui impedit matrimonium iam cōtractū ⁊ dirimit ⁊ quare. ¶ *¶.* Ille error qui impedit matrimonium ⁊ dirimit iam contractum est duplex. .s. error p̄sone ⁊ error seruilis 2dictionis. Et ratio est quia illud qd̄ impedit causā et dirimit impedit et dirimit effectū illius cause. Cōsensus mutu⁹

De sacramento.

est causa matrimonii ut dictū est supra. Mutuus autem
cōsensus presupponit cognitionē. Et quia error p̄sone
cum qua contrahit tollit ⁊ impedit cognitionē illius per
sone. Ideo tollit et impedit consensū cum ea ⁊ per cōse
quēs matrimonium. Sicut cum aliquis vult ⁊ intēdit cō
trahere cū iohanna ⁊ maria sibi offertur nullum est ibi
matrimonium. quia nullus fuit cū maria cōsensus Et sic
de iure naturali error p̄sone impedit et dirimit matri
monium. Ad cuius euidentiā notandū est q̄ matrimonium
duo includit scilz p̄sonas contrahentes et q̄tū ad hoc ut
dictū est. Aliud quod includit matrimonium error p̄sone
impedit matrimonium est mutua potestas adinuicē quia
vir nō habet potestatem sui corporis: sed mulier. nec mu
lier habet potestatem sui corporis: sed vir. hanc autē pote
statem tollit seruitus quia seruus non habet potestatem sui
corporis sed dñs. Ideo non potest seruus alteri nubere
sine licētia dñi sui. Et p̄ cōsequēs talis error seruilis cō
ditionis impedit ⁊ dirimit matrimonium ⁊ hoc est intelli
gendū quādo liber ignorat cōditionē seruile esse i eo cū
quo cōtrahit: qz si sciret eā esse in eo cū quo cōtrahit an
teq̄ cōtraheret iam nō esset error nec matrimonium impe
diret nec dirimeret. De corpore p̄sone nota q̄ error no
bilitatis aut dignitatis q̄tū in se est nō tollit nec ipedit
matrimonium ut si aliqua mulier cōsentiāt in hū virum
directe quē ignorat nobile nō impedit matrimonium talis
error dū tñ talis error nō redūdet in p̄sonā absolute. Nō
si talis error nobilitatis redūderet in errorem p̄sone abso
lute: ⁊ matrimonium tolleret et illud impediret sicut cum
aliq̄s credit cōtrahere cū filia regis directe quecūqz sit il
la ⁊ sibi offerat alia impedit ⁊ dirimit matrimonium nisi
postea cōsentiāt in ea quē credebat esse filiā regis: cū er
ror ille ad noticiā eius peruenerit. Iterū scias q̄ ille er

roz qui est talium impedimentoꝝ que faciunt personas simpliciter illegitimos ad contrahendum matrimonium impedit et dirimit matrimonium siue sit factum cum errore illius impedimenti siue absque errore. Sicut cum mulier contrahit cum suo consanguineo siue contrahit cum promotio in ordinibus sacris vel cum plesso in religione siue hoc sciat mulier siue ignoret si contrahat non est uerum matrimonium. Et hec de impedimento erroris tibi ad presens sufficient.

De impedimento conditionis.

Questus. Quia iam de impedimento conditionis tetigisti et sequitur in libris post errorem. Ideo de impedimento conditionis quare matrimonium impedit et dirimit michi dicas. **G.** Superius dictum est quod in tractatu matrimonii obligat unus coniugum ad reddendum debitum carnalis copule alteri: et ideo sequitur quod illud quod facit alterum coniugum impotentem ad reddendum debitum ante matrimonium contractum dirimit illud: hoc autem facit conditio seruitutis: quia seruus libere reddere debitum non potest cum sit in potestate domini sui ut dictum est: et ideo seruitus dirimit matrimonium. Et hoc semper intelligitur quando illa seruitutis conditio ignoratur ab alio qui cum seruo contrahit: quia si antequam contraheret cum seruo cognosceret hanc seruitutis conditionem postea reclamare non posset ille qui est libere conditionis: nec talis seruitus matrimonium dirimeret et hoc dictum est supra de errore. Igitur patet in summa quod seruitus impedit et dirimit matrimonium quando ignoratur a coniuge libero et postea quando ad noticiam peruenit in seruum non consentit: quia si postea consentiret dum ad liberi cognitionem peruenit non dirimeret matrimonium. **P.** Nunquam potest seruus contrahere matrimonium absque consensu domini sui. **G.** Immo potest: quia cum seruitus sit de iure positio preiudicare non potest iuri naturali vel diuino. Matrimonium autem est de iure naturali et

De Sacramento.

diuino: ideo seruit⁹ ei nō p̄iudicat quin seruus possit
cōtrahere m̄imoniū sicut nō impedit alios actus carna
les vt bibere ⁊ comedere: ita nō impedit quin possit libe
ros p̄creare. Verūtñ si seruus cōtrahat dño ignozante
vel cōtradictēte tūc debet potius obedire ⁊ eius seruitiū
adimplere q̄ vxori debitū reddat nisi forte de periculo
vxoris et incōtinētia timeat: quia tūc deberet periculo
vxoris succurrē ⁊ ei debitū reddere p̄ius q̄ dño obedire
Similiter si seruus dño sciēte ⁊ nō reclamāte vel cōcedē
te aut cōtradictēte matrimoniū contrahat. tenet seruus
magis reddere debitū vxori q̄ dño p̄cipiēti obedire. **P.**
Nunq̄d potest se vir seruū facere inuita vxore. **G.** Sic
quia licet vir et vxor in actu matrimoni ad paria indu
centur. s. in actu carnalis copule. In oībus tamen aliis
vir est dñs ⁊ caput mulieris ⁊ sui iuris est: ⁊ ideo nolēte
vxore potest vir se dare in seruitutē alterius nec p̄pter
hoc matrimonium dissoluatur quo ad vinculū nec quo
ad thozū quia licet dño p̄scripiēte eadē hora qua mulier
petit debitū: debet mulieri p̄ius reddere debitū q̄ dño
obedire. Et licet vir possit se facere seruū vxore inuita:
vxor tamen inuito viro se ancillā facere non potest quia
mulier est subiecta viro ⁊ vir est caput mulieris: vt dictū
est. **Petrus.** Si seruus liberos generet cuius condi
tionis erunt aut patris aut matris. **Guil.** Secundū
ius nature ⁊ leges ptus sequit̄ ventrē q̄tū ad seruitutē
et libertatem. Et ideo licet seruus generet ex libera m̄e
filius non erit seruus: sed liber In quibusdā terris tñ q̄
nō reguntur iure ciuili: sed solū ex cōsuetudinibus seq̄
tur puer deteriorē cōditionē: ita q̄ si pater fuerit seru⁹:
sic ⁊ puer erit seruus: ⁊ si m̄e fuerit ancilla ⁊ p̄ est liber
puer erit seruus. Et si vterq̄ parentum. i. tam pater q̄
mater seruilis conditionis sunt ⁊ permaneant ad diuē

las domos: tunc diuidantur domini pueros inter se si plures sint
 Et si non fuerit nisi unus tamen alter dominorum recensabit al-
 teri domino de pretio et accipiet prole nata in seruum suum. Hec
 autem consuetudo non est persona rationi nec iuri: quia contra par-
 tus debet sequi conditionem matris ut dictum est. Et hec de im-
 pedimento conditionis ad presens sufficiant.

De tertio impedimento. scilicet voti michi dicas
 quid sit votum primo et que est differentia votorum:
 et ex quo fiat votum et qui possunt vouere et ad quem dis-
 pensatio pertinet: et postea quomodo votum impedit et di-
 stinguat matrimonium. **G.** **V**otum est quedam promissio deo facta de
 aliquo actu virtutis duplex est autem votum. scilicet votum tacitum
 et votum expressum votum autem tacitum fit ex sola cogitatio-
 ne cordis et diffinitur sic. **V**otum est conceptio melioris pro-
 positi animi deliberatione firmata. **V**otum autem ex-
 pressum fit verbis aut signis et diffinitur sic **V**otum est te-
 stificatio quedam promissionis spontanee. ideo que dei sunt of-
 ferri decet verumtamen votum tam tacitum quam expressum secun-
 dum ius canonicum sic diffinitur. **V**otum est alicuius voluntatis
 animi deliberatione deo facta promissio et bene dicitur
 cum deliberatione quia tria requiruntur ad votum: quorum pri-
 mum est deliberatio voluntatis: quia qui vouet debet delib-
 berare in mente utrum illud quod vult vouere sit ei ex-
 pediens et possit perseverare et huiusmodi. **S**ecundo requiri-
 tur quod propositum voluntatis sit firmum. **E**t tertio requiri-
 tur promissio in qua ratio voti perficit. **S**uperadduntur
 his tribus alia duo ad confirmationem voti. scilicet pronuncia-
 tio oris et testimonium aliorum. **E**t sic duplex dicitur votum scilicet
 simplex et solenne. **E**st autem votum simplex quod fit mente
 deo vel nuda promissione sine solennitate speciali. **V**otum
 vero solenne fit quando homo actualiter se dedicat deo. scilicet per
 sacri ordinis susceptionem per professionem debite regule

tacite vel expresse factā debito modo in manu abbatis
 vel abbatisse vel alterius superioris cui debet fieri profes-
 sio: vel per susceptionem sacri ordinis vel habitus q̄ tunc
 datur p̄fessis. **P.** Ex quibus habet fieri votū. **R.** Quod de
 malo sicut de bono. **G.** Si r̄ votū est alicui⁹ boni: ideo
 de eo quod malū est simpliciter nō potest fieri votū: vt
 si q̄s voueat se fornicari vel hoīem occidere imo i vob⁹
 talibus malū decretum volūtat̄is est mutādum ⁊ agen-
 da est penitētia de turpi voto. Similiter nec votū h̄z fie-
 ri de impossibilit̄. vt si voueat quis se nō moriturū. Si-
 militer nec de idēcti. i. q̄tum nō est materia virtut̄ vt
 leuare festucam et h̄mōi. Si r̄ nō habet fieri votum de
 bono cōi quod est oibus necessariū et ad quos oēs tenē-
 tur: sicut votū baptismale: q̄ licet sit votū cōe nō tamē
 speciale de quo h̄c loq̄mur. Sed solū votū h̄z fieri de v-
 nis superogatiōis. vt est ieiuniū elemosina pegrinatio
 abstinentia ⁊ h̄mōi. **C. P.** Nūquid homo sēp tenetur ad
 implere quod vouit. **G.** Sic nisi occurrat impedimētū
 ei q̄ nō possit adimplere quod vouit dum illud vouit.
 Unde scias q̄ hō licet cum deliberatiōe voueat ⁊ potuit
 adimplere illud quod vouit dum vouit illud. si postea fiat
 impotens p̄ aliqua causa ad soluēdum votū nō tenetur
 illud facere: debet tamē facere quod i se est vt saltem ha-
 beat p̄optam i se volūtatē faciēdi qd̄ potest. Vñ si vo-
 uit religionē aut monasteriū intrare speciale et nolūt il-
 li q̄ sūt de monasterio illū recipere debet operā dare quā
 tum pōt vt ibi recipiat. Et si nō pōt ibi intrare q̄ nullo
 modo volūt eū recipere nō tenet aliā intrare: q̄ ad illam
 solū se obligauit cōsensu recipiētium supposito q̄ semp
 in talibus subitelligit. Si hō itētio sua fuit se obliga-
 re ad religiōis ingressū ⁊ ex p̄sequētī elegit hoc monaste-
 rium ⁊ nō pōt i illo recipi: d̄z alium locū req̄rere donec

perfecerit quod promissit. Potādū est etiā q̄ ille q̄ votū fe-
 cit si incidat ex ppria culpa in impossibilitatē soluendi vo-
 tū debet de culpa cōfiteri ⁊ agere penitētiam sicut cum
 mulier vouit virginitatē si postea corūpat nō solū te-
 net seruare qd̄ pōt. s. ppetuā ⁊ tinētīā s; de pctō qd̄ cōmī
 sit debet penitentiā facere scdm̄ arbitriū absoluentis.
 ¶ Qui sūt illi q̄ vouere p̄nt. **G.** Scias q̄ illi q̄ sūt i po-
 testate alteri nō p̄nt vouere nec p̄votū se obligare i his
 in q̄bus alteri subiiciuntur. Sed i q̄bus nō subiiciūtur
 p̄nt viuere ⁊ se p̄votū obligare. Unde homo vel mulier
 ad annos pubertatis perueniēs sue ⁊ ditiōis est nec est
 sub potestate parētū q̄tū ad ea q̄ p̄tinēt ad p̄sonā suam
 ideo potest ⁊ religionē intrare ⁊ matrimonii contrahere
 absq; parētū ⁊ sensu. Sed q̄tū ad cōseruationem do-
 mesticā cū nō sit i p̄tate sua: sed magis parētum nō pōt
 vouere quod sine ⁊ sensu parētū sit ratū ⁊ firmū. Sicut
 seruus q̄ est i potestate dñi sui q̄tū ad p̄sonales opatio-
 nes nō potest religionē vouere vel aliud votum facere:
 per quod ab obsequio domini sui subtrahatur. Simili-
 ter nec religiosus potest vouere absq; consensu superio-
 ris nec vxor absq; cōsensu viri sui nec puella absq; con-
 sensu p̄ris. Et si tales q̄ vouere nō possūt: voueāt non
 peccāt vouēdo si adimplere nō possunt. N; i voto illorum
 intelligitur debita ⁊ ditiō. s. supiorib; suis placeat. Vt
 etiā sine assēsu sue vxoris ⁊ tinētīā vouere nō potest nec
 vxor sine assēsu viri. Cū vir potestatē sui corporis nō
 habeat sed mulier nec etiā mulier sui corporis habet
 potestatē sed vir. Et si alter eorū illud vouerit nō est te-
 nēdum votū: sed debet agere penitētiam de male facto
 voto. Potādū tamē q̄ licet vir nō possit ⁊ tinētīā vouere
 inuita vxore potest tamē ip̄a inuita crucem vouere et ac-
 cipere. Et hoc in fauorē negocii pro quo crux sumitur:

abstrahit oino vxori ius suū cū possit virū sequi. Etia
 probabile est satis q̄ vxor continere debeat ad tempus
 subueniēdo necessitati ecclesie generali. Nec ppter hoc
 si vir potest accipere sine assensu vxoris sue crucem est si
 mile q̄ vxor possit illam vouere sine assensu viri cū vir
 sit caput mulieris. Similiter qz vxor cū maiori pericu-
 lo castitatis discurreret per terras q̄ vir. Et cum maio-
 ribilitate ecclesie est vir q̄ mulier et ideo vxor illud vo-
 tum peregrinatiois terre scē vouere nō potest sine assē-
 su viri: licet vir illud vouere possit sine assensu vxoris.
¶ Ad quos pertinet votoꝝ dispēlatio. **G.** Dispen-
 satio votoꝝ precipue ꝛ ꝑncipaliter ꝑtinet ad sūmū pō-
 tificē qui plenarie vicē gerit xp̄i. Aliis aut ꝑlati inferior-
 eibus ꝛmittit dispēlatio i votis que cōiter sūt ꝛ q̄ indi-
 gent frequēti dispēlatioe. Sicut i peregrinatioibus
 ieiuniis ꝛ hmōi. Vota tamē maiora sicut ꝛtinētis ꝛ per-
 egrinatioes terre sancte sūmo pōtifici reseruantur. **P.**
 Quia de his que quesui a ꝑncipio de voto dixisti. Nūc
 ad ꝑpositū redeam⁹. C. quomodo votū ꝑediat et diri-
 mat matrimoniū michi dicas. Et si simplex votū illud
 ꝑediat ꝛ dirimat. **G.** Votū simplex ꝑedit matrimo-
 niū cōtrahēdū sed nō dirimit iā cōtractū eū i eo sit so-
 la ꝑmissio nuda vt dictū est. Unde cū vouēs nō adim-
 plet quod ꝑmisit: ide peccat cōtrahēdo. Sed postq̄ de-
 dit sui corporis potestātē per matrimoniū ꝛtractū iā il-
 lud matrimoniū tenet ꝛ nō dirimit. Unde scias q̄ post
 votū cōtinētis simplex cōtrahit matrimoniū ꝑ verba
 de ꝑnti nō potest vxorē suā cognoscere nec ꝛfirmare ꝑ
 carnalem copulā matrimoniū absq̄ peccato mortali. qz
 adhuc sibi restat facultas ꝛtinētis ad votū adimplēdū ꝛ
 religionis ingressum anteq̄ matrimoniū cōsummetur.
 Sed postq̄ cōsummatum est matrimoniū ꝑ carnalem

copulam tenetur postea reddere debitū uxori petēti siue petat expresse per verba siue interpretatiue per signa. Unde licet teneat reddere debitū nō potest tamē absq̄ peccato petere debitū: quia nō in eius potestate est petere debitū post votū simplex cōtinētie. Et nō ex vinculo matrimonio obligatur ad petēdum licet obliget ad reddendū. Et sic patet q̄ votū simplex non dirimit matrimonium iam contractū licet impediatur cōtrahendū et q̄ alter cōiugum post matrimoniū cōsummatū tenet reddere debitū et nō petere sine p̄dō. Quidam tamē dicūt et sentiunt q̄ potest petere ne matrimoniū videat onerosum. Prima tamē opinio videt esse certior. Scias tamē q̄ mortuo horū altero coniugū ille qui cōtinētiā vouerat voto simplici ante matrimoniū debet perpetuo continere nec alteri debet nubere: seu cū alio matrimonialiter copulari. Votū autē solēne est qñ hō dat deo sui corporis potestātē ad cōtinenter viuendū. & ideo homo siue mulier q̄ votū solēne fecit vt debet fieri non potest alteri sui corporis potestātē dare. Et ideo opz eū p̄petuo viuere continēter. De voto autē publico cōi. l. q̄ ad multoz noticiā puenit absq̄ aliqua solēnitate idē est iudiciū sicut de voto p̄uato & simplici: qz m̄imoniū cōtrahēdū impedit & nō dirimit iā cōtractū. Et hoc de impedimēto voti

Questus. Punc de impedimento cognationis michi dicas. ¶ **C. G.** Cognatio triplex est quedā est carnalis et quedā spiritalis. De qua vis habere noticiam de oibus tribus successiue. et primo de carnali. ¶ **C. G.** Cognatio carnalis idem est q̄ cōsanguineitas que per gradus distinguit. ¶ **C. De.** Dic michi q̄ cōsanguineitas sit et gradus eius q̄ postmodū quō ipedit & dirimit m̄imoniū. ¶ **G.** Consanguineitas est vinculū ab eodē stirpe descendentiū carnali p̄propagatiōe cōtractū. Unde consan-

De sacramento.

guineitas est quasi sanguis & concomitantia per carnis propagationem que causat quandam amicitie unionem: & fundantur super ymaginationem et memoriam ipsius generationis que amicitie unionem conseruat que etiam processu temporis per obliuionem delet et inde paulatim consanguineitas se dirimit. Unde licet omnes homines ex vno processerint sed ab adam non tamen omnes homines consanguinei dicuntur. ¶ De. Qui sunt gradus consanguineitatis. ¶ C. G. Distinguitur consanguineitas per gradus & lineas. Unde consanguineitas ad modum arboris describitur. Quia sicut in vno trunco arboris ad multos ramos arbor diffunditur quo partes arboris inuicem colliguntur ita in hominibus Quia principium generis stirpes vel truncus dicitur ducentes vero ab eo originem quasi rami appellantur: & habitudo istorum ramorum inter se consanguineitas dicitur. Et sic in hac communiione triplex habitudo reperitur. Una que est patris ad filium. Alia filii ad patrem. Tercia filiorum inter se qui fratres dicuntur. Et secundum has tres habitudines linee consanguineitatis computantur: quia secundum habitudinem que est patris ad filium: est linea descendentiū secundum vero secundam habitudinem que est filiorum ad patrem est linea ascendentiū: sed secundum tertiam habitudinem que est filiorum inter se vel eorum que ab vno principio descendunt est linea transversalium. Et quia motus propagationis non quiescit in vno termino sed ultra progreditur: ideo in eadem linea plures persone sunt quarum vna distat ab altera: et hec distantia gradus vocatur: et sic consanguineitas per gradus computatur secundum propinquitatem & distantiam a primo principio sine stirpe. Et in eadem linea consanguineitatis plures gradus reperiuntur. Unde in linea ascendentiū primum gradum faciunt pater et mater. Secundum auus & auia.

Tercii proauus proauia. Quartum abauus abauia et cetera. In linea vero descendendum primum gradum faciunt filius et filia. Secundum nepos et neptis. Et sic descendendo usque ad quartum gradum. In linea vero collateralis seu transuersalis: sicut modo dictum est duo fratres faciunt primum gradum vel due sorores: secundum gradum faciunt filii dictorum duorum fratrum: qui dicuntur fratnales. Tertium gradum faciunt dictorum fratrum nepotes. Et quartum propotes. Et sic consanguinitas per gradus computatur secundum propinquitatem et distantiam a consanguinitate. Et sic in eadem linea diuersi gradus reperiuntur sed alteri computata secundum propinquitatem ad consanguinitatem. Unde identitas et distantia nimia ab eo gradum consanguinitatis tollit. Computatur autem gradus consanguinitatis dupliciter. Uno modo secundum iura civilia. Alio modo secundum canonica. Secundum iura civilia duo fratres attinent in secundo gradu. Et filii duorum fratrum in quarto nam legalis computatio attendit descensum a consanguinitatis radice ab utraque parte. Sed secundum iura canonica duo fratres attinent se in primo gradu. Et filii eorum in secundo gradu: quia secundum distantiam a consanguinitatis principio secundum iura canonica computantur. Unde quanto gradus aliquis distat ab aliquo superiori radice tanto distat ab aliquo descendente ab ipso superiori. Et quia non duo fratres immediate descendunt a patre suo nec distat ab eo nisi per unum gradum. Sed duo fratres attinent sibi inuicem in primo gradu: filii vero eorum distant a patre in secundo gradu. Et ideo attinent sibi inuicem in secundo gradu. Et sic ascendendo et descendendo in generatione et propagatione consanguinitatis. Et notandum quod quis aliquis sint in eodem gradu consanguinitatis alicuius unum tamen est magis consanguineus quam alter: sicut pater alicuius et frater sunt in primo gradu consanguinitatis quia et neutra parte cadit persona media et tamen pater est magis consanguineus filio

De Sacramento

suo ꝑ ipse filius fratri suo proprio: quia duo fratres
 non attinēt sibi nisi in tantū qz descendūt ab eodē pa-
 tre. Et ideo ꝑtū aliquis est cōmuni principio propin-
 quior a quo consanguinitas descendit tāto magis est
 consanguineus ꝑuis nō sit ī propinquiori gradu. Et
 secundum hoc patruus est magis consanguine⁹ alicu⁹
 ꝑ nepos eius. ꝑuis sit in eodem gradu. ¶ **P.** Nunc
 videamus quare consanguineitas impedit matrimo-
 niū contrahēdū ⁊ dirimit iam contractum. ¶ **G.** Ut
 naturalis amicitia et affinitas inter consanguineos
 remaneat. Sed scire debes ꝑ consanguineitas de iu-
 re naturali inter aliquas personas impedit matrimo-
 nium. scz inter patrē et matrē filium et filiā: qz patrē
 accipere filiam in vxorem: ⁊ filiū matrē suā naturalis
 ratio nō permittit: qz cū vir et vxor ad paria iudican-
 tur ꝑtum ad actū matrimoniū absurdū esset nec cōso-
 num rationi ꝑ filia debeat adequari ꝑri. Sifr qz vir
 est caput mulieris ratio nō pmittit filium dñari mēi.
 Sifr etiam de iure diuino qdā plone excipiunt. l. ille
 q sunt in sedo gradu scz frater sororis ⁊ soror ꝑris vel
 matris. filia filii ⁊ hmōi. Et ꝑpter cōseruationem pu-
 dicitie q debet inter eos esse q dz in eadē cōseruari do-
 mo. Sifr de iure positivo qdam etiā persone a matri-
 monio excipiuntur. l. cōsanguinei. Et hoc ꝑt cōfедера-
 tionem et multiplicationem amicitie dū scz hō se hz ad
 consanguineos vxoris sicut ad suos. Unde huic mul-
 tiplicationi ⁊ cōfederationi amicitie ꝑiudiciū gñaret
 si qz cōsanguineam vxoris sue duceret ī vxorē. Et sic
 scdm humanas leges ⁊ ecclesie statuta plures gradus
 consanguinitatis a matrimonio sunt exclusi. ¶ **P.** Quis
 sunt illi gradus q a matrimonio excluduntur. ¶ **G.** Se-
 cūdum tēpora diuersa diuersi gradus cōsanguinitatis

sunt exclusi a matrimonio. In principio enim legis nature
 solum patres et matres a matrimonio repellbantur
 et non alie persone: quia frater accipiebat sororem suam
 in uxorem sed nullo modo matrem. Et hic accipiebat so-
 rorem propter paucitatem hominum ut genus humanum mul-
 tiplicaretur. Postea vero multiplicato genere humano
 quia tunc concupiscentia vigebat ad reprimendum eam in le-
 ge moysi plures persone excipiuntur scilicet frater sororem uxorem
 patris vel sororem et hinc de quibus habetur libro leuitici
 xviii. Alios autem gradus lex illa non prohibuit sed ma-
 gis precepit scilicet ut quilibet de cognatione sua uxorem acci-
 pias ne confusio successionum esset: quia illius proli tribus
 et possessores erant distincte. Et cultus diuinus tunc
 temporis per successionem generis propagabatur. In lege autem noua
 que est lex gratie et amoris plures gradus sanguinitatis
 sunt distincti scilicet diuersimode sunt diuersa tempora quia anti-
 quus usque ad septimum gradum sanguinitatis seruabat
 nec infra poterat aliquis cum sua sanguinea matrimonio-
 liter copulari Et hoc fuit rationabiliter ordinatum quia
 ultra gradum illum memoria radicis non habebatur. Si uero usque
 ad gradum illum prohibitio erat quia septiformi gratie spiri-
 tui congruebat ut naturalis amicitia seruaret. Sed
 postmodum circa hec tempora ultima est restrictio ecclesie inter-
 dictum usque ad quartum gradum. Nec ultra quartum gradum tenet pro-
 hibitio ecclesie propter hoc quod ultra quartum gradum propter obliuio-
 nem et negligentiam sanguinitas non seruabatur. Et quia usque
 ad quartam generationem homines solebant viuere. id non potuit sic
 memoria sanguinitatis deleri. Et sic in quanto gradu possunt homines
 nubere: nec infra quanto possunt contrahere matrimonium: et si
 contrahant sunt separandi. Ad cognitionem autem graduum
 in quibus potest contrahi matrimonium et in quibus non contrahe-
 re assignant. Prima est persona addita persone per car-

nis propagationem addit gradus sicut filius pater et
 hmoi. et hoc habet locum in linea ascendenti et descen-
 denti. Secunda regula est quod quot persone sunt de quibus quaeritur
 computatis intermediis una minus tot sunt. Unde si
 quatuor sunt persone quatuor sunt gradus: et hoc etiam habet locum
 in linea ascendenti et descendenti. Tercia regula est quoto
 gradu persone de quibus queritur distant a communi stirpite toto
 gradu distant inter se. Unde nepos ex vno filio et pro-
 nepos ex altero distant inter se in secundo gradu ex vna
 parte et ex altera in tercio gradu. Et hoc habet locum
 in linea transversali seu collateralis. Quarta regula est
 quoto gradu persona remotior distat a stirpite toto gra-
 du distat inter se. Unde nepos ex vno filio et pronepos
 ex alio distant in tercio gradu. Quis vnus illoz sit in se-
 cundo et similiter habet locum in linea transversali seu
 collateralis. Quinta regula est quoto gradu distat ali-
 qua persona a stirpite toto gradu distat a quolibet descen-
 ditum ab eo: et hec regula solum habet locum vsque ad equa-
 litatis lineam. Unde pronepos alicuius sicut in tercio gra-
 du distat a stirpite ipso ita ab omnibus descenditibus ab
 eo vsque ad tertium gradum. Sed ab his que transcendent
 tertium gradum distat secundum quod transcendens est remotior a
 communi stirpite: quia gradus semper computari debet secundum
 distantiam persone magis remote cum ratio proximitatis
 optime habeat a stirpite: quod nulla persona est propinquior col-
 laterali quam stirpiti. Unde persona que distat a stirpite in quoniam
 to gradu distat etiam in quinto gradu a quolibet col-
 laterali siue distat a stirpite per vnum gradum siue per
 duos aut per tres: et possit cum eo matrimonio contrahere
 Et sic scias quod in linea ascendenti in nullo gradu habet ma-
 trimonium contrahere: quod reputantur vna caro. Unde si adu-
 ueretur nulla sibi nubere possit: nec ipse vlli. In linea

Hæro trāsuerſali ſeu collateralī vt dictū eſt nō licet nubere vſq; ad quartū gradū incluſiue. Sed vltra quae tū gradū pſona que diſtat a ſtipite pōt nubere cū quo libet collateralī vt dictum eſt. Et ſic p̄ qd ſit ꝑſanguineitas et quot ſūt gradus cōſanguineitatis ꝛ qd m̄t̄imonii dicitur ꝛ impedit ꝛ cauſa quare. Et hæc de cōſanguineitate ad p̄ſ ſufficiant.

De m̄t̄imonio et affinitate.

Petrus. Quæ affinitas ex ꝑſanguineitate ſeq̄ videt̄ ideo de ip̄a im̄mediate michi dicas. Quib; ex ſanguineitate contrahit̄. **G.** Sicut ſup̄a dictū eſt naturalis amicitia fundat̄ ſuper naturali cōiunctione: que cōiunctio naturalis dupliciter fit. Vno mō ꝑ carnis ꝑꝑagationem et hæc dicit̄ cōſanguineitas vt dictum eſt. Alio mō ꝑ ꝑiunctionē ordinatā ad ꝑꝑagationem: ꝛ d̄c̄ affinitas. Vñ affinitas fit mediāte ꝑſanguineitate carnali cōmixtione: et eam imitat̄ et in hoc differt affinitas a ꝑſanguineitate. Quia ꝑſanguinei attinēt in eodē genere attinentie et ſunt participes eiudē radicis ꝛ ſanguinis. licet ſint in diuerſo gradu ꝑſanguineitatis: vt filius ꝛ ꝑnepos ſunt in eodem genere attinentie ꝛ ſūt cōſanguinei ſꝫ ſint in gradu differenti ſecūdu; maiorē diſtantiā a radice vt dictum eſt: ſed affinitate ꝑſone affines nō ſunt participes eiudē radicis ꝛ nature ſꝫ ab extrinſeco veniunt ꝑ carnalē copulam licet ſint in eodem gradu et ſic ꝑſanguineitas nō mutat genus attinentie licet mutet gradum. Sed affinitas mutat genꝰ attinentie ſꝫ nō mutat gradū. Huius Mutat nupta genus ſꝫ ḡnata gradū. Et ſic oēs cōſanguinei viri ſūt affines mulieri quam carnaliter cognouit ꝛ ecōuerſo oēs ꝑſanguinei mulier ſūt affines viro a quo cognita eſt: nec deſinit affinitas eſſe iter affines ꝫ uis ꝑſona ꝑ

De

quam attrahit affinitas morialis. Quia carnalis copula viri vel mulieris per quam contrahitur affinitas non causat huiusmodi affinitatem secundum quod est actu naturaliter coniungi sed secundum quod est cognitum esse: sicut non dicitur pater vel filius secundum quod actu generari sed secundum quod est genitum esse: et sic mortua uxore cognita remanet adhuc affinitas inter consanguineos uxoris et viri et e converso. et sic patet quod affinitas causatur ex carnali concubitu. Unde affinitas sic diffinitur. Affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula proveniens absolute quia affinitas ita bene causatur ex concubitu fornicario sicut ex naturali et legitimo: similiter bene dicitur omni carere parentela: quia si quis cognoscit sanguineam suam non propter hoc dicitur affinis sibi ipsi: quia affinitas requirit diversitatem: sicut consanguinitas et sicut similitudo quia nihil dicitur sibi ipsi simile. Si vero non est inconveniens inter aliquas personas esse consanguinitatem et affinitatem sicut consanguineus meus ex parte patris duxit sanguineam meam ex parte matris in uxorem. Et quia affinitas causatur ex carnali copula que fit ex commixtione seminum. id est concubitus qui est contra naturam et extraordinaria pollutio non causat affinitatem cum non habeat commixtionem seminum ad generationem ordinatam. Similiter cum vir et mulier efficiantur una caro per seminum commixtionem: ideo quicumque claustrum pudoris inuaserit vel fregerit nisi sequatur seminum commixtio: non propter hoc causatur affinitas. Potandum est etiam quod affinitas similiter causatur ratione societatis: et vinculi conjugalis ideo in ipso contractu matrimonii per verba de presenti ante carnalem copulam affinitas contrahitur. Ex sponsalibus autem puris non contrahitur proprie.

affinitas: sed quoddam affinitati simile quod dicitur publice honestatis iusticia de quo inferius dicitur. Sciendum est etiam quod ex affinitate non generatur affinitas sicut antiquitus erat. Similiter sciendum quod in affinitate sunt gradus sicut in consanguinitate et tot sunt gradus affinitatis quot sunt gradus consanguinitatis. et impeditur matrimonium. Ad cuius evidentiam notandum est quod affinitas precedit matrimonium aut sequitur. Si precedat matrimonium: impedit et trahendum et dirimit tractum: post illam affinitatem. ubi gratia. Aliquis vult contrahere cum maria et prius cognouerat carnaliter eius consanguineam in primo gradu aut secundo aut tercio vel in quarto iam factus est affinis marie nec potest eam habere in uxorem et si eam postea acceperit separandus est ab ea. Si vero affinitas superveniat matrimonii iam contracto non dirimit matrimonium tractum: sed tamen persona ex cuius concubitu affinitas trahitur privatur a petitione debiti et non a redditore. Sicut vir postquam traxit matrimonium cum uxore cognovit consanguineam uxoris sue perdit ius petendi debitum carnalis copule: sed tenetur reddere debitum uxori petenti manifeste vel interpretative. scilicet per aliqua signa. Patet igitur quid sit affinitas et quomodo matrimonium impedit et dirimit. P. Quod procedendum est ad dirimendum matrimonium inter affines seu consanguineos. G. . Scire debes quod matrimonium tractum inter affines seu consanguineos per divortium ab ecclesia dirimitur: et ideo est quod omne vinculum societatis quod cum peccato est stare non potest et ab ecclesia est separandum: cum ecclesia omnibus modis peccatum impedire conatur. Tale autem est matrimonium in gradu prohibito tractum: scilicet consanguinitatis vel affinitatis ideo ab ecclesia est dirimendum et dissolvendum. Nec potest huiusmodi matrimonium per dissolutionem temporis prescribi nec ratificari

De sacramento

Quia illa que sine peccato fieri non possunt nulla p[ro]s-
criptione firman[ur]: q[ui]a diuturnitas temporis p[er]t[er]m[in]a n[on]
minuit sed auget vt dicit innocenti[us]. Ad dirimendum
aut[em] h[uius]m[od]i m[atrim]oni[um] potest procedi p[er] viam accusatio-
nis: sed talis accusatio debet fieri p[er] par[en]tes: q[ui]a si ex-
tranei accusar[ent] parentibus tacentibus & p[ro]p[er]inquis
tan[quam] suspiciosi haberentur q[uo]d ex malicia hoc facerent
seu ex malivol[en]tia et ideo p[er] parentes aut p[ro]p[er]inuos
est talis probatio facienda. Q[ui]a eti[am] p[ro]p[er]inqui melius
sci[un]t cognationem seu affinitatē q[uam] extranei. Nec op[er]t
q[uo]d ille qui talem accusationem facit obliget se ad penā
talionis. ¶ Q[ui]a pena talionis habet locum quādo per-
sona accusatur de crimine. ¶ Quia t[un]c accusatur vel
agitur p[er] purgationē eius qui accusat. Sed hic solum
accusatur factum quod est illicitū ad ipediendum illud
Et ideo p[er]sona accusans tale m[atrim]onium ad nullā
penam se obligat. Si vero ille qui scit ipediētū n[on]
accusauerit illud cū illud scierit vel audierit: si velit
ulterius accusare non est audiēdus nec admittendus
ad accusandum. Et hoc totū habet extra de his q[ui] pos-
sunt m[atrim]oniū accusare. C[on]tra tua. Sicut in hac cau-
sa procedendi est p[er] testes sicut in aliis causis: t[ame]n vt di-
cunt iuriste. Multa specialia inueniuntur in hac causa
que i[n] aliis causis n[on] obseruātur. Scilicet q[uo]d idem pos-
test esse accusator & testis et q[uo]d non iuratur de calūnia:
cum sit causa spiritualis & q[uo]d cōsanguinei admittuntur
ad testificandum. Et q[uo]d n[on] seruat[ur] ordo iudiciari[us] oīno
q[ui]a tali denūciatione facta p[otes]t cōtumax excomunica-
ri lite n[on] cōtestata. Et valet testimonium de auditu.
Et post publicationē testium testes possūt induci. Et
hic totum fit vt peccatum tollatur quod ex tali conū-
ctio[n]e potest esse. Aduertendum aut[em] est q[uo]d cū ecclesia

non intendit aliquem priuare suo iure: si decepta fue-
 rit per falsos testes, et ad separationem matrimonii
 processerit: Altera persona suo iure spoliata debet et
 fieri restitutio: etiam si alter coniugū votum emisit
 Ita tamen q̄ ille qui tale votum emisit non debet pe-
 tere debitum sed solū reddere. Itē notandū q̄ quando
 alter cōiugum agit ad reintegrationē matrimonii aut
 agit petitorio aut processorio. sc̄ petitorio vel vir petit
 vxorem sibi restitui in iudicio dicendo q̄ est eius vxor
 illa negante. Primo debet exceptio mulieris audiri-
 qua probata perimit primā questionem. Et eadem est
 etiam ratio de vxore si petit virum et vir neget. Exce-
 ptio viri primo debet audiri qua etiam pbata p̄mit
 primam questionem: et absolutus est ab illa questione.
 aut alter agit possessorio scilicet quādo supponitur q̄
 vxor eius sit vel ipse sit vir suus et q̄ cohabitauerit
 cum ea: vel ea cum eo tanq̄ coniunx et petit restitui sibi
 vel illa eum. Et ille vel illa qui vel que petit cōfiteē
 matrimonium sed exceptionē proponit contra restitua-
 tionem anteq̄ p̄bet exceptio debet fieri restitutio spo-
 liato petenti eā: vel vxori petenti eū. Excipiūtur tamē
 quīq̄ casus. Primus est si obiciat fornicatio publica
 cōtra petentem. Sc̄ds si obiciat cōsanguinitas lege di-
 uina prohibita icontinēti pbāda. Tñ si differat pro-
 batio oportet fieri restitutionem per sētētā. Et ille q̄
 habet cōsciētā de p̄sanguinitate nō debet alteri redde-
 re debitum. Tercius casus est si obiciat exceptio rei iu-
 dicatae a qua non fuit appellatum qñ sc̄ lata est sentē-
 tia diuortii: et non fuit appellatum de ea: tunc primo
 debet cognosci de prima sententia anteq̄ fiat restitu-
 tio. Quartus casus est qñ tāta est leuitia illi⁹ qui petit
 sibi restitutionem q̄ nō potest secure et absq̄ periculo

De sacramēto

Ille qui petit esse eo manere: sicut vir cum psequitur uxorem odio capitali vel mulier psequitur virum in morte et procuratio. Quis casus est qui ille qui agit spoliat alium iniuste et sine iuris ordine et hoc fit qui obicit alteri spoli vel alteri spoli exceptio: tunc enim oportet quod spoliatus restituatur et quod prius debeat fieri restitutio. Notandum est etiam quod cum accusaciones plures ex malivolentia fiat. Si duo fratres duas sorores duxerunt in uxores et per accusationem unius fratrum separet a coniugio alterius sororis propter consanguinitatem: alii duo propter hoc non sunt separandi: quia in foro contentioso res inter alios acta alii non preiudicat. Et si unus frater repellatur a matrimonio propter hoc non est alius repellendus. quia per falsos testes potuit separari. Nec propter hoc oportet quod ille qui remanet in matrimonio suo conscientiam suam infortmet ex his que facta sunt fratri suo. Verumtamen circa hoc est distinguendum: quia ille qui manet in matrimonio habet certam conscientiam de impedimento circa illud matrimonium perbato et tunc non debet debitum reddere aut petere. aut solum habet opinionem et sic potest reddere et petere. Sic igitur per de diuortio faciendum et separatione matrimonii propter affinitatem et consanguinitatem. De diuortio autem faciendum propter alias causas inferius dicetur capitulo de crimine.

Petrus. Quia publice honestatis iusticia quantumdam honestatem et similitudinem habet ad affinitatem ideo consequenter de ea michi dicas. Quid sit et unde causetur et quomodo impedit matrimonium. **G.** Publice honestatis iusticia et propinquitas ex spoliabilibus pueniens robur trahens ex ecclesie institutione propter eius honestatem. Differt autem publice honestatis iusticia ab affinitate: quia ut dictum est affinitas per carnalem copulam contrahitur per consensum per verba de

futuro expreſſum: vel per vba de pñti ante carnalem
 copulam ſubſecuta. Unde. poſt pñm ſeptēniū publice
 cauſat honeſtatis iuſticia cum etiā ſponſalia vt dictū
 eſt ſupra. ca. xxiii. non teneāt niſi forte peracto ſepten
 nio per illa ſponſalia que ante ſeptēniū 2traxerat ra
 tam habuerit et approbauerit. Impedit autē publice
 honeſtatis iuſticia m̄imonii quē admodū conſangu
 nitas et affinitas ſcdm eodē gradus. Unde ſi quis
 deſpōſauerit puellā ſeptem annoꝝ vel vltra per verba
 de futuro ſeu de pñti tpe nubili quīs eam carnaliter
 nō cognouerit: tñ nullus de cōſanguinitate eius eā car
 naliter poterit habere in vxoꝝe vſq; ad quartum gra
 dum nec ipſe aliquā ipſius puelle cōſanguineam vſq;
 ad quartū gradū ⁊ ſi cōtraxerit ſeparandus eſt et hoc
 habet in decre. xxvii. cauſa. q. ii. Si q̄s vxoꝝe deſpon
 ſauit ⁊c. ⁊ hoc idē dī. Julius papa ibidē. Si quis vxo
 rē deſpōſauerit vel ſubarrauerit ⁊ et ſi pꝛeueniēte die
 mortis ſue irruentibus quibuscūq; aliis cauſis minime
 eā cognouerit neq; ſupſtites ei⁹ frater neq; vllus de cō
 ſanguinitate ei⁹ eādē ſibi i vxoꝝe tollat vllō tpe nūq̄.
 Scias tñ q̄ quīs qdā ſentierint q̄ ſi p̄ ipedimentū le
 gitimū ſpōſalia ad nichilum redigātur nec inde ori
 aſſerunt publice honeſtat iuſticiā cum ſpōſalia ppter
 impedimētū dicerēt eſſe nulla q̄ poſtmodū poterat al
 ter illoꝝ 2languinee alteri⁹ m̄imonialiter copulari.
 Bonifacius tñ octau⁹ li. vi. de ſpōſalib⁹ 2trariū deter
 minat. cui totaliter eſt adherēdū q̄ ſi cōſenſus fuerit
 in ſpōſalibus illis lz nulla viderint ſponſalia ſunt tñ
 ſponſalia pꝛoꝛter conſenſum et cauſant publice hone
 ſtatis iuſticiam et impediunt ſequentia ſponſalia: et
 non pꝛecedentia verba cuius hec ſunt. Ex ſpōſalib⁹ pa
 tris et ceteris etiam ſi cōſanguineitas aut affinitas ⁊ aut

De

religio aut alia quibus ratione sint nulla dñi modo non
 sint nulla ex cōsensu defectus orit̄ efficax ad impediē-
 dum & dirimēdū sequētia spōsalia vel m̄monia non
 aut̄ ad p̄cedētia dissoluēdum impedimentū iusticie pu-
 blice honestatis quare ille p̄ius publice contraxerit &
 postmodū cum sc̄da p̄iorū & sanguinea idē fecerit ex ri-
 gore p̄iorū sponsalioꝝ quib⁹ per publice honestatē ius-
 ticiā ex secundis sponsalibus subsecutā minime dero-
 gat: & sic ad m̄moniuū contrahēdum cū p̄ia remanet
 obligatus. Itē statim subdit q̄ per spōsalia sub condi-
 tione nō ipedit sequēs matrimoniuū ante cōditionē cō-
 pletam p̄pter publice honestatis iusticiam dicēs: Ille
 vero qui sponsalia cum aliqua muliere cōtrahit si post
 modū ante &ditionis eventum cū aliqua p̄oris cōsan-
 guinea p̄ v̄ba &traxerit de p̄nti cū sc̄da remanere debet
 bit cū ex spōsaliibus &ditionalib⁹ ante cōditionē existe-
 tem secuti ex cōsensu nō habētibus & incertis nulla pu-
 blice honestatē iusticia oriat̄. Sic ergo p̄ q̄d sit publi-
 ce honestatē iusticia & q̄ tollit m̄moniuū et ipedit & hoc
 q̄tum ad carnalē copulam.

De cognatione spiritali.

Petrus. Nūc de cognatiōe spiritali michi dicas
 quō & ex quibus &trahit̄ et quō impedit m̄moniuū
G. Spūalis cognatio & p̄p̄iquitas quedam personaꝝ
 p̄ueniēs ex sacramēti datione vel ad illius intētione:
 sicut baptisans vel suscipiens de baptismo | vterq̄ est
 pater spiritalis baptisati. Contrahit̄ aut̄ cognatio
 spūalis ex duobus sacramētis et nō ex aliis sacramētis
 sc̄z sacramēto &firmatiōis q̄z filius sacerdot̄ pōt &tra-
 here cū illa quā sacerdos pater ei⁹ audiuit de &fessioe
 et id̄ ex baptismo & cōfirmatiōe gñat̄ solum spūalis co-
 gnatio que solum ex baptismo et cōfirmatiōe h̄z fieri.

Ex catheterismo autē nō impedit m̄imonii cum non sit
 sacramētū lz magis sacramētale. Et iō m̄imonii nō
 dirimit: sed debiliter et vix impedit ztrahendum. P.
 Quō z qualiter ipedit cognatio spūalis m̄imonium.
C. G. Scias q cognatio spūalis aut p̄cedit m̄imonii
 aut sequit. Si p̄cedit sic ipedit m̄imonii cōtrahēdū
 et dirimit iam ztractū m̄imonii. Si autē sequatur
 iā, cōtractū m̄imonii tunc vinculū m̄imonii nō diri-
 mit sed actū m̄imonii scz petitionē et redditionē de-
 biti quādoq; impedit z quādoq; nō. Quia si cognatio
 spūalis indicat causa necessitat sicut pater vel mater
 in necessitate baptizat p̄prium filium in articulo mor-
 tis: et nō sit alius q̄ possit baptizare cum nisi pat̄ aut
 mater tunc nō impedit m̄imonii actum. Nec ex par-
 te patris nec ex parte m̄is. Si vero illa cognatio spū-
 ritualis ztrahit̄ extra casū necessitat̄is si hoc ex igno-
 rantia fiat z nō ex fraude sicut cū baptizat filiū suū
 quem nō credit esse filiū: sed magis alienū z diligētīā
 adhibuit: tunc ex neutra parte talis etiā cognatio spū-
 ritualis sequēs actū m̄imonii nō ipedit. Si vero fiat
 ex malicia z fraude sicut cum q̄s baptizat filiū suū sci-
 enter vt elonget̄ a sua cōiuge vel ex alia malicia tunc
 ille qui baptizat vel cuius actu ztrahit̄ illa cognatio
 spūritualis: qz. l. filiū accepit isto mō amittit ius petē-
 di debitū. Sed tenet̄ alteri petēri reddere debitū q̄ nō
 est in culpa. Qz ex culpa z malicia illi non dz alter in
 cōmodū reportare nec innocēs puari suo iure. Si vō
 ambo zuges fuerint in culpa dz separari quo ad thos-
 rī nō quo ad vinculum. Et sic p̄ q cognatio spūalis
 impedit m̄imonii z dirimit z quomō. P. Inter quas
 p̄sonas contrahitur cognatio spūalis. G. Inter quat-
 tuor p̄sonas. Ad cuius euidentiā scias q̄ tres sūt spes

cognationis spūalis. vna dē paternitas que cōtrahit̄
 inter baptisatē ⁊ baptisatū inter cōfirmatē et cōfir-
 matū vel suscipiētē et susceptum. Alia dicit̄ cōpater-
 nitas que cōtrahit̄ inter generantē carnaliter. scz pa-
 trē et matrē ⁊ regenerantē spūaliter: scz baptisatē ⁊
 suscipientem. Tercia dicitur fraternitas spūalis que
 contrahitur inter generatum carnaliter a patre spiri-
 tuali et regeneratum spūaliter. Item species cogna-
 tionis spūalis q̄ dē paternitas impedit m̄imonium ⁊ diri-
 mit iam cōtractū: qz pater spūalis nō pōt hēre filioliā
 suā que est eius filia spūalis nec fili⁹ spūalis matrem
 spūalem: ⁊ sicut in gnatione carnali pater ⁊ mater nō
 pōt ⁊trahere m̄imonium cum filiis suis sic nec i cogna-
 tione spūali. Quia baptisans se h̄bt pater et gerit p̄
 sonam xp̄i ⁊ suscipiens se habet vt mater ⁊ gerit per-
 sonam eccl̄ie vt dictum est de baptismo. ca. iiii. Et ideo
 isti duo excludūtur a matrimonio respectu filioꝝ sp̄i-
 ritualiū. Sicut sc̄da spes q̄ dicitur ⁊ paternitas exclu-
 dit a m̄imonio vtrolq; parentes tam carnales q̄ sp̄i-
 rituales qz pater carnalis non pōt habere in vxorem
 matrē spūalem filii sui que est eius cōmater nec pater
 spiritualis eius cōmatrem: que est mater carnalis fi-
 lioli sui. Similiter tertia species cognationis sp̄itu-
 alis impedit matrimonium scilz fraternitas que exclu-
 dit omnes filios ⁊ filias: siue añ natos siue post natos
 patris et matris spiritualis: et hoc solum respectu plo-
 ne illius q̄ solum in baptismo vel in cōfirmatione co-
 gnatio sp̄itualis est ⁊tracta. scilicet filioli vel filiole
 Quia omnes alii filii vel filie parentum possūt cōtra-
 here matrimonium cum filiis et filiabus patrinoꝝ. Et
 per ipsos nulla cognatio spūalis cōtrahit̄. Et sic p̄ ⁊
 cognatio spūalis impedit matrimonium cōtrahendū et

dirimit tractū inter psonas p̄dictas. scilicet inter sp̄iales
 parentes et filios sp̄iales: et inter carnales ⁊ sp̄iales
 parentes inter filios carnales ⁊ sp̄iales p̄ quos cogna-
 tio sp̄ialis cōtrahit solūmō et non inter alios. Et sic
 sunt quattuor p̄sone exclude a m̄imonio p̄ cognatiōe
 sp̄iali. scilicet p̄res ⁊ patres ⁊ filii ⁊ filii carnales cōpatrū.
 ¶. Rūquid pōt cognatio sp̄ialis ab vno cōiugū con-
 tracta in aliam transire vt si vir absēte ei⁹ vxore vel
 vxore absente viro leuet vel baptisat puerū. Rūquid
 alter z iugum absēs efficit cōpater ⁊ patr⁹ pueri rōne
 alteri⁹ cōiugis. G. Nūq̄ sic ⁊ q̄nq̄ non. qz tm̄ iste mo-
 dus cognatiōis idirecte sumit: ⁊ nō directe sicut est ille
 q̄ est iter baptisatē ⁊ baptisatū: seu suscipiētē pue-
 rum ⁊ parētes carnales pueri. S; est idirecte p̄ factū
 alteri⁹ z iugis altero absēte. Nō notandū est q̄ si alter
 z iugum leuet puerū alteri⁹ sine suo z pari cōiuge aq̄
 m̄imoniū ei⁹ fuerit i eos carnaliter cōsumatū s; solū
 p̄ v̄ba de p̄nti z firmatum sic ille q̄ absēs ē p̄ cui z iu-
 gis actionē nō ztrahit sp̄ialē cognationē qz nondum
 effectus est vna caro cū eo q̄ puez leuauit aut baptisa-
 uit qz per vnionē carnis seq̄ntem nō trāsit ad vnionē
 sp̄ialis p̄cedētē. Si hō leuauerit v̄l baptisauerit pue-
 rum post m̄imoniū zsumatū p̄ carnalē copulā sic di-
 stinguūt qz cognatio illa sp̄ialis contrahit p̄ actionem
 vni⁹ cōiugis alteri⁹ filiū de sacro fonte suscipiēd: sic
 transit cognatio sp̄ialis ab vno cōiuge in aliū rū sint
 vna caro qz suas actiōes cōicāt s; nō cōicēt suas pas-
 siones. Vbi ḡa. Iohēs ⁊ maria z iuges sūt vna caro p̄
 carnalem copulā cōiugalem per matrimonium eorum
 consummatum. Maria suscipit de sacro fonte pueruz
 duorum coniugum scz martini et berthē iohanne viro
 suo ignozāte ⁊ absente vel econtrerso. Iohānes susci-

De sacramento.

pit pterum et maria ignorat p actionē illius marie iohannes efficit cōpater martini et berthae et edouerso. Maria fit cōmater p̄dictorū p actionē iohannis nec potest post mortem marie berthae cū iohanne m̄rimonialiter copulari nec martin⁹ cū maria post mortem iohis nec etiam cū baptisato potest cōiūx que absens fuerat copulari. Aut illa cognatio spūalis 2trahit per factū alterius puerū vni⁹ cōiugis suscipiente: ⁊ tūc aut ille puer est ex eorū cōiugio et sic non potest absens vt dictū est cū leuāte puerū m̄rimonium cōtrahere similiter cum suscipiente: aut puer nō est ex eorū cōiugio sed ex alio et sic potest cum suscipiente puerū alter coniung cuius puer nō est matrimonialiter copulari: qz sic non transit cognatio spūalis a matre in virum nec ecōuerso: vt si berthae leuauerit puerū marie quem habuit ex alio q̄ a iohāne post mortem marie poterit iohannes cum berthae matrimonialiter copulari. Unde versus. Que michi vel cui⁹ mea natū fonte leuauit. Hec mea cōmater fieri mea non valet vxor. Si qua mee mater non ex me fonte leuauit. Hanc post facta mee non me vtaboz habere. Notādum est etiā q̄ inter suscipiētem puerū et leuantem ⁊ baptisantem: nulla cognatio spūalis cōtrahit: nec inter eos aliqua compāternitas nec cognatio spiritalis est. Similiter inter virum et vxorem suā si simul leuēt puerū de sacro fonte non cōtrahitur aliqua compāternitas nec cognatio spūalis. Similiter vt dictum est nec inter eos et baptisantem: etiam si plures leuent puerū nō ppter hoc cōtrahitur inter eos aliqua cognatio spūalis: nec paternitas qz vnus solus ad leuādum sufficit. s; solū inter parentes carnales pueri et suscipientes de sacro fonte est cōpāternitas. vñ versus. Vnus semp erit cōpater spūalis

Alter carnalis: nec fallit regula talis. Et hoc de cognatione spiritali ad presens tibi sufficiant.

Petrus. Nunc de cognatione legali ad presens michi dicas que sit et quomodo matrimonium impediatur.

C. Cognatio legalis est propinquitas ex adoptione proveniens. Adoptio autem est extranee persone in filium vel nepotem vel deinceps legitima assumptio. Unde ubi natura deficit in generatione filiorum ars supplet defectum per adoptionem. Et nota quod cum propinquus succedat in hereditate idem propinquus non adoptatur: sed extraneus. Et sic vir potest adoptari in filium. Ita et mulier potest adoptari in filiam vel nepotem. **P**. Que sunt persone que possunt adoptare. **C**. Personae libere que possunt de hereditate sua disponere. Unde serui nec iuvenes infra xv. annos etiam mulieres non possunt aliquem adoptare in filium vel nepotem nisi ex speciali confessione principis. Illi etiam qui habent perpetuum impedimentum filiorum generationis sicut sunt frigidi non possunt adoptare: quia non indigent solatio filiorum sed illi qui habuerunt liberos et amiserunt vel qui non habuerunt propter impedimentum accidentale et non perpetuum et habere potuerunt tales possunt adoptare. Sicut iunior senior adoptare non potest sed oportet quod adoptans precedat tempus adoptatum tanto quanto potuisset ipsum naturaliter generasse. scilicet octodecim annis. Eo quod adoptans debet super adoptatum dominari quod non esset conveniens si iunior senior adoptaret. **P**. Quomodo fit adoptatio. **C**. Sicut est duplex generatio quedam naturalis et imperfecta sicut est eorum filiorum qui in fornicatione generantur et tales non precipiantur in hereditate patris. Alia est generatio perfecta que fit in matrimonio et tales sunt heredes patris. Ita etiam est duplex generatio et adoptio legalis: quedam imperfecta et simplex et sic non transit adoptatus in potestatem adoptantis. Et isto modo quilibet adoptare potest, quemlibet etiam sine

De sacramento.

autoritate principis sed solū autoritate alicui⁹ magistratus. Et talis adoptatus nō trāsit nec succedit in hereditatē adoptātis: nec adoptās tenet tali adoptato dimittere aliqd in testamēto suo nisi velit. Est autē alia adoptatio perfecta q̄ non fit nisi autoritate principis: nec sic adoptare potest nisi ille q̄ est sui iuris. Et sic succedit adoptatus in hereditatē ipsius adoptātis ⁊ bonis eius. Et talis adoptio dē abrogatio vel adozatio imperfecta et pfecta que dē arrogatio in quattuor differunt. Primo qz ille arrogat⁹ est sui iuris: sed adoptatus est q̄ est alieni. Secdo qz arrogat⁹ trāsit in potestatē arrogantis: sed adoptat⁹ nō. Tercio arrogat⁹ habet de necessitate legitimā partē vel successionē in bonis arrogātis siue eū emācipet siue decedat debet ei quartā partē bonorū suorū relinq̄re vt legitimā suā: sed adoptat⁹ nō hz in bonis adoptātis legitimā: nec tenet ei aliqd relinquere. Quarto arrogatio nō fit nisi autoritate principis i cuius ptate sūt oēs q̄ sunt sui iuris: sed adoptio fit autoritate alicui⁹ magistrat⁹ cōpetētis: ⁊ sic patet qd sit adoptio. ¶ P. Sic dicas quō ipsa ipedit m̄imonium ¶ G. Quia vt dictū est lex phibet iter alias psonas m̄imonium cōiungi q̄ necesse est simul cohabitare sicut dictū est de cōsanguineis ⁊ affinibz. Eo qz talibz cōcupiscētie pareret locus. Et qz filius adoptatus cōuersatur in domo patris adoptātis sicut filius naturalis. Ideo leges phibent m̄imonium inter eos copulari. Et hmoi phibitio p ecclesiā est approbata. An̄ nicolaus papa dicit qz adoptiui nō pnt cōiungi naturalibz filiis. Aduertendū est autem ad sciēdū inter quos adoptio prohibet matrimonium fieri qz triplex est cognatio legalis. Prima est descēdētis que cōtrahit̄ inter patrē adoptātē et filium adoptatū: et filium filii adoptati ⁊ nepotē et deinceps. Secūda est

inter uxorem adoptantē & filium adoptatū et inter patrem adoptantē & uxorem filii adoptati. Et iste due cognationes legales impediunt perpetuo matrimonium. Tercia est inter filiū adoptatum et filiū naturalem: et hec quādoq; ipedit & quādoq; nō: qz manente filio adoptato i potestate patris adoptātis nō pōt cōtrahere matrimoniu cū filia naturali: sed mortuo p̄e adoptate vel emancipato filio adoptato: p̄test m̄imonium cōtrahi inter eos. Similit̄ iter patrē adoptatē & matrē naturalem siue patrē: nulla prop̄iquitas cōtrahitur ex h̄mōi adoptione: nec m̄imoniu ipeditur. Sic ergo patet q̄ cognatio legalis p̄ma & sc̄da ipediunt & dirimunt matrimonium. Tercia quādoq; ipedit & quādoq; nō vt dictū est. Sic patet de cognatione legali.

Petrus De impedimēto criminis 2̄m michi dicas Et que sūt crimina. **S.** Crimīa ipediētia m̄imoniu plura sunt & diuersa. Quedā sunt q̄ ipediūt m̄imoniu cōtrahendum & nō dirimūt contractū. Quedā etiā sunt q̄ ipediunt & nō dirimunt. Que vero impediunt et nō dirimunt sunt hec. Incestus scilicet cognoscere & sanguineam uxoris sue. Si v̄m est leuare propriū filium de sacro fonte. Terciam est uxoricidiū de quo post dicitur. Quartū est raptus aliene sp̄se. Quintū est interfectio presbyteri. Sextum quādo aliq̄s penitentiā solennē facit. In istis ipedit̄ matrimoniu cōtrahendū s̄z nō dirimit̄ iā cōtractū. Unde si velit ille q̄ h̄z aliquod predictorum ipedimentorum in se per licentiam ecclesie debet cōtrahere nec prohibetur ei cū de periculo ei⁹ incōtinētie timeat. Potādū igitur q̄ illi duo casus, scilicet incestus et leuare puerum de sacro fonte sicut iam supra dictum est ca. xxii. dupliciter possunt contingere. Aut ante matrimoniu cōtractum s̄z cū aliq̄s cognouit aliquam mu-

licet et postea vult cōtrahere cum sua consanguinea
 vel leuat puerum de sacro fonte anteq̄ contrahat cum
 matre pueri. Sic impedit matrimonium contractum
 et cōsummatū: sed ius petēdi debitū perdit: sed tenet
 reddere illud alteri coniugi petenti vt dictum est. Alia
 etiam sūt plura crimina sicut prohibitiō ecclesie ꝛc. de q̄
 bus dictū est supra. Crimina vero que ipediūt m̄imo-
 nium cōtrahēdum et dirimūt iā cōtractū tria sūt. Pri-
 mū est quādo adulter machinatur cū affectu in mortem
 viri legitimi adultere vt postea matrimoniu ytrahant
 vel ecōuerso vel viri i vxorem. Si postea matrimonium
 cōtrahant et cōiugātur debet matrimoniu dirimi. Si
 viri i mortē vxoris insidiatur vel vxor in mortē viri. Pri-
 mo ratioe culpe quia adulter ytraheret cū adultera vel
 illa cum adultero. Primū est peccatum magnū qz scdm
 leges ciuiles i actu ipoliceat eam iterficere cū penā lex
 infligat. Secundum est graui⁹ peccatū Sed terciū gra-
 uissimū. Duo prima ipediūt matrimoniu cōtrahēdum
 sed nō dirimūt iam cōtractū. Sed terciū ipedit simpli-
 citer cū quacūqz ꝛ dirimit ytractū cum adultera: sed nō
 dirimit ytractū cū alia persona. Scdm crimē est quādo
 viuēte legitimo yuge p̄stat fidē adulter cū adultera de
 matrimonio cōtrahēdo per verba de futuro: qz ducet eā
 in vxorem post mortē viri legitimi ꝛ post mortem vxor-
 is legitime ipsius adulteri et hoc intelligitur quando
 sciat eam habere virum vel ipsa eū habere vxorem. Ita
 qz vterqz scit ipedimentū propter quod nō p̄nt simul co-
 pulari: qz aliter nō dirimeretur m̄imoniu postq̄ esset
 cōtractū. Terciū crimē est quando adulter de facto per
 verba de presenti ytrahit m̄imoniu viuēte legitimo vi-
 ro adultere vel vxore legitima adulteri. Et sic dirimitur
 matrimonium ꝛ hoc itelligitur quādo vterqz scit ipedi-

mentum. Si autē vir habēs vxozē legitimā contrahit de facto matrimoniū per vba de pñti cum aliqua muliere non cōiugata que ignorat vtrum ille vxozē haberet vel ecōuerso potest in eos post mortē legitimū viri vel vxozis legitime matrimoniū cōsistere dum tamē ille q̄ solus erat fuerit inscius criminis et q̄ bona fide contraxit et q̄ de nouo consentiat ī matrimoniū dum ad eius noticiā peruenerit Et hoc itelligitur etiā si nulla fuerit inter eos carnalis copula subsecuta viuente legitimo cōiuge quia sic non liceret coniungi matrimonialiter; vt habetur extra de eo qui duxit ī matrimoniū illā quam in adulterio polluit. Si quis vxozē Si h̄ hoc itelligit si non est machinat⁹ in mortē legitime z iugis vt d̄ ibidē Veniēs ad pñtiā Et patet que sūt crimina q̄ tm̄ m̄imoniū īpediūt et q̄ īpediūt et dirimūt m̄imoniū. ¶. Nū qd̄ pōt vir ppter crimē adulterii vxozem dimittere et alteri nubere. ¶. Vir ptest vxozē dimittere cā adulterii cum manifestum sit qz vt pote iuenit eā solā cum solo et loco et tēpoze suspecto et nudā cū nudo. Et sic q̄tū ad thozū potest eā dimittere. Unde pōt eā accusare et celebrabit inter eos diuortiu per ecclesiā nec tenetur vir reddere debitū ipi petēti et separabunt quo ad thoz non tñ quo ad vīculū qz vīculū m̄imoniū ppetuū est et manet q̄ diu ambo vixerit nec pōt ppter diuortiu alter eoz alteri nubere. ¶. Potest semp vir vxozē fornicariā dimittere. ¶. Septē sunt casus ī qb⁹ nō licet viro vxozē fornicariā dimittere. Primus est si vir etiā fuerit fornicat⁹ Scd̄s est si vir pstituerit et duxerit eā ad fornicādum Tertius est quādo vxoz credit pbabiliū virū suū eē mortuū et alteri nubit et altero redeunte ab illo recesserit tam quo postea nupserat. Quartus est cū est ab alio cognita sub spe viri quē credebat virū suū Quintus est quādo fast

De sacramēto

oppreſſa vi. & itelligit de vi absoluta que nō fit p̄ metū.
Sextus ē quādo recōciliauit sibi post 2missū adulteriū
 vel publice adulteratē retinuit. Septimus est cum infi-
 delis ab alio iurē infidelib⁹ dimissis secundū ritum suū
 eo dimisso alteri nubit. Et postea vtroq; conuerso ad fē-
 dem cogit per ecclesiā eā recipere. In istis ergo septē ca-
 sibus nō licet viro vxorē fornicantem dimittere. ¶ **P.**
 Potest ne vir iudicio proprio vxorē fornicatē dimittere
 ¶ **G.** Vir pōt eam dimittere dupliciter. Uno modo q̄ ad
 thoz tñ & sic pōt eā dimittere q̄ cito constat ei de illius
 fornicatione nec tamē ei reddere debitū tenet nisi p̄ ec-
 clesiā cōpellat. Si tamē cōtigerit q̄ voluntarie ei red-
 dat debitū notam irregularitatis incurrit et bigamus
 efficitur et generat sibi p̄iudiciū accusādi eā de fornicā-
 tione sua. Si hō per ecclesiā cōpellat ad reddendū ei
 debitū efficitur irregularis sed nō generat sibi p̄iudiciū
 accusandi eā de fornicatione sua. Alio modo pōt vir
 vxorē fornicatē dimittere & q̄tum ad thoz et q̄tum ad
 cohabitationē; et sic nō potest dimittere nisi p̄ iudiciū
 ecclesie & per diuortium. ¶ **P.** Nunq̄d pōt etiā mulier
 virū suū dimittere cā fornicationis & adulteriū; sicut
 vir vxorē. ¶ **G.** In causa diuortii que fit p̄t fornicatio-
 nē & adulteriū vir & vxor ad paria iudicant; qz sicut vi-
 ro licet dimittere vxorē p̄t fornicationē & adulteriū
 Sic ecōuerso licet vxori dimittere virū p̄t fornicatio-
 nem q̄tū ad bona m̄imonii q̄ sunt fides proles & sacra-
 mētū. Qu vxor & vir i his ad paria iudicant. Quātum
 tamē ad bona m̄imonii qd̄ est ples mai⁹ p̄tū est ex par-
 te mulieris q̄ ex pte viri. Et isto mō p̄t certitudinē
 proles maior cā diuortii est adulteriū vxorū q̄ viri. Sic
 sequit q̄ vir & sua vxor i diuortio ad equalia iudicatur
 p̄t fidē & sacm̄ nō tñ ad equalia p̄t plem. et vt dī-

tum est licet diuortium fiat inter eos q̄tū ad thoz & cos
 habitationem non tamē q̄tū ad vinculū: quia ipsīs vi-
 uentibus vt dictū est semp manet vinculū matrimonii:
 nec pōt alter altero viuēte alii nubere. ¶ P. Nūquid post
 diuortii pōt homo vxozē fornicatē recōsiliare sibi. G.
 Si vxoz post diuortii de pctō suo p̄niam suam fecerit &
 emēdata fuerit pōt eā vir recōsiliare sibi & tenet ad vir
 redire & ei debitū reddere si petat quia diuortii datum
 fuit in penā adulterātis et in fauorē ei⁹ q̄ fidē seruauit
 Si vero post diuortii incorrigibilis p̄māserit et nō vo-
 luerit emēdari: non debet eam vir sibi recōsiliare ne sus-
 criminis pticeps videat Si vero cōtigerit q̄ vir post di-
 uortii fornicauerit q̄ prius ante diuortii innocēs erat
 per vxozē suā que prius fornicata fuerat nō potest cogi
 ad reconciliatiōnē tamē iudex ex officio suo debet eum
 cogere ad recōsiliandū vxozī & per hoc caueatur pericu-
 lo aīe eius & scandalo. Et eodēmodo agitur de vno adul-
 tero ante diuortii sicut de vxoze dictū est. ¶ P. Quia fi-
 lii illegitimi p̄bantur ex actu fornicario et legitimi ex
 vero matrimonio. Ideo de talibus aliq̄tulū michi di-
 cas. ¶ Guillelmus. Quia duplex est status filiozū qui
 Dam sunt naturales & legitimi: sicut illi qui nati sunt in
 matrimonio legitimo solēniter contracto et bona fide.
 Alii sunt filii naturales et non legitimi: vt illi qui sunt
 nati ex fornicario concubitu sicut ex concubina. Alii sūt
 legitimi et non naturales sicut sunt filii adoptiui. Alii
 sunt qui nec legitimi sunt. nec naturales vt illi qui in a-
 dultério nati sunt et de incestu. Et tales dicuntur spu-
 rii. Tales autem nascuntur et contra legem positiuam
 et contra legem nature expresse quia vero ignorantia ex-
 cusat illicitum concubitum a peccato nisi sit ignorantia
 culpabilis ideo illi qui contrahunt bona fide in facie

De Sacramento.

ecclesie quis sit impedimētū matrimonii dum tñ coniu-
ges absq̄ sua culpa illud ignozēt nō peccāt nec eozū filii
sunt legitimi. Si vterq̄ autē cōtrahentiū in facie eccle-
sie sciat impedimētum quōis ecclesia sustineat licet igno-
ret nec a peccato excusant̄ nec filii sunt legitimi. Simi-
liter nec illi q̄ cōtrahūt ī occulto clādestine exulantur a
peccato nec eozū filii legitimi reputantur. Scias tñ q̄ il-
legitimus filius duplex dānū incurrit. scilicet quia nō admit-
titur ad act⁹ legitimos: sicut ad officia ⁊ dignitates sise
nec succedūt in hereditate paterna. Verūtāmē natura-
les filii p̄nt succedere in sexta parte tm̄. Spurii vero in
nulla parte succedūt parētes vero eozū tenent̄ eis p̄uide-
re et ad ep̄m ptinet vt cogat parētes vt eis p̄uideāt. **P.**
¶ Nunq̄d p̄nt illegitimi filii de iure legitimari. **C. G.** Im-
possibile est q̄ illegitim⁹ filius fiat legitimus de legitimo
coitu qz iam trāsit ille coitus et nūq̄ pōt fieri legitimus
coitus ex quo semel fuit illegitimus. Sed quodāmodo
alio pōt filius legitimari in q̄tū dānā que illegitim⁹ in-
currit sustrahunt̄ ⁊ remouent̄ p̄ legis auctoritatē. Sūt
sex modi legitimādi filios Duo scdm̄ canones. Et quat-
tuor scdm̄ leges. Primus scdm̄ canones est quādo mat̄ri-
monii sequit̄ scz qñ ille qui gñauit filiū ex muliere sola-
ta ⁊ non per adulteriū contrahit cū ea in facie ecclesie.
Et hic modus non extēditur ad spurios. Scd̄s modus
fit per specialē indulgētiā ⁊ dispēlationē dñi pape: ⁊ hic
modus etiā extēdit̄ ad spurios. Alii quattuor modi sūt
secundū leges Primus est quādo pater filiū naturalem
vel spurium curie imperatoris offert ⁊ legitimat̄ eo ipso
p̄pter curie honestatē. Scd̄s est quādo pater ī testamē-
to suo noiat eū legitimū heredē ⁊ filiū post testamentū
imperatorī offerat. Tercius si nullo modo sit legitimus
patris filius: et filius semetipsum offert principi. Quat-

tus est quāto pater suo testimonio vel trūu testiū subscriptioe eum legitimū noiat ⁊ adicit naturalē. P̄dictis ergo modis solent filii illegitimi legitimari Et sic de impedimento criminis et de his que ad ipsum pertinet ad p̄sens sufficiant.

Petrus. Nūc de impedimēto disparitatis cultus est dicendū. Trū. s. fidelis possit matrimonium cōtrahere cū infideli ⁊ si iter fideles sit v̄z matrimonium. G. Nō s̄z fideli cōtrahere cū infideli qz p̄ncipale bonū m̄imonii est p̄s educāda ⁊ nutriēda ad cultuz dei et qz talis educatio ⁊ nutritio sit per patrē ⁊ matrē. Ideo si p̄fidelis duxeret vxorē infidelē ⁊ ecōuerso vterqz conaretur educare puerū sc̄dm ritum legis sue. Et sic infidelis instrueret filiū suū sc̄dm fallam legē suā ⁊ auerteret a lege xp̄iana. Si it̄ bonū fidei nō obseruaret q̄tū ad deū: quia infidelis semp̄ niteret̄ puertere fidē alterius. Si it̄ nec bonū m̄imonii qd̄ est sacramētū seruaret qz matrimonium infidelium nō est p̄fectū signū cōiūctiōis xp̄i et ecclesie cū nō sint baptisati s̄z t̄mmodo est aptitudine signū ⁊ nō actu. Et ideo talis disparitas cultus impedit m̄imonium: cōtrahēdū ⁊ dirimit iam cōtractū. Verūt̄m sciendū est q̄ licet iter fideles nō sit m̄imonium cōpletū q̄tum ad sacramētū qd̄ designat v̄ionē xp̄i ⁊ ecclesie: t̄n̄ est inter eos m̄imonium in q̄tū est in officiū nature ⁊ in sedus societatis. P̄. Nūq̄d tenet̄ fidelis, cōuersus ab infideli cōiuge discedere. G. Si fidelis conuersus h̄z sp̄e de sua cōiuge q̄ debeat cōuerti ⁊ ad fidē de infidelitate reuerti p̄t cū ea manere. Si v̄o sciat ei⁹ obstinationē ⁊ q̄ non possit cū ea cōmorari sine cōtumelia creatoris d̄z eā reliquere. P̄. Nūq̄d licet fideli q̄ ab infideli discessit aliud m̄imonium cōtrahere. G. Ad h̄mōi euidētia est notādūz q̄ vt dictū est ad m̄imonium tria occurrūt. P̄rio. s. q̄ sit

De Sacramento.

initiatū per verba de pñti. Scđo q̄ sit copulatū p̄ carnalē copulā: q̄ aliter v̄llet p̄ religionis ingressū dissolui. Tertio q̄ sit ratum per baptismi susceptionē. vnde matrimoniu qđ habet hec tria dissolui nō pōt nisi p̄ mortē alterius cōiugis. vñ m̄imoniu infidelis cū nō sit ratū per baptismū qđ est sanua oīm sacramētorū solui pōt p̄ cōuersionē alterius alio p̄manēte in errore: & pōt nabere cū fideli: & hoc in tribus casibus. Primo qñ infidelis non vult cohabitare cū fideli cōuerso: sed dimittit eū. tūc pōt fidelis cōuersus cū fideli nabere & tūc primū matrimoniu qđ erat impfectū per sequēs m̄imoniu soluit. Scđo qñ infidelis vult cohabitare cū fideli sed non sine blasphemia xp̄i: quam fidelis conuersus audire abhorret. Etia quādo non est spes de conuersione infidelis: & sufficienter fuit infidelis monitus a fideli vt errozē relinquat quem non vult relinquere. et tūc fidelis conuersus nabere potest cum fideli vel religionē intrare & sacros ordines suscipere: nec est postea infideli conuerso ad fidem fidelis qui nupsit: vel votum religionis emisit vel ordines suscepit restituendus: quia tarditas conuersionis est ei in penam. Si tamen contunx infidelis conuertatur ad fidem anteq̄ alter in facie ecclesie matrimonium contraxerit tenetur ad coniugem suam accedere: nec aliam potest ducere ipsa viuente. Tertio quando infidelis vult cohabitare cum fideli et sine cōtumelia christi: sed non sine scandalo coniugis fidelis per contrahendam ipsum ad peccatum vt si vult eum a fide diuertere. In his p̄dictis casibus licet fideli conuerso contrahere cum fideli alio. Notandum etiam est q̄ pro aliis peccatis non soluitur matrimonium contractum q̄tum ad vinculum si soluatur q̄tum ad cohabitationem quo ad thozum. Et hoc tamen quādoq̄ fit ad tempus quādo

q̄ scilicet speratur peccantis emenda Quandoq; etiam simpliciter quando delinquēs non vult retrahi a peccato vt dictum est supra de diuortio cap. xxxv. Et hec de impedimēto disparitatis cultus ad p̄sens tibi sufficiāt.

Petrus. Consequēter de impedimento coactionis et violentie michi dicas: quod tāgitur in verbis supradictis: cum dicitur vis. Et quia vis et coactio generant metum. ideo p̄mō videndum est quid sit metus: et quomodo metus cadat in constantem virum: et postmodum quomodo matrimonium ipedit ⁊ dirimit.

¶ Que sit coactio vt scias que hic intelligitur. Notandum est q̄ duplex est coactio quedam absoluta que est maioris impetus: que non potest euitari et talis coactio non cadit in anima nec i consensu viri: quia est simpliciter voluntaria. Alta est coactio conditionata scilicet per metum sicut qui scindit membrum putridum ne corpus pereat vel proiecit merces in mare vt se ⁊ nauem saluet et talis coactio est quodammodo voluntaria consideratis conditionibus particularibus et circūstantiis persone et rerum ⁊ talis coactio cadit in anima viri. Unde de ista vltima coactione que fit per metum hic agitur ⁊ diffinitur sic. Coactio est metus instantis vel futuri periculi causa metus trepidatio **¶** Quomodo cadit metus in constantem virum. **¶** Ad hoc illud scias Notandum est q̄ differentia est inter virum constantem et inconstātem: quia vir constans considerat periculi qualitatem et sequitur rectā rationem nec cogitur ad mai⁹ malū vt euitet minus malū sed p̄tius vir cōstans cogitur ad minus malū vt euitet maius malum Vir autē inconstās nō considerat qualitātē periculi nec rectā rationē sequit̄ nec euitat malū maius: s; facit mai⁹ malū vt euitet minus malū vt cum peccatū moztā

le facit propte metum alicui⁹ pene t^halis. Si r est alia
 differētia inter eos: q² vir cōstās nō cogitur nisi ex for-
 ti estimatione & probabili: vir inconstās ex leui Differt
 etiam vir cōstās a ptinaci: quia ptinax nullo modo co-
 gitur ad minus malū quod pro euitādo maius malum
 facit vir constās vt dictū est & ideo vir cōstās mediū est
 inter inconstantem & pertinacem: quia cōstās quādoq²
 cogitur & quādoq² non: q² cogitur ad minus malum vt
 euitet maius malum cōtra ptinacem qui nunq² cogitur
 Similiter nō cogit ad maius malū vt euitet min⁹ ma-
 lum cōtra incōstantē q̄ ad hoc cogitur ad peccādū tamē
 vir cōstās nullo modo cogit cum p^hā sint maxi a maior⁹
 imo homo debet eligere mori q̄ mortalit⁹ peccare Sunt
 autē alia dāna & p^hcipua corporalia quor⁹ q̄dā sunt ma-
 iora & quedā minora. Maiora autē dāna et p^hcipua sunt
 que ad p^honā hominis ptinēt vel ad p^honā sibi cōiūctā
 sicut vxoris filii & hmōi: sicut verberatio dehonestatio p
 stuprum mors seruitus. &c similia. Et id ex istis dānis
 imminētibus q²stās vir cogit ad alia damna corporalia
 minora sustinēda & hoc habet per hos versus. Excusa-
 re metus hos posse puta² nescis Stupri sine status ver-
 beris atq² necis Metus autem infamie non cadit i con-
 stantē virū licet magnū dānum vt dicunt iura: quia et
 de facili potest occurrī Quādo autē ex metu cadēte i cō-
 stantē virū vir cōstās pmittit aliquid alteri ppter hoc
 non cogit ad mētiēdum: q² vult dare quādo pmittit: s³
 cum postea vult potest repetere restitutionem sibi fieri
 vel saltē potest iudici denūciare si pmiserit se non peri-
 turum restitutionē fieri Quod autē nō possit denūciare
 iudici pmittit nō potest cum hoc sit cōtra bonum iusti-
 tie: q² nullus cogi potest q² faciat cōtra iusticiā Et sic p²
 quō coactio & metus cadunt i constantem virum. **CP.**

Nunc ad propositam questionem scilicet quomodo impeditur
 matrimonium consensu coactus edicito. ¶ Quantum ad
 coactionem primam que est per vim absoluta coactio matri-
 monium omnino dissolvitur et tollitur: eo quod talis coactio ab-
 soluta que specialiter cadit in constantem virum tollit vinculum
 amicitie quod est signum coniunctionis christi et ecclesie. Tollit
 etiam perpetuitatem vinculi matrimonii: eo quod talis coac-
 tio absoluta repugnat illi perpetuitati contractus cum
 possit peti restitutio in integrum. Et ideo simpliciter coac-
 tio absoluta cadens in constantem virum impedit et dirimit
 matrimonium. Quatum vero ad secundam coactionem pediti-
 onatam que fit per metum quicquid tenensque non. Tenet autem quan-
 do ille metus leuius est matrimonium. Quicquid etiam non tenet quicquid
 sed metus talis est quod cadit in constantem virum. Et licet libere con-
 sentiat unus et alter non consentiat matrimonium non tenet quod
 talis metus libertatem consensu tollit. Similiter quod matri-
 monium non claudicat oportet quod uterque libere in alterutrum
 consentiat et ideo talis coactio matrimonium tollit. Potan-
 dum tamen quod si talis coactio tollat et dirimat matrimonium si ille
 coniunx qui coactus fuerat postmodum libere in matrimo-
 nium consentiat tunc illud matrimonium firmabitur et ratifi-
 cabitur. Quod si mulier coacta fuerit ad matrimonium con-
 trahendum per metum cadentem in constantem virum et post in
 matrimonium libere consenserit tunc illo consensu fiet matri-
 monium et erit firmum postmodum non poterit dirimi dum ta-
 men vir permaneat in eodem consensu libere cum quo prius contraxit.
 Et idem est iudicium de viro coacto sicut de muliere. Item
 notandum quod si iurauerit per metum cadentem in constantem
 virum se contrahendum matrimonium cum aliquo illud
 iuramentum non obligat in iudicio fori cum sit extorsum
 in iudicio tamen poli in quo iudicat magis secundum ea
 que saluti anime consistunt expediunt consulendum est ut si ei ex

De sacramento

pediat adimpleat iuramentum. Si ho ei nō expediat per superiorē expectet de iuramēto absolutiōis beneficium Iuramentum autē tractum ad peccādum nullo modo obligat: nec est adimplendū. **P.** Nunqd̄ parentes pnt cogere pueros suos ad matrimoniū cōtrahendū. **G.** Absolute loquēdo nō possunt eos cogere ad cōtrahendum m̄imoniū verūtamenē ex aliqua causa rationabili pater pōt inducere filiū ad matrimoniū ztrahēdū sicut p̄ pace amicorū v̄l p̄tie Et sicut liberi tunc se hnt ab illa tamē determiare de necessitate ita tenent obedire parētibus dum cā illa illos cogat aliē nō. Et p̄ hoc sequit̄ quādo parētes iurāt sp̄salia liberorū sp̄ subintelligit ex natura cōtractus zditionati. s. si liberi cōsentiāt.

P. **Q**uestus. Postmodū de impedimento ord̄inis est dicē dum. **G.** Sacer ord̄o ex vi ord̄is z ex voto cōtinentie eidē ānexum ipedit m̄imoniū ztrahendū z dirimit cōtractū Post susceptionē ord̄is sacri ipedit etiā m̄imoniū prius ztractū scdm̄ vsum Si ho vir suscepit ord̄inem vel volente vxore ipsa sciēte et nō reclamāte ex tūc vxor tenet̄ perpetuo vnere cōtinentiā: nec propter hoc religionē intrare nisi de periculo cōtinentie et castitatis ei⁹ timeatur. si vero vir vxore viuente z ignozāte sacros ord̄ines suscep̄is taraderē suscepit ord̄inis sed executione caret: z vxori petēti tenet̄ reddere debitum ipse tamē petere nō pōt. Sūt aut̄ tres ord̄ines sacri de quib⁹ dictā est ca. ord̄inib⁹ q̄ ipediūt m̄imoniū ztrahēdū z dirimūt ztractū. s. subdiacon⁹ diacon⁹ z p̄sbiteratus qz̄ in ip̄is ē annexa ztinētia vt dictū ē de ord̄inibus ca. vi. Minores ho ord̄ines nō ipediūt m̄ioniū ztrahēdū nec dirimūt iā ztractū vt ibidē d̄ Et hoc qd̄ dictū est de ipedimēto ord̄is habet̄ apud nos i ecclesia occidentali qz̄ apud grecos: in ecclesia orientali aliter se hz qz̄ licet

apud eos facer ordo impediatur matrimonium contrahendum sicut apud nos tamen apud eos sacerdotis ordo non impedit matrimonium vel vltimum matrimonium iam contractum quia promoti ad sacros ordines in ecclesia orietali possunt vti matrimonio prius tracto cum virgine: licet post susceptionem sacrorum ordinum non possint de nouo contrahere. Et hec ad prius de impedimento ordinis tibi sufficienter.

Questus. Michi dicas de impedimento ligaminis quod sit. **G**uillermus. Impedimentum ligaminis consistit in eo quod homo ligatus cum muliere per matrimonium vel mulier cum viro non potest per matrimonium alteri copulari alio viuento cum quo contraxit post matrimonium. Ex quo sequitur quod vnus homo plures mulieres habere non potest simul: veruntamen antiqui patres ex dispensatione habuerunt propter causam proles generande de ideo in illis eis fuit licitum: nunc autem illicitum est quis homo et mulier efficiuntur vna caro: ideo homo non potest dare carnem suam pluribus mulieribus: similiter nec mulier pluribus viris: et ideo vir et mulier non possunt cum alio nubere suo coniuge viuento: et si hoc fecerint non est matrimonium. **P**etrus. Mulier credens viuum suum mortuum nunquid potest alteri nubere licite vel vir alteri mulieri. **G**uillermus. Extra in decretali de nuptiis ca. dominus ac redemptor dicitur quod nullus ad secundas nuptias migrare presumpserit donec cum sciet quod mortuus sit coniux eius. Unde ex sola credulitate mortis alterius coniugis vel coniectura leui non licet alteri coniugi matrimonium contrahere sed magis requiritur certitudo que per iuramenta aliquorum qui eum mortuum nouerunt habeatur. Dicit tamen hugo quod iuramentum vnius testis sufficit cum attestatio ne publice fame aliter non. Notandum tamen est quod quando al

De Sacramento.

ter coniugū credit alterū mortuū firmiter: & postea cum alio cōtrahit si postea oriatur dubitatio de vita illius si de tali dubitatioe certitudo vite cōiugis prioris habeatur alter qui cū alio cōtraxerit nō petere potest nec reddere debitū cū secūdo s; mortaliter peccaret si hoc faceret & adulteriū cōmitteret Si vero dubitet solū & hoc ex causa rationabili tūc nō debet petere debitū a secōdo cōiuge: sed potest ipsi petēti debitum reddere. Si vero dubitet q̄ ex leui & indiscreta dubitatione debet a corde suo abdicere tñ dubitationē temerariā pōt petere & reddere debitū licite. **P.** Nūquid tenet primus vir illā recipere que sic cōtraxit cū secōdo viro. **G.** Sicut prius dictum est sic dicēdum est q̄ si illa cōtraxit cū secōdo viro ex certa sciētia sciēs primū virum viuere adultera est nec tenet primus vir eā recipere. Si vero p̄ ignoratiā probabile q̄ credebatur eū mortuū qñ cōtraxit cū alio tūc distinguendū est: q̄ aut statim fuerit reuersa ad primū cū cognitio nē vite sue habuerit & sic recipere tenet eā aut nō est statim reuersa et sic nō tenet eā recipere q̄ adultera est Et hec de impedimēto ligaminis ad presens sufficiant.

Questus de ultimo impedimento in versibus prioribus contento dicas. **I.** de impotētia coeundi quod tangitur cum dicit si forte coire. **7c.** **C. G.** Impotentia coeundi duplici causa puenit vel frigiditatis vel ex maleficio. **C. De.** De utroq; audire cupio et primo de impedimēto frigiditatis. quomodo matrimonium impedit & dirimit. **C. Guil.** Frigiditas impedit matrimonium eo q̄ alter coniugum dat alteri corporis sui potestatem ad reddēdum debitum carnalis copule. Et quia frigiditas impedit huiusmodi redditionem: ideo impedit etiam matrimonium: quia frigiditas ad impossibile se obligare nō potest cuiusmodi ē redditiō. Sed notādū est q̄ causa frigiditas

tis duplex est quedā tēporalis cui pōt subueniri bñficio
 artis medicine vel etatis ⁊ hoc m̄imoniū totaliter non
 impedit nec soluit. Alia est causa ppetua cui nō pōt sub
 ueniri: ⁊ hoc fit duplx. Quia aut illa causa p̄cessit ma
 trimoniū aut sequit̄. Si p̄cessit: sic ipedit m̄imoniū cō
 trahēdū ⁊ dirimit iam cōtractū: ita tñ q̄ ille q̄ illud impe
 dimētū h̄z ppetuo maneat absq̄ spe cōiugii. ille vero ex
 parte cui nō est reptū impedimētū nubat cui voluerit
 in dño. Si vero illud ipedimētū sequit̄ m̄imoniū iā cō
 tractū ⁊ cōsumatū sicut cū aliq̄s h̄ns vrozē castrat vel
 ex ifirmitate deueniat frigid⁹ vel ipotēs ad carnalē copu
 lam ppter hoc nō dirimit m̄imoniū iam cōtractū. No
 tandū etiā est q̄ licet senib⁹ nubere q̄uis non p̄t ḡnare
 cū nō habeāt caliditatē sufficientē ad ḡhandū habēt tñ
 caliditatē sufficientē ad reddēdū debitū carnalis copule
 Et ideo cōcedit̄ eis m̄imoniū scdm̄ qd̄ est in remediū ⁊
 scdm̄ qd̄ est in officii nature ad ḡnationē. **D.** Quomo
 do pōt frigiditas cognosci. **G.** Ad cognoscēdū illud im
 pedimētū frigiditatis esse ppetuū: ecclia tres annos sta
 tuit in q̄bus si fideliter vterq̄ operā carnali copule adim
 plēde dederūt ⁊ ipleri nō potuit iudicio ecclesie possunt
 dissolui altero tñ p̄clamāte vel vtroq̄. **S.** si vterq̄ p
 clamat ad iudiciū ⁊ p̄fiteet̄ impedimētū tunc ppter im
 pedimētū collusionis vterq̄ iurabit q̄ bona fide operā
 dederūt carnali copule adimplēde et eam adimplere nō
 potuerunt: ⁊ cum septima manu p̄p̄inquozum eozum
 personas ⁊ statum cognoscentium: qui de credulitate iu
 rabunt. Si vero alter confitetur tantū: ⁊ alter negat: si
 vir fuerit qui p̄uocat ad separationē muliere negan
 te viro incumbit p̄batio quia illi soli non credit̄. Si ve
 ro mulier p̄uocat ad separationē viro negāte vel con
 trariū asserente scilz carnalē copulā p̄cessisse creditur

De sacramento.

Vir: quia caput est mulieris: nisi mulier velit probare impedimentum per affectam corporis debet tamen maior caliditas adhiberi circa virum quam circa mulierem: quia frigiditas que faceret virum impotentem non faceret mulierem impotentem. Notandum etiam quod in muliere est aliud impedimentum quod dicitur artatio et est impedimentum naturale et ita tollit matrimonium sicut et frigiditas viri quia si non possit ei subueniri per artem chirurgie et matrimonium precedat separanda est a viro et viro dabitur licentia nubendi alii et ipsa mulier innupta manebit. Veritatem si alii nubat et ab illo cognoscatur primo viro debet reddi et sic si mulier de frigiditate viri: quia si vir post separationem nupsit alii et eam cognouerit redire debet cum prima uxore quia constat ecclesiam in iudicando impedimentum quod fuerit perpetuum cum temporale sit fuisse deceptam. Item notandum quod si vir non posset complere carnalem copulam cum virgine et tamen posset cum corrupta propter hoc non est matrimonium dirimendum: quia medicinaliter posset aliquomodo vel instrumento claustra pudoris frangere et ei coniungi nec hoc est contra naturam quia non fieret ad delectationem: sed magis ad medicamentum. Alterius etiam est notandum quod si alter antequam contraxerit ignoret penitus impedimentum alterius: scilicet quod sit impotens ad coeundum potest separari ab eo si voluerit cum illud impedimentum cognoscit. Si vero sciat illud impedimentum antequam matrimonium contrahat cum eo non dirimit matrimonium postquam contractum est quia ostenditur quod alium finem querit in illo contractu et ideo matrimonium stat et non soluitur. Sic ergo patet de impedimento frigiditatis.

CDe impedimento malefici.

Petrus. Nunc postremo de impedimento maleficii michi dicas. **G.** Sicut de frigiditate dictum est dicendum est de maleficio: quia si maleficiū sequatū matrimonium iam contractū siue cōsummatū fuerit per carnalem copulā siue nō: non dirimit matrimonium iam cōtractū. Si vero precedat matrimonium cōtractum sic etiā est distinguendū ut prius: quia illud maleficiū est perpetuū et sic dirimit mēimonium. Aut est tēporale et sic non dirimit et ad hoc experiendū ecclesia tēpus trium ānoꝝ statuit: sicut de frigiditate: quia si infra illos tres annos matrimonium cōsummari nō possit per carnalē copulā perpetuū maleficiū iudicatur: et pōt ab ecclesia separari: sicut dictū est de frigiditate: verūtamenē differentia est inter frigiditatem et maleficiū: quia frigiditas impotens est ad omnes mulieres et ideo non datur licentia nubendi alii mulieri: sed ex maleficio potest homo esse impotēs ad vnā mulierē et nō ad aliā et ideo quādoq; iudicio ecclesie dissoluitur propter impedimentum maleficii et vtriq; datur licentia ad matrimonium contrahēdum: tam viro q̄ mulieri. **¶ Q.** Unde puenit maleficiū. **G.** Ex diabolo deo pmittēte: quia corruptio primi peccati p quā homo factus est seruus dyabolo deuenit i eos p actū generantē: et iō p tās maleficii pmittit dyabolo a deo in hoc actu magis q̄ in aliis actibus sicut etiam in serpētibus ostēdit virtus maleficioꝝ magis q̄ in aliis animalibus quia per serpentē diabolus mulierē tentauit et illud impedimētum maleficii deo permittente potest eē ex impressione demonis in ymaginatione hoīs ex qua tollitur viro concupiscentia mouēs ad talē mulierem et nō ad aliā. Et similiter potest p̄stare impedimētū q̄tū ad oēs mulieres impedimēto excitationē concupiscentie p quā carnalis copulā tollit. vnde et maleficiū perpetuū dē q; et huma-

no opere non potest remedium adhiberi. **CP.** Nunquid
licitum est impedimentum malefici per aliud malefici-
um amoueri. **G.** Non oportet illud impedimentum quod
per maleficium factum est per aliud maleficiu amoueri
et destrui sicut malefici testatur. Et tamen si posset per ma-
leficium adhiberi remedium: nichilominus perpetuum iu-
dicat impedimentum. Quia nullo modo debet aliquis au-
xilium demonum iuocare. Nec etiam opz qd si propter ali-
quod peccatu data sit dyabolo potestas in aliquem ho-
minem qd cessate peccato cessit hmoi dyaboli potestas qz
traseunte culpa remanet pena. Quia licet in hoc mundo
absolutus sit homo a culpa tamen propter reatum pene
que remanet permittit deus hoiem in hoc mundo a de-
monib9 fatigari. Similiter sciendum est qd licet exorcis-
mivaleant ad reprimendum plurimas demonu infestatio-
nes: non tamen sempvaleant ad reprimendu eas qd tum ad
molestias corporales diuino hoc exigente iudicio. tamen
exorcismi valent semp contra illas infestationes demonu
qua sunt principaliter constituti. Igitur patet quid sit male-
ficium et qd separandi sunt coniuges si sit perpetuum et qd
ab ecclesia tempus ad cuius cognitionem est taxatu. Sci-
licet trienniu et post illud tempus ab ecclesia possunt sepa-
rari vt dictum est de frigiditate. Veruntamen si post se-
parationem potentia redierit. s. se mutuo carnaliter co-
gnoscendi debet iter eos matrimoniu reintegrari: quia illud
impedimentu maleficii non fuerat perpetuum: sed potius
temporale. Sic igitur de impotentia coeundi et sacramento ma-
trimonii hec ad pns sufficiant. Igitur petre hec paucula
que dicta sunt de septem sacramentis tibi sufficiat que vt
potui breuius de scriptis fratris thome principaliter
collegi ac petri de tarentoize quorundam alia dicta in-
serendo. Si qua tamen inueneris minus ordinate po-

Matrimonii

lita non eorum scripta culpes sed meam potius ignorantiam. Si autem inueneris aliqua que ad presens non tenentur hoc est propter iurium nouitatem que sunt post modum confirmata prout repperi de sententia excommunicationis et de publice honestatis iusticia. Hec igitur paucula grauiter accipe et propterea ad maiora scripta et etiam ad iura recurre Pro me tamen in hoc tempore feso ipsum exora a quo omnia sacramenta uirtutem obtinent dominum uidelicet Iesum christum qui cum patre et spiritu sancto uiuit et regnat deus benedictus in secula seculorum. Amen.

Ad cognitionem presens operis de administratione septem sacramentorum ecclesie et inuentionem faciliorem eorum que in eo continentur est notandum quod qui uult inuenire aliquem casum in aliquo septem sacramentorum contentum per tabulam sequentem inueniet in quo loco continetur et in quo foliculo. Et primo de sacramento baptismi. Et consequenter de aliis sacramentis secundum quod inferius ascribuntur.

De sacramento baptismi.

Quod baptismus est ianua omnium sacramentorum et quod triplex est. fo. ii

Ex quibus constituitur sacramentum baptismi ibidem

Quod aqua est materia baptismi ibidem

Quod aqua naturalis est solum materia baptismi, et non alia aqua. ibi.

Quare aqua est materia baptismi, magis quam aliud. ibidem

Que sit forma sacramenti baptismi fo. iii

Utrum licet ego et licet amicum sint de essentia forme ibidem

Utrum homo possit seipsum baptizare ibidem

Utrum possit dici baptizo te in nominibus ibidem

Utrum possit baptizari in nomine genitoris et geniti. ibidem

Quot modis forma baptismi variat. ibidem

Tabula

D e modo baptisandi	
Utrū fiat p̄ aspersionē vel immersionē	fo. lili
Utrum debeat fieri semel immersio vel aspersione aut plures.	ibidem
Utrū facta vnica immersione vbi plures fieri debent im- pediatur baptismus	ibidem
Que pars corporis debet immergi vel aspergi	ibidē
Utrū baptism⁹ sit statim dādus vel differēd⁹.	ibidē
Utrum pueris gentilium vel infidelium sit baptismus ministrandus.	fo. v
Utrū pueri reperti in huius sint baptisandi	ibidē
Utrum hi de quibus dubitatur de eorum baptism⁹ sint baptisandi.	ibidem
Utrū q̄libet hō possit baptisare	ibidē
Utrū solis sacerdotibus pertineat baptisare	ibidē
Utrum in necessitate pater aut mater possit proprium filium baptisare	ibidē
Utrū duo hoīes possint vnū puerū baptisare.	fo. vi
Utrū scismatici ⁊ infideles possint baptisare	ibidē
Utrū adultis ficte accedētibus p̄sit baptismus.	ibidē
Ad quid gratia que confertur ī baptism⁹ proficiat.	
Utrū ad leuandū de bap. debeāt aliqui iteresse	ibidē
Quod ad leuādum puerū esse debeāt	ibidē
Utrū oēs ⁊ sāguines p̄ vna p̄sona ad leuādū reputēt.	ibi.
Quot ānoꝝ debēt eē puer⁹ de bap. suscipiētes.	fo. vii
Utrū sacerdos baptisans puerum masculum p̄ femina debeat iterum illum baptisare	ibidē
Utrū matre mortua puer sit extrahēdus p̄ apertionem matris a corpore eius ⁊ si mortuus iuentus fuerit nun- quid est sepeliendus cum matre	ibidem
Quid sit cathecismus ⁊ exorcismus	ibidē.
Utrū puer in necessitate baptisatus debeat cathecism⁹ fieri.	ibidē

Tabula.

Quis debeat pcedere exorcism ⁹ aut cathecism ⁹	vlit
D E sacramēto cōfirmatiōis. Quot sūt sacra q̄ im-	
pprimūt caracterē. ibidē.	
Que sit matia et forma	
sacri cōfir. ibid.	
Quibz ptineat sac. & fir. ministra. ibid	
Utrū oēs debeāt sacmētū cōfirmatiōis suscipere	ibidē
Ad suscipiēs debet esse ieiunus & cōfessus.	ibidē.
In qua parte debeat confirmari.	ibidem.
Quod cōfirmatus debet teneri ab alio.	ibidem.
Quod per tridū debet referre ligaturā.	ibidē.
D E sacramento ordinis.	ibidem
Quid sit sacramentum ordinis.	ibidem.
Quot sunt ordines.	ibidem.
Quod sacramentū ordinis est vnū.	fo. ix.
Utrū in quolibet ordine imprimatur caracter	ibidē.
Quid vestes sacre significant.	fo. x.
Utrū corona sit ordo.	fo. xi.
Utrū episcopatus sit ordo.	ibidem.
Utrum alii sacerdotes ab episcopis possunt ordines cō-	
ferre.	ibidem.
Utrū nō baptizat ⁹ & nō cōfirmat ⁹ possit ordiari	fo. xii.
Que impediūt susceptionē ordinū.	ibidē.
Utrū defect ⁹ cognitiōis impediat susceptionē ordis.	ibidē
Utrū seruitus impediat	ibidem.
Utrū homicidiū impediat	fo. xiii.
Utrū illegitimitas impediat.	ibidem.
Utrum matrimonium impediat.	ibidem.
Utrū bigamia impediat.	ibidē.
Quō cōtrahat bigamia & quot modis.	ibidem.
Utrum viciū mēbz impediat.	fo. xiiii.
Utrū possit aliquis in vna die plures ordines suscipe-	
re: et Utram furtiue suscipiens vel per saltum priuetur	
ab executione.	ibidem.

Tabula.

- Utrum heretici degradati & huiusmodi possint ordines conferre. ibidem
- Utrum ministrans in ordine suscepto existens in peccato mortali peccet. fo. xv.
- Utrum ordinat⁹ teneatur dicere hozas cano- ibidem.
- D**e sacramento eucharistie. ibidem.
- De sacramēto eucharistie quid sit. ibidem.
- Utrū panis & vinū sint materia huius sacra. ibidē.
- Utrū debeat cōfici de fermēto aut azimo. ibidem
- Quare ad consecrationē vinū requiratur et de quo vi- no debeat celebrari. ibidem
- Utrum aqua sit vino admiscēda. fo. xvi
- Utrū ex solo vino sine aq̄ possit cōfici sacramētū ibid.
- Utrum hec verba hoc est corpus meum sint forma hui⁹ sacramenti. ibidem.
- Utrū possit cōsecrari corpus sine sanguine ibidē.
- Utrū accidētia post cōsecrationē p se maneāt fo. xvii
- Quid de v̄mibus ex eis gñatis sit faciēdū. ibidē.
- Ad sacerdos est solus minister hui⁹ sacramēti ibidē
- Utrū sacerdos celebrās debeat esse ieiunus ibidē.
- Utrum sumptio aque vel alicuius medicine frangat ie- iunium. ibidem.
- Utrum reliquie ciboꝝ in dentibus impediāt sacramēti celebrationem. ibidē
- Utrū sacerdos debeat esse p̄fess⁹ añq̄ celebret fo. xviii
- Utrum in missa sacerdos possit se abstinere a consecra- tione absq̄ peccato. ibidem.
- Utrū pollutio nocturna impediāt celebratiōē et quot modis p̄uenit. ibidem
- Utrū sacerdos absq̄ indumentis sacerdotalibus possit celebrare. fo. xix.
- Utrū sacerdos possit p̄es missas i die celebrare ibidē

Tabula.

Utrū sacerdos post ablutionē calicis susceptā possit aliā missam celebrare.	fo. xx.
De defectibz & occurrētibz in missa sacerō.	ibidē.
De piclis accidētibz i missa circa spēs sacra.	ibidē.
Quid si sāguis stillauerit sup altare agēdū est	fo. xxi.
De qua materia debet esse calix.	fo. xxii.
Quibus ministranda est eucharistia.	ibidē.
Utrū peccatoribus sit ministrāda.	ibidē.
Utrū pctōribus occulte petētibus sit negāda	ibidē.
Utrū panis loco hostie possit dari	ibidem.
Qua hora misse celebrari debent.	ibidem.
De his que dicuntur in missa.	fo. xxiii.
De his que fiunt in missa.	fo. xxv.
De sacramento penitentie.	fo. xxvii.
Utrū pñia sit sacramētū & q̄re dicat scda tabula	ibidē.
Quid sit pñia et q̄ sit ei ⁹ materia & forma.	ibidē.
Utrū i abluēdo req̄rat man ⁹ ipositio sacerdo.	ibidē.
De q̄bus pctis sit pprie pñia iniungēda.	ibidē.
Ad pñia est triplex. De solēni pñia.	fo. xxviii.
Utrū cōfessio deat fieri de q̄lz pctō mortali & veniali	ibidē.
Utrū q̄lz fidelis teneat de necessitate ad cōfītēdū	ibidē.
Utrū cōfessio deat fieri pprio sacerdoti & nō alii	ibidē.
Utrū mulier debeat cōfiteri sacerdoti peccatū quod cum eo commisit.	fo. xxix.
Utrū cōfessio possit fieri p̄ interpretē v̄l scripturā	ibidē.
Utrū cōfessio potest fieri in necessitate alii sacerdoti q̄ pprio.	ibidem.
Utrum sacerdos in confessione possit confitenti aliqua interrogare.	ibidem.
Que sunt circumstantie que aggrauant peccatuz et que sunt confitende.	ibidem.
Que sunt conditiōes confessionis.	fo. xxx.

Tabula.

- Utrum quislibet sacerdos in necessitate possit absolue-
re penitentem. ibidem.
- U**trum de absolutioe. Utrum quislibet sacerdos possit penitente
absoluere ab oibus pctis extra necessitate. fo. xxxi.
- De expositioe qnq casuū retentoru a iure p qbus sim-
plex sacerdos remittit penitente superiori. ibidē.
- Utrum excommunicatus prius sit absoluendus a peccatis q
ab excommunicatione. fo. xxxii.
- Utrum quislibet sacerdos possit excommunicatū absoluere: & ad que
ptinet absolutio excommunicationis. fo. xxxiii.
- Utrum excommunicat⁹ possit a iudice iuste absolui. ibidē.
- Utrum excommunicat⁹ pluribus excommunicationib⁹ possit
ab vna sine alia absolui. ibidem.
- Utrum iudex possit excommunicatū absoluere a pctō sicut eū ab
soluit ab excommunicatione et de ptate clauis. ibidē.
- Utrum simplex sacerdos possit absoluere a minori excom-
municatione. fo. xxxiiii.
- Utrum liceat eū excommunicato participare et casus quib⁹ licet
et quibus non. ibidem.
- Utrum tota penitentia pro peccatis sit iniungenda vel sit
ad arbitriū sacerdotis. fo. xxxv.
- Utrum infirmis sit pnia iūgēda vel inotescēda. ibidē.
- Utrum vnus pro alio possit satisfacere. ibidē.
- Utrum indulgentie plint & tm valeāt qtu sonāt fo. xxxvi.
- De partibus satisfactionis. ibidē.
- Utrum in oratioe sp requat intētio actualis. ibidē.
- Utrum oō deat esse sp vocalis & nūq̄ metat. fo. xxxvii.
- Utrum illi q̄ omisit diuinū officiu vt horas canonicas in-
iungendum sit vt iterum dicat. ibidem.
- De oratioe dnica & petitionib⁹ q̄ in ea cōtinent. ibidē.
- De elemosina et partibus eius & utrum sub precepto ca
dat. folio. xxxviii.

Tabula

Quot sunt elemosine corporales	ibidē
De quo sit faciēda elemosina. vtrū de male acq̄sīt. ibi.	
vtrū de acq̄sīt ad taxillos possit fieri elemo.	fo. xxix
vtrū p̄sone subiecte possint facere elemosinā de v̄nis do minorū sine licentia. ibidē.	
Vtrū clerici debeant dare in elemosinis q̄ sibi sup̄fluit	ibidē
vtrū p̄p̄in q̄ozibus vel meliorib⁹ dāda sit elemo.	ibidē
vtrū ioculatoribus sit elemosina dāda	fo. xl
vtrū aliq̄s sibi met possit facere elemosinā	ibidē
vtrū elemosine q̄ dāt p̄ defūctis possint differri s̄ p̄cō	
vtrū ex eay dilatiōe patiatur defūctus	ibidē
De elemosina spiritali et quot sunt	ibidē
De fraterna correptione	ibidē
Quibus incumbit fraterna correptione	fo. xli
vtrū peccator possit corrigere	ibidē
vtrū secreta monitio debeat p̄cedere publicā denūcia tionem. ibidē.	
Vtrū religiosi peccēt p̄clamātes publi ce fratres ī capitulo	fo. xlii
De ieiunio vtrū cadat sub p̄cepto	ibidē
Quot sūt ⁊ q̄ p̄sone a ieiunio absoluantur	ibidē
vtrū p̄grini ⁊ laborātes ieiunare teneant	ibidē
vtrū serui nobilitū ⁊ aliorū ieiunare teneant	fo. xliii
vtrū p̄gnātes ⁊ nutrices ieiunare teneant	ibidē
Ad quē p̄tinet dispensatio ieiunii	ibidē
vtrū paup̄tas excusat semp a ieiunio	ibidē
De temporibus ieiuniorum	ibidē
De cibariis sumēdis ī die ieiuniorū	fo. xliiii
vtrū ī tēporibus ieiuniorū sit semel comedēdū	ibidē
De restitutiōe vtrū sit de necessitate salutis	ibidē
Vtrū in furto ⁊ rapina sit restitutio faciēda	ibidē
vtrū q̄s accipiēdo res suas occulte furtū zmittat.	xlv
vtrū q̄s p̄ re sua violēter detēta possit aliā rem accipe.	

Tabula

Utrū rapina sit grauius pctm q̄ furtū.	fo. xlv
Deusura. Utrū liceat aliqd recipere pro pecunia mutua ta. ibidē. Utrū ille qui dānum incurrit pro mutuacione pecunie possit illud repetere	fo. xlvj
Utrū fauoz obsequiū ⁊ munus a manu ⁊ lingua possint p pecunia mutuari. ibidē. Utrū omia que lucrata sunt ex pecunia usuraria sint restituenda.	fo. lxviij
Quomodo dānum illatū in persona ⁊ quō dānum illa- tum in rebus restituendum sit	ibidē
Utrū restitutio sit sp faciēda ei a quo res ē ablata.	xlviij
Utrū ille q̄ dānū ifert teneatur sēp restituere	ibidē
Utrū accipiētes res in bello tēneant restituere	ibidē
Utrū prescriptio semp valeat	fo. xlix
Utrū liceat res vendere plus q̄ valeāt	ibidē
Quō venditio est illicita ppter defectū rei.	ibidē
Utrū vēditoz debeat sp dicere defectū rei vēdēde.	fo. l.
Utrū res possint vendi scdm p̄cium loci	ibidē
Utrū liceat rem vendere plus q̄ sit emptā	ibidē
D e sacramento vñctionis extreme	fo. li.
Utrū extrema vñctio sit sacramentum	ibidē
Quibus sit extrema vñctio ministrāda	ibidē
que sunt materia ⁊ forma extreme vñctōis	ibidē
que mēbra sunt inungenda	ibidē
Utrū possit extrema vñctio sepius iterari pro qualibet infirmiate.	fo. lii
que dñt inq̄ri ab ifirmis de articulis fidei.	ibidē
qui ⁊ quot sunt articuli et expositio eoz	ibidē
D e sacramento matrimonii	fo. liiij
Utrū matrimoniū sit sacramētum	ibidē
Utrū in eo gratia cōferatur	ibidē
Utrū carnalis copula sit de cēntia matrimonii	ibidē
Quomodo sponsalia fiāt	fo. liiiij

Tabula.

Quot modis fiant sponsalia	ibidē
Utrum possint fieri sub conditiōe	ibidē
Quot modis dirimūtur sponsalia	ibidē
Quo tpe possunt spōsalia cōtrahi	fo. lv
Utrum carnalis copula per verba de futuro subsequuta facit matrimoniu.	ibidē
Utrū cōsensus & vba de pñti ad m̄imoniu req̄rāt.	ibi.
Utrū vnius & iugis & consensus sufficiat ad m̄imoniu.	ibi.
Utrū nō cōsentiēs possit aliā ducere	ibidē
Utrū muti possint cōtrahere matrimoniu	fo. li
Utrū per pcuratores possit matrimoniu & trahi	ibi.
Utrū furiosi & amētes possint & trahere m̄imoniu.	ibi.
Utrū & consensus & ditionat⁹ faciat m̄imoniu	ibidē
Utrū alē & iugū teneat alteri sp reddere debitū	ibidē
Utrū vir teneat reddere debitū vxori nō petētī.	fo. lvii
Utrū vxor teneat reddere debitū viro leproso	ibidē
Utrū liceat petere debitū a muliere mēstruosa	ibidē
Utrū licitū sit petere debitū a muliere p̄gnāte	lviii
Utrū sacris t̄pib⁹ liceat petere debitū aut reddere.	ibi.
Utrū quib⁹ vir cui⁹ mulieri possit p̄ m̄ioniu coplari.	ibi
De matrimonio clādestino & quot modis fiat	ibidē
Quot modis impedit matrimoniu & trahēdū.	lix
Cal⁹ q̄b⁹ impedit & dirimit & tractū m̄ioniu i gñali.	lx
Utrū error p̄sone impedit & dirimat matrimoniu	ibidē
Utrū error nobilitatis & dignitatis impedit matrimoniu	
Utrū error & sanguinitatis & hmōi impedit m̄imonium	
Utrū & ditione seruitutis impedit & dirimat m̄imoniu.	lxi
Utrū seruis possit m̄ioniu & trahē sū licētia dñi sui.	ibi.
Utrū vir possit se facere seruū iuita vxore	ibidē
Utrū filii cōditionē matris sequi debeāt aut patris.	ibi.
De impedimento voti primo q̄d sit votū.	lxii
Ex quibus hēat fieri votū. ibi. Utrū homo semp teneatur	

Tabula

- adimplere quod vouit. *ibidē*. Que sunt persone que pnt
 vouere. fo. lxxiii. Ad quos ptnet votoꝝ dispēlatio. *ibidē*
 Quō votū mēimonū impedit ⁊ dirimit. *ibidē*
 De impedimēto cognatiōis qd sit ⁊ sanguinitas. *lxix*
 vtrū cōsanguineitas p grad⁹ ⁊ lineas distiguat. *ibidē*
 vtrū ⁊ sanguineitas mēimonū dirimat ⁊ ipediat. *lxix*
 Quod gradus excludūtur a mēimonio. *ibidē*
 De impedimēto affinitat qd sit affinitas ⁊ vñ catur. *lxix*
 vtrū in affinitate sint gradus ⁊ quomodo ipedit. *lxix*
 monū. fo. lxxii. Quomodo pcedēdū est ad dirimēdū
 matrimoniū iter affines. *ibidē*. De publice honestate
 iusticia qd sit. fo. lxxiii. Quomō differt ab affinitate et
 quo tēpoꝝe causat ⁊ vtrū ipediat matrimoniū. *ibidē*
 De cognatione spiritali qd sit ⁊ quomodo causetur et
 quomodo matrimoniū impedit ⁊ dirimit. fo. lxxiii
 Inter quas personas cognatio spūalis ⁊ trahit. *ibidē*
 Vtrū cognatio spūalis trāseat ab vno ⁊ iugum i alterū.
 fo. lxxv. De cognatiōe legali quid sit. fo. lxxvi. Que p=
 sone pnt adoptare. *lxxvii*. Quō sit adoptio. *ibidē*
 Differētia inter adoptionē ⁊ arrogationē. *ibidē*
 Quō cognatio legalis ipediat mēimonū. *ibidē*
 Inter quas psonas cognatio legalis ipediat matrimo=
 nium. *ibidē*. De impedimēto criminis que sūt crimina que
 matrimoniū ipediūt ⁊ trahendū ⁊ que dirimūt tā cōtra=
 ctū. *ibidē*. et fo. lxxviii. Vtrū vir possit vxozē dimittere
 propter crimen adulterii. *lxxix*
 Casus i quib⁹ nō h vxozē fornicatē dimittere. *ibidē*
 Vtrum proprio iudicio possit vir vxozem fornicantē di=
 mittere. *ibidem*
 vtrū mulier possit virū fornicatē dimittere. *ibidē*
 vtrū vte possit vxozē fornicantē post diuortiiū recōsilia=
 re. fo. lxxx. De filiis legitimis ⁊ illegitimis. *ibidē*

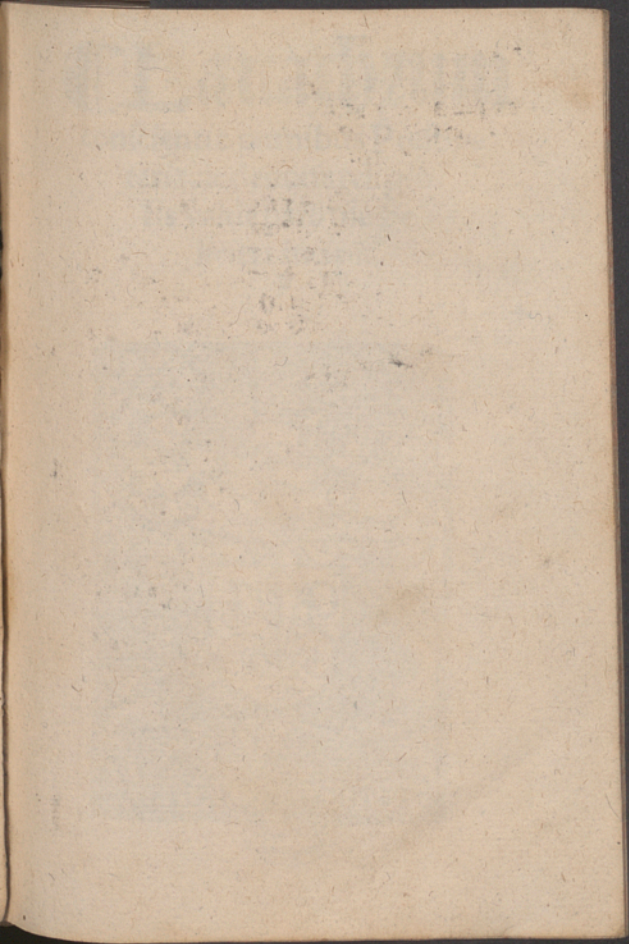
- Utrū filii illegitimi possint legitimari. ibidem.
 De discipulo cultu vtrū fidel' possit retrahē cū isid' fo. lxxxi.
 vtrū fidel' querel' teneat ab infideli cōiuge discedē ibid
 vtrū si discesserit ab ea possit aliud mōtio. retrahē ibidē.
 vtrū p' aliis pctis q' p' infidelitate soluat mōtionū ibidē
 De impedimēto coactionis & qd' sit metus. fo. lxxxix.
 vtrū metus cadat in cōstantē virū lxxxix.
 vtrū cōsensus coact' tollat mōtionū. ibidē.
 vtrū parētes possint cogere pueros ad retrah. mōtio. ibid
 De impedimēto ordinis. ibidem.
 vtrū sacer ordo impediat matrimoniu. ibidem.
 vtrum in ecclesia orientali impediat. ibidem.
 De impedimēto ligaminis quid sit. fo. lxxxiiii.
 vtrū mulier credēs vtrū suū eē mortuū possit nubē ibid
 vtrū p'rim' teneat eā recipe q' sic nupsit cū scdo ibidē
 De impotentia coeundi. ibidem.
 vtrū frigiditas matrimoniu impediat. ibidem.
 Quotuplex est causa frigiditytis. fo. lxxxv.
 Quō impedimētū frigiditatis cognoscatur. ibidem.
 De artatione mulieris. ibidem.
 vtrū ipotētia viri ad hginē mōtionū dirimat ibidē.
 vtrū ignorās impedimētū iugis possit ab eo separi ibid
 De impedimento maleficii. fo. lxxxvi.
 vtrū impediat & tollat matrimoniu ibidē
 vnde maleficiū p'oueniat. ibidem.
 vtrum maleficii impedimētū possit per aliud malefici
 um licite amoueri. ibidem.
 Ad exorcismi ad illud amouēdū nō valeāt. ibidē

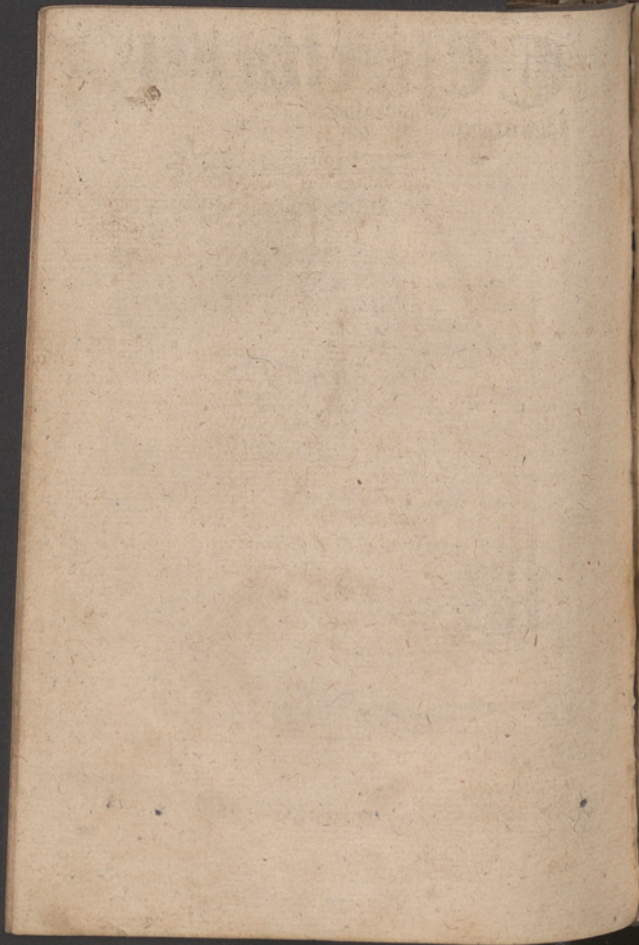
¶ Finit tabula.

¶ Explicet guillermus parisiensis super septem sacra-
 mentis impressus Rothomagi pro Johanne huain libra-
 rio in eadem v'be commorante.



13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000





Settend chez

Pierre Godou

Demeurant Paris

C'enclos

[Brunello].

S. N. d'Imprimeur

Jean Petit

Paris 1526

Imprimé Rouen
pour Jean Huvin
Libraire nouveau
dans la même ville.

[Rothomagi].

S. N. d'Imprimeur

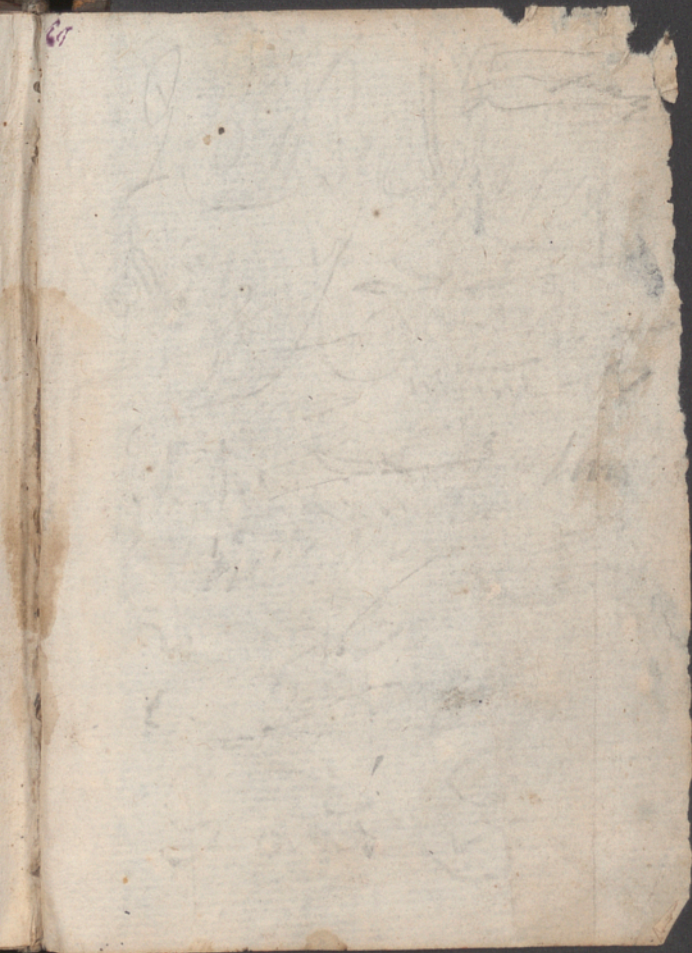


Venundantur a Petro godou
in clauso Brunelle commercante,

se vendent chez Pierre
godou demeurant dans le clos
Bruneau—

(Rue du clos Bruneau,
près du Collège de France.)
Voir: Notre Capitale, Paris, par
Charles Delon, Paris, y. Maurice
Libraire éditeur, 4 Bis Rue de Cherche-
midi, 4 Bis. 1888. — 8° in-8° —





Handwritten text, possibly a list or notes, including the word "Growth" and other illegible words.

Handwritten text, possibly a list or notes, including the word "Growth" and other illegible words.

Handwritten text, possibly a list or notes, including the word "Growth" and other illegible words.

Handwritten text, possibly a list or notes, including the word "Growth" and other illegible words.

Vertical handwritten text on the left margin, possibly "Dills".

